

DİLAVER CEBECİ ŞİİRİNDE ESTETİK

Abdulnasir KIMIŞOĞLU

**Yüksek Lisans Tezi
İslam Tarihi ve Sanatları Ana Bilim Dalı
Doç. Dr. Ayşe Hilal KALKANDELEN
2023
Her Hakkı Saklıdır**

T.C
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANA BİLİM DALI

Abdulnasir KIMIŞOĞLU

DİLAVER CEBECİ ŞİİRİNDE ESTETİK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Doç. Dr. Ayşe Hilal KALKANDELEN

ERZURUM- 2023

TEZ BEYAN FORMU

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddelerine göre hazırlamış olduğum “Dilaver Cebeci Şiirinde Estetik” adlı tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kâğıt ve elektronik kopyalarının aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Gereğini bilgilerinize arz ederim *.

☐ Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

☒ Tezimin/Raporumun makale için **altı ay**, patent için **iki yıl** süreyle erişiminin ertelenmesini istiyorum.

10.01.2024

Abdulnasir Kırımoğlu

Aslı Islak İmzalıdır

*** LİSANSÜSTÜ TEZLERİN ELEKTRONİK ORTAMDA TOPLANMASI, DÜZENLENMESİ VE ERİŞİME AÇILMASINA İLİŞKİN YÖNERGE**

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Lisansüstü tezlerin erişime açılmasının ertelenmesi **MADDE 6– (1)** Lisansüstü teze ilgili **patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda**, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu **iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.**

(2) Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz **makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış** ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile **altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.**

Gizlilik dereceli tezler MADDE 7– (1) Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

(2) Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Graduate School of Social Sciences

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Doç. Dr. Ayşe Hilal KALKANDELEN danışmanlığında, Abdülnasir KIMIŞOĞLU tarafından hazırlanan bu çalışma 10 / 01 / 2024 tarihinde aşağıda isimleri yazılı jüri tarafından, Türk İslam Edebiyatı Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Doç. Dr. Ayşe Hilal KALKANDELEN

İmza: Aslı Islak İmzalıdır

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Mehmet GÖKTAŞ

İmza: Aslı Islak İmzalıdır

Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi Ömür ERBAY

İmza: Aslı Islak İmzalıdır

Prof. Dr. Sait UYLAŞ

Enstitü Müdürü

Aslı Islak İmzalıdır

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	V
ABSTRACT	VI
KISALTMALAR DİZİNİ	VII
ÖN SÖZ.....	VIII

BİRİNCİ BÖLÜM DİLAVER CEBECİ

1.1. HAYATI.....	3
1.2. KİŞİLİĞİ	4
1.3. SANATI.....	6
1.3.1. Edebiyat ve Dil Anlayışı	6
1.3.2. Şiir Dili veya Şiir Üslubu	7
1.3.2.1. Menşei Bakımından İncelenmesi	8
1.3.2.2. Zaman Bakımından İncelenmesi	8
1.3.2.3. Yöresel (Mahalli) Bakımdan İncelenmesi	9
1.3.2.4. Anlatım Bakımından İncelenmesi	11
1.3.3. Mizahi Yönü.....	12
1.3.4. Tarih Şuuru.....	13
1.3.5. Fikir ve Medeniyet Tasavvuru	13
1.4. DİLAVER CEBECİ’NİN ESERLERİ	15
1.4.1. Şiir Kitapları.....	15
1.4.2. Piyas Kitapları	15
1.4.3. Seyahat Kitapları	16
1.4.4. Araştırma / İnceleme Kitapları	16
1.4.5. Mensur ve Hikâye Kitapları	17
1.4.6. Mizahi Kitapları	17
1.4.7. Ders Kitapları	18
1.4.8. Çocuk Kitabı	18
1.4.9. Sesli Yayın	18

İKİNCİ BÖLÜM

ŞİİR VE ESTETİK

2.1. ŞİİR	19
2.2. ESTETİK	22
2.2.1. Estetik – Medeniyet İlişkisi	23
2.2.2. Şiir - Medeniyet İlişkisi	24
2.3.3. Şiir - Estetik İlişkisi	25
2.3. DİLAVER CEBECİ ŞİİRİ	26

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DİLAVER CEBECİ ŞİİR ESTETİĞİ

3.1. DİLAVER CEBECİ ŞİİRİNİN BİÇİM ESTETİĞİ	31
3.1.1. Nazım Şekli	32
3.1.1.1. Sagu/Sağu	32
3.1.1.2. Gazel	33
3.1.1.3. Mersiye	33
3.1.1.4. Koşma	34
3.1.1.5. Koşuk	36
3.1.1.6. Destan	37
3.1.1.7. Varsağı	38
3.1.1.8. Tahmis	38
3.1.1.9. Tuyuğ	39
3.1.2. Şiirde Ahenk	40
3.1.2.1. Vezin – Ölçü	40
3.1.2.1.1. Hece Vezni / Ölçüsü	41
3.1.2.1.1.1. 4+ 3 Ölçülü Şiirleri	41
3.1.2.1.1.2. 4 + 4 Ölçülü Şiirleri	42
3.1.2.1.1.3. 4 + 4 + 3 Ölçülü Şiirleri	43
3.1.2.1.1.4. 6 + 5 Ölçülü Şiirleri	44
3.1.2.1.1.5. 7 + 7 Ölçülü Şiirleri	45
3.1.2.1.2. Aruz Vezni / Ölçüsü	46
3.1.2.1.3. Serbest Vezin / Ölçü:	47

3.1.2.2. Kafiye	51
3.1.2.2.1. Yarım Kafiye	51
3.1.2.2.2. Tam Kafiye	52
3.1.2.2.3. Zengin Kafiye	52
3.1.2.2.4. Tunç Kafiye	53
3.1.2.2.5. Cinaslı Kafiye	54
3.1.2.3. Redif	54
3.1.2.4.1. Ses	56
3.1.2.4.1.1. Aliterasyon ve Asonans	56
3.1.2.4.2. Ritim	58
3.1.3. Edebî Sanatlar	60
3.1.3.1. Teşhis ve İntak Sanatı	61
3.1.3.2. Telmih Sanatı	62
3.1.3.3. İstiare Sanatı	63
3.1.3.4. Tevriye Sanatı	63
3.1.3.5. Teşbih Sanatı	63
3.1.3.6. Nida Sanatı	64
3.1.3.7. Tekrir Sanatı	64
3.1.3.8. Sihri Helâl Sanatı	65
3.1.3.9. İktibas Sanatı	66
3.2. DİLAVER CEBECİ ŞİİRİNİN İÇERİK ESTETİĞİ	66
3.2.1. Tema	67
3.2.1.1. Bireysel Temalar	67
3.2.1.1.1. Aşk	67
3.2.1.1.2. Yalnızlık	71
3.2.1.1.3. Ölüm	73
3.2.1.2. Dinî Temalar	74
3.2.1.3. Millî Temalar	77
3.2.2. İç Ahenk	81
3.2.3. Beslendiği Kaynaklar	83
3.2.3.1. Dinî Unsurlar	83
3.2.3.2. Kültürel Unsurlar	85

3.2.3.3. Mitolojik Unsurlar	86
3.2.3.4. Kozmik Unsurlar	88
3.3. MENSUR ŞİİRLERİNDE İÇERİK VE BİÇİM ESTETİĞİ	89
3.4. DİLAVER CEBECİ ŞİİRİNDE ESTETİK İFADE.....	92
SONUÇ.....	98
KAYNAKÇA	100
EKLER.....	103
ÖZGEÇMİŞ.....	113

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DİLÂVER CEBECİ ŞİİRİNDE ESTETİK

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Ayşe Hilal KALKANDELEN

Abdulnasir KIMIŞOĞLU

2023, 113 sayfa

Jüri: Doç. Dr. Ayşe Hilal KALKANDELEN

Doç. Dr. Mehmet GÖKTAŞ

Dr. Öğ. Üyesi Ömür ERBAY

Dilaver Cebeci, millî edebiyatın önde gelen şair, yazar ve düşünürlerinden, İslam'la yoğrulmuş, Türklük şuuruna hâkim bir Türk milliyetçisidir. Eserlerinde genel olarak Türk kültür ve medeniyet anlayışı, Türklerin inanç dünyası, Anadolu irfanı, erdemli bir hayat ve irfan geleneği ile turan ülküsü gibi konuları işlemiştir.

Bu çalışmada Cebeci'nin *Türkiyem* isimli toplu şiir kitabı ile mensur şiirlerinin içinde bulunduğu *Mavi Türkü* isimli kitabı estetik yönden biçim ve içerik olarak incelenmiştir. Bireysel, millî ve dinî temaların fazlaca işlendiği Cebeci şiirinde dinî, kültürel, kozmik ve mitolojik unsurlar da dikkat çekmektedir.

Çalışma üç ana bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde Cebeci'nin işaret ettiği fikir dünyasından bahsedilmiştir. Birinci bölümde hayatı, kişiliği sanatı ve eserleri hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölümde geçmişten günümüze kadar yapılan şiir ve estetik tanımlarından sonra şiir, estetik ve medeniyet ilişkisine değinilmiştir. Üçüncü bölümde ise Cebeci şiirleri içerik ve biçim açısından ele alınmıştır. Sonuç bölümünde genel değerlendirilme yapılmış ve Ekler bölümüne Dilaver Cebeci'nin oğlu Çağrı Cebeci'den temin edilen fotoğraflar eklenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Dilâver Cebeci, Edebiyat, Estetik, Şiir.

ABSTRACT**MASTER THESIS****AESTHETICS IN DİLAVER CEBECİ'S POEM****Advisor: Assoc. Prof. Dr. Ayşe Hilal KALKANDELEN****Abdulnasir KIMIŞOĞLU****2023, 113 pages****Jury: Assoc. Prof. Dr. Ayşe Hilal KALKANDELEN****Assoc. Prof. Dr. Mehmet GÖKTAŞ****Assist. Prof. Dr. Ömür ERBAY**

Dilaver Cebeci is one of the leading poets, writers and thinkers of national literature, a Turkish nationalist who is steeped in Islam and has a strong sense of Turkishness. The subjects he deals with in his works are generally the understanding of Turkish culture and civilization, the world of belief of the Turks, Anatolian wisdom, a virtuous life and tradition of wisdom, and the Turan ideal.

In this study, Cebeci's collected poetry book called *My Turkey* and his book called *Mavi Türkü*, which includes his prose poems, were examined in detail in terms of aesthetic form and content. Religious, cultural, cosmic and mythological elements also attract attention in Cebeci's poetry, where individual, national and religious themes are extensively discussed.

The study consists of three main parts. In the introduction, the world of ideas pointed out by Cebeci is mentioned. In the first part, information about his life, personality, art and works is given. In the second part, after the definitions of poetry and aesthetics from past to present, the relationship between poetry, aesthetics and civilization is mentioned. In the third chapter, Cebeci's poems were examined in detail in terms of content and form. In the conclusion section, a general evaluation was made and photographs obtained from Dilaver Cebeci's son Çağrı Cebeci were added to the Appendices section.

Keywords: Dilâver Cebeci, Literature, Aesthetics, Poetry.

KISALTMALAR DİZİNİ

c.	: Cilt
çev.	: Çevirmen
DİA	: Diyanet İslam Ansiklopedi
h.	: Hicrî
haz.	: Hazırlayan
Hız.	: Hazreti
Sav.	: Sallallahu Aleyhi Vesellem
S.	: Sayı
ter:	: Tercüme eden
ts.	: Tarihsiz
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
v.	: Vefat tarihi
vb.	: ve benzeri
v. dğr.	: ve diğerleri

ÖN SÖZ

1970 sonrası Türk şiirinde önemli bir yer edinen Dilaver Cebeci, ilk şiirini 1965 yılında *Defne Dergisi*'nde yayımlamıştır. İlk şiir kitabı *Hun Aşk* ile başlamış olduğu şiir yolculuğuna beş şiir kitabı ile devam etmiştir. Hayatı, eserleri, eğitimi; fikirleri, mücadelesi ve duruşuyla toplum içerisinde daima var olmuş, mesuliyet duygusuyla millî ve manevî çizgisinden asla ödün vermemiştir.

İnsan, fıtratı gereği güzeli sevip güzeli aramakta, her konuda iç ve dış güzelliği bulmaya ve anlamaya çalışmaktadır. Güzelliğin felsefesi olan estetik, sanatta, mimaride, musikide ve edebiyatta kendisini gösterirken birçok sanatkâr, şair ve yazar da eserlerini meydana getirirken güzellikleri görmekte ve göstermektedir. Biz de bu amaçla Cebeci'nin şiirlerinde gördüğümüz güzelliği estetik açısından incelemek istedik.

“Dilaver Cebeci Şiirinde Estetik” başlıklı bu çalışmada Cebeci'nin *Türkiyem / Bütün Şiirleri* kitabı ile *Mavi Türkü* kitabını esas alıp estetik yönden inceledik. Cebeci'nin eserleri, hakkında yazılan tezler, ismine özel sayı olarak çıkan dergiler, hakkında yazılan muhtelif yazılar ve aile bireyleriyle yapılan görüşmelerden de istifade ettik.

Çalışmanın giriş bölümünde edebiyat-estetik ilişkisine genel manada değinip Türk şiiri açısından estetiğin öneminden bahsettik.

Birinci bölümde Cebeci'nin hayatını, kişiliğini, sanatını ve eserlerini teferruatlı bir şekilde inceledik. Birçok yazılı kaynaktan hayatına dair tarihi uyumsuzluklar olduğunu gördüğümüz için bu konuda oğlu Çağrı Cebeci'den aldığımız bilgilerle kesin olan bilgilere yer verdik.

İkinci bölümde şiir ve estetik konusunu ana hatlarıyla açıkladık. “Şiir- estetik- medeniyet” kavramlarıyla estetiğin kavram haritasını çıkarmaya çalışıp, şiir üzerindeki etkisini ifade ettik. Özellikle divan edebiyatındaki estetik mahiyete vurgu yaptıktan sonra cumhuriyetle birlikte içerik ve biçim açısından değişikliğe uğrayan Türk şiiri hakkında millî söyleme sahip şairler üzerinden açıklama yaptık. Dilaver Cebeci'nin etkilendiği Hüseyin Nihal Atsız, Arif Nihat Aysa, Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu, Necip Fazıl Kısakürek gibi millî romantizm geleneğinin önde gelen şairlerinin Cebeci üzerindeki etkilerini ve konumuzla alakalı olan yönlerini ifade etmeye çalıştık.

Üçüncü bölümde ise Cebeci şiirini, biçim, içerik, tema, ahenk, ölçü, kafiye, redif, ritim, beslendiği kaynaklar, edebî türler; dinî, mitolojik ve kozmik unsurlar açısından inceledik. Bahsi geçen başlıklar altında şiirlerden ilgili mısra / beyit / dördlük / kıt'a örnekleri verip ilgili kısımları kalın punto ile belirginleştirdik. Bölüm sonunda ise genel manada Dilaver Cebeci şiirinde estetik ifadeye yer verdik.

Sonuç bölümünden sonra Çağrı Cebeci'den temin edilen fotoğrafları “ekler” bölümüne ekledik.

Çalışma boyunca bana lisans eğitimimden beri daima yol gösteren, konunun tespitinden hazırlanmasına kadar her zaman yanımda çok kıymetli danışman hocam Doç. Dr. Ayşe Hilal KALKANDELEN'e, hocalarım Doç. Dr. Mehmet GÖKTAŞ'a ve Dr. Öğr. Üyesi Ömür ERBAY'a çok teşekkür ediyorum. Ayrıca muhabbetini yüreğimde her daim hissettiğim M. Hanefi İSPİRLİ hocam olmak üzere tüm hocalarıma, arkadaşlarıma, aileme, desteğini her dem ruhumda bulduğum eşim Merve Hanım'a, evlatlarım Alperen ve Mehlikâ'ya yürekten teşekkür ediyorum.

Erzurum - 2023

Abdulnasir KIMIŞOĞLU

GİRİŞ

Merhum şair, yazar ve akademisyen Dilâver Cebeci, 23 Eylül 2005 tarihinde kendi adına Elazığ'da düzenlenen “Hazar Şiir Akşamları – Dilâver Cebeci'nin Şiir Dünyası” isimli panelde sevenlerine şu konuşmayı yapmıştır:

“Muhterem Dostlar,

Hastalığımдан dolayı konuşmakta zorlanıyorum. Gözlerim zor görüyor. Harfleri zor anlıyorum. Fakat sizler için bir şiirimi okumaya çalışacağım. Bu, benim sağlıklı olduğum zamanda yazdığım son şiirimdir. Adı “Zaman Masalı” dır.

Susadım, su diye içtim zamanı

Bindim bir huzmeye geçtim zamanı

Dilime verildi sözden anahtar

Yanaştım onunla açtım zamanı

Dediler ki vakit kılıçtır, keser

Davranıp onunla biçtim zamanı

Sonra ellerimde oldu bir tespih

Koparıp etrafa saçtım zamanı

Silkinip dönüştü bir gök küreye

Sardım kollarımla koçtum zamanı

Kırk bin yılda kırk bin belde dolaştım

Nihayet arkadaş seçtim zamanı

Susadım su diye içtim zamanı

Bindim bir huzmeye geçtim zamanı

Bu şehir güzel insanlar yetiştirdi. Evlatlarınız bu ülkeye büyük hizmetlerde bulundu. Beni de evladınız gibi bugün bağrınıza bastınız. Kadirbilir vefalı Elâzığ şehrine çok teşekkür ediyorum, saygılarımı sunuyorum.”

Bu konuşma merhum şair, yazar ve akademisyen Dilâver Cebeci'nin sağlığında bir panelde yapmış olduğu son konuşma olarak tarihe geçmiştir. 2000 yılında geçirdiği bir

trafik kazası sonucu beyin ameliyatı olmak zorunda kalan Dilâver Cebeci sekiz yıl daha ölüme direnmiş; ancak 28 Mayıs 2008 tarihinde hayata gözlerini yummuştur.¹

“Dilaver Cebeci Şiirinde Estetik” başlığı altındaki bu çalışmada Türk edebiyatına ölümsüz eserler bırakan akademisyen, şair ve yazar Dilaver Cebeci’nin şiirini biçim ve muhteva açısından inceledik ve şiirindeki estetiği ortaya koymaya çalıştık. Estetik üzerine çalışmak istememizdeki en büyük etken, alan taramalarımızla bu alanın daha az çalışılmış olduğu kanaatine varmış olmamızdır. Bu amaçla çalışmamız, alanında az çalışma bulunan edebiyat-estetik sahasına yeni pencereler açmayı hedeflemektedir. Ayrıca amacımız Dilaver Cebeci şiirini tanımak, bütün güzellikleriyle tanıtmak ve medeniyet tasavvur hakkında fikir beyan etmektir.

Cebeci’nin eserlerinde millî kültür unsurları ön plandadır. Cebeci, Dede Korkut, Evliya Çelebi, Seyyah-ı Fakir, Sitar Şairi gibi isimlerle de anılmakla beraber ömrü boyunca okurlarına, sevdiklerine, talebelerine ve Türk gençliğine ilmi, fıkri ve azmi işaret eden bir hoca olmuştur.

Cebeci’nin araştırma, şiir, ders kitabı, piyes, hikâye, makale, köşe yazısı ve seyahat yazıları gibi seçkin bir yazı dünyası vardır. Romana mesafeli duran Cebeci bu türde eser vermemiştir. Kalem aldığı eserlerde daima doğruyu, hakikati ve hikmeti arayan bir üslup kullanmıştır. Onun eserleri incelendikçe yer yer oluşturduğu medeniyet fıkri ve Türkiye’nin yollarına baş koyup Türk’e yâr olması için kaleme aldığı şiirleri Cebeci’nin sesini ölümsüzleştirmiştir.

Dilâver Cebeci hakkında üç tane yüksek lisans tezi bulunmaktadır. İlki Yıldırım Bulut’un 2009 yılında Ankara Üniversitesinde hazırlamış olduğu “Dilâver Cebeci Hayatı, Sanatı ve Eserleri” isimli yüksek lisans tezidir. İkincisi Mehmet Sarıtaş’ın 2013 yılında Pamukkale Üniversitesinde hazırladığı “Dilâver Cebeci’nin Şiirlerinde Zarf Tamlayanları” başlıklı yüksek lisans tezidir. Üçüncüsü ise Fatih Köse’nin 2019 yılında Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesinde hazırladığı “Dilaver Cebeci’nin Hikâye ve Şiirlerinde Millî Kültür Unsurları” başlıklı yüksek lisans tezidir.

¹ Yıldırım Bulut, *Dilaver Cebeci Hayatı, Sanatı ve Eserleri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2009, 1.

BİRİNCİ BÖLÜM

DİLAVER CEBECİ

1.1. HAYATI

Dilaver Cebeci, 1943 yılında Gümüşhane iline bağlı Kelkit ilçesinin Dayısı köyünde dünyaya gelmiştir. Babası Dayısı köyü eşrafından Zihni Beydir. Annesi, Kelkit ilçesine bağlı eski ismi Meliştan yeni ismi Kınalıtaş köyü eşrafından, aldığı dini ilimlerle saygınlığı olan ve civar köylerce de sevilip sayılan Selim Hoca'nın kızı Nazlı Hanım'dır. Aile, tarım ve hayvancılıkla geçimini sağlamaktadır. Baba Zihni Bey 1946 yılında vefat etmiştir. Aile, 1948 yılında Dilaver Cebeci beş yaşında iken o zamanlar Ankara'ya bağlı bir kaza, bugün ise il olan Kırıkkale'ye yerleşmişlerdir. Akrabalarından, kardeşlerinden ve aile efradından hâlâ burada ikamet edenler bulunmaktadır.²

Dilaver Cebeci'nin çocukluk ve ilk gençlik yılları Kırıkkale'de geçmiştir. Tahsiline Kırıkkale'de Tınaz ve Atatürk ilkokullarında, 1956-1957 ders yılında Merzifon 1. Astsubay Hazırlama Ortaokulunda başlamış, Mersin 3. Astsubay Hazırlama Ortaokulunda son sınıfta iken askeri öğrencilikten ayrılmıştır. 1961 yılında Kırıkkale'de başladığı lise eğitimini Erzincan Lisesinde tamamlamıştır. 1966 –1970 yılları arasında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde lisans eğitimini tamamlamıştır. 1986 yılında İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk İktisat Tarihi Anabilim Dalında yüksek lisansını, 1989 yılında İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Yapı Sosyal Değişme Anabilim Dalında doktorasını tamamlamıştır. Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde öğretim üyesi olarak çalışmalarına devam eden Cebeci, sosyoloji alanında 1998 yılında doçent olmuştur.³

Dilaver Cebeci, ilk olarak Aydın İmam – Hatip Okuluna meslek dersleri öğretmeni olarak atanmıştır. 1975 yılında askerliğini Aydın'da kısa dönem jandarma olarak yapmıştır.⁴ 1976 yılında Aydın'da Halk Eğitimi Başkanlığı görevinde iken aynı yıl İstanbul Ortaköy Eğitim Enstitüsüne tayin edilerek burada öğretmenlik vazifesine devam etmiştir. 1978 yılında Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde iki yıla yakın neşriyat uzmanı

² Bulut, *Dilaver Cebeci Hayatı, Sanatı ve Eserleri*, 5.

³ Talat Ülker, *Dilaver Cebeci Hayatı Sanatı Eserleri*, Gümüşhane Belediyesi Yayınları, Gümüşhane, ts, 18.

⁴ Oğlu Çağrı Cebeci ile yapılan telefon görüşmesinde bu bilgi teyit edilmiştir.

olarak vazife yapmıştır. 1980 yılında öğretmenliğe tekrar dönerek İstanbul Üsküdar Kız Lisesinde Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeni olarak görev yapmıştır. 1993 yılında yüksek lisans ve doktorasını tamamlamış olarak Marmara Üniversitesinde Türk Dili Okutmanlığına başlamıştır. 2003 yılında sağlık durumu nedeniyle Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden emekli olmuştur.⁵

Yakın arkadaşlarının tavsiyesi neticesinde görücü usulüyle Ayla Hanım'la 1971 yılında evlenmiştir. Dilaver Cebeci evlendiğinde yirmi yedi yaşındadır. Evliliklerinden bir kızları bir de erkek evlatları olur. Kızı Nazlı Aspay Cebeci 1972, oğlu Çağrı Fatih Cebeci 1974'te Aydın'da dünyaya gelmiştir.⁶

Dilaver Cebeci, 2000 yılında İzmir'de düzenlenen Türk Kurultayı'na giderken geçirdiği bir kaza neticesinde kafatası ciddi bir hasar almış ve üretkenliğini büyük oranda yitirmiştir. Tanımada ve hatırlamada zorluklar yaşamasına rağmen eserlerini yazmaya gayret etmiştir. Geçirdiği kazadan sonra sekiz yıl daha yaşamış, 28 Mayıs 2008 tarihinde geçirdiği kalp krizi sonucu, Dr. Siyami Ersek Göğüs Kalp ve Damar Cerrahisi Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nde 65 yaşında vefat etmiştir. 30 Mayıs 2008 Cuma günü emekli olduğu Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Camisi'nde cenaze töreni düzenlenmiş ve Çengelköy mezarlığına defnedilmiştir.⁷

1.2. KİŞİLİĞİ

Dilaver Cebeci, ailesine son derece düşkün bir aile reisidir. Hanımına nazik bir eş, evlatlarına sevecen bir babadır. Mert, şahsiyetli, ahlaklıdır. Onun gönül dünyası, inancı, ailesi, sevdikleri, vatanı ve milleti ile şekillenmiştir. Talebeleri ve evlatlarının eğitimine büyük önem vermiştir. Yazdıklarını eşiyle paylaşan, ona okuyan ve çoğu kere eşinin onayını aldıktan sonra yayınlayan bir şair ve yazardır.⁸

Erken yaşta babasını kaybetmenin, beş yaşında iken köyünden çıkıp başka şehre yerleşmenin ve eğitim hayatını farklı okullarda tamamlamasının sanat anlayışına etkisi görülmektedir. İyi bir okurdur. İçine kapanık birisi değildir. Okuduklarıyla kendisini ve

⁵ Ülker, *Dilaver Cebeci Hayatı Sanatı Eserleri*, 19

⁶ Bulut, *Dilaver Cebeci Hayatı, Sanatı ve Eserleri*, 7.

⁷ Ülker, *Dilaver Cebeci Hayatı Sanatı Eserleri*, 22.

⁸ Ayla Cebeci, "Dilaver'in Dünyası: Türklüğü, Şiirleri ve Yazılarıydı", *Tür Yurdu Dergisi*, 252, Ağustos 2008,35.

düşüncesini iyi bir şekilde ifade edebildiği için özellikle öğretmenleri tarafından dikkatleri üzerine çekmiştir. Hatta şiire ve şairliğe ilkokulda başladığı bilinmektedir.⁹

Cebeci, neşeli, ümitvar, hassas, duygusal, inançlı, bilinçli, tarih ve ahlak şuuruna sahip bir şairdir ve bütün bu özellikleri şiirlerinde hissedilmektedir. Yakın çevresi ve okurları nezdinde daima doğruyu, güzelliği ve sevecenliği ifade eden şair, hoş sohbet, mütebessim, naif, cömert ve değerlerine bağlıdır.

“Ekzantrik Adam” şiirinde kendi penceresinden kendisini ziyadesiyle açık bir şekilde şöyle tanıtmıştır:

*Ben Üçoklardan Kınık boyundan
Yani Çağrı Beğ'in soyundan
Bir ayağı Ulan-Batur'da
Bir ayağı Üsküp'te
Başı yıldızlara değen
Görülmemiş bir devim
Sığamam bir yerlere
Yoktur çadırım evim
Bir tuhaf kişiyim ki
Bazen Türkmen derler bazen Yörük
Ben ekzantriğim ekzantrik!*

*Ve bu gövdeyle
Yetmez kimseye gücüm
Söğülürüm döğülürüm
Kurşun yerim öz yurdumda.
Tabanlarım yanık
Her yanımla çürük
Ekzantriğim ben ekzantirk!*

*Dedim ya tuhafım işte
Bir yerde zincirli köleyim*

⁹ Ülker, Dilaver Cebeci Hayatı Sanatı Eserleri, 20.

Bir yerde hürüm
Ve ben hür olduğum yerde
Öldürülürüm
Kimi yerde
Tekmelendikçe sevinirim
Bir tepegöz gibi
Tekmelendikçe büyürüm
Ta Samanyolu'ndan bakarım
Yeryüzüne
 ...

İfadelerinde ve şiirin devamında şair, soyunun ve aile şeceresinin hangi boylardan geldiğini ifade etmektedir. Ulan-Batur ifadeleriyle Turan coğrafyasını, Üsküp tabiriyle de Balkan coğrafyasına uzanan kadim tarihi hatırlatmaktadır.

Kendi kişiliğini Türk tarihiyle kıyaslayıp “sığamam” ifadesiyle cihan mefkûresi olan Türk politikasına; “yoktur çadırım evim” derken de tarih şuuruna işaret etmektedir.

Şair, geçmiş ile bugünü kaynaştırıp sunmasını da bilmiştir. “Kurşun yerim” ifadesiyle sağ-sol çatışmalarında şehit olan ülkücü gençliğe, paramparça edilmiş Türk devletlerine ve Türk milletine telmihte bulunmuştur. Bunun acısını yüreğinde yaşadığı için tarihi çağlara gönderme yapmaktadır.

1.3. SANATI

1.3.1. Edebiyat ve Dil Anlayışı

Dilaver Cebeci sanatı, “*insanın eşya ve hadiselere zekâsıyla damgasını vurmasıdır*”¹⁰ şeklinde ifade eder ve “sanatta esas olan maddenin taklidi değil, maddeyi aşmaktır” şeklinde açıklama getirerek aslında sanat anlayışını açıklığa kavuşturur.

Türkçeye olan düşkünlüğü, kendisinin dil, edebiyat ve sanat hassasiyetini en iyi derecede ifade eden ana etkidir. Bütün eserlerinden yola çıkarak “sanat, sanat içindir”

¹⁰ Dilaver Cebeci, *Divan Şiirinde Kadın*, Panama Yayınları, Ankara 2017, 13.

anlayışına sahiptir denilebildiği kadar “sanat insan, toplum, düşünce içindir” de denilebilir.¹¹

Cebeci, sanatın birleştirici, kaynaştırıcı, yön verici, değerlere karşı mesuliyet duygusuyla hareket ettirici bir yönünden bahseder. İlimlerden yararlanan, tarih şuuruna hâkim, edebi bir üslup takınan, şuur ve mutluluk üzerine temellendirilebilen bir sanat anlayışını savunur. Topluma bir şeyler katabilmek için çok okuyan ve çalışan bir sanatçı sorumluluğunun altını çizer.

Cebeci, edebi metinler içerisinde millî tarihin yansıtılması taraftarıdır. Çünkü bu haliyle sanatçı, millî kültür ve yaşantının koruyucusu ve onun daima besleyicisidir. Tarih sayfalarında kendisini sorgular ve “biz”e bir şeyler söyler. Geleneğe dayalı olarak söz söyler. Geçmişe asla sırtını dönmez. Okuyucusunu İslam öncesi Türk çağlarına götürdüğü gibi, diğer inanç ve kültürlerden de bahsettiği görülmektedir.¹²

Sanat, ilim, edebiyat, estetik, tarih, mitoloji, dini ve manevi motifler Dilaver Cebeci şiiri içerisinde kendi sanat anlayışını inşa eden etkenlerdir. Her birisi topyekûn olarak Dilaver Cebeci sanatını, edebiyatını ve dil hassasiyetini beslemişlerdir.

1.3.2. Şiir Dili veya Şiir Üslubu

Dilaver Cebeci, dil hassasiyeti olan bir şairdir. Türk diline hâkim olduğu kadar Türk lehçelerine de ayrı bir önem veren, yazı ve şiirlerinde bu konuya değinen bir yazardır.

*Dilaver Cebeci'nin şiir yürüyüşü Orta Asya bozkırından, Anadolu'ya; İslam diyarından, beş kıtayı kuşatan Osmanlı ülkesine kadar uzanan geniş bir coğrafyayı kapsar. İlk şiirlerinde yürüyüşünün başlangıç menzili Türk Töresidir. Yürüyüş gittikçe derinleşir ve kutsal bilgiye doğru evrilir. Olgunluk dönemi şiirlerinde kutsal kelimadan esinlenmiş dizeler bir ermiş derinliğiyle ötenin sesini getirir sanatımıza. Epik şiirle söz mülküne giren şair, lirik ve mistik şiir lezzetlerini de katar yürüyüşüne.*¹³

Dilaver Cebeci, şiir dünyasını veya şiir üslubunu evladı olduğu Türk İslam medeniyetinin sahip olduğu değerler ve hassasiyetler çerçevesinde büyütüp geliştirmiştir. O, Türk töresinden ve İslam inanç hassasiyetinden ödün vermeden ciddi bir üslupla

¹¹ Talat Ülker v.dğr, *Dilaver Cebeci*, Taş Medrese Yayınları, Trabzon 2013, 30.

¹² Ülker v.dğr, *Dilaver Cebeci*, 31.

¹³ Ülker, “Dilaver Cebeci'nin Şiiri”, *Yarın Dergisi*, 79.

eserler kaleme almıştır. Şiirlerinde zengin bir birikim, derin bir tarih şuuru, teferruatlı Türk tarihi, aşına olunması gereken tarihî kahramanlar, İslam hassasiyeti, zengin tema, kozmik ve mitolojik unsurlar daima varlığını muhafaza etmiştir. Cebeci'nin bu yönlerini daha iyi anlayabilmek için onun şiir dilinin veya üslubunun; kullanmış olduğu kelimelerin, kavramların ve tamlamaların kökeni bakımından, zaman bakımından, yöre bakımından ve anlatım bakımından incelenmesi gerekmektedir.

1.3.2.1. Menşei Bakımından İncelenmesi

Dilaver Cebeci, eserlerinde Arapça, Farsça ve Türkçe kelimeler kullanmıştır. Arapça ve Farsça terkiplerin varlığı, her iki dile hâkim olması kadar divan edebiyatından etkilenmiş olduğunu da göstermektedir. İslamî kaynaklardan beslenmiş olması şiirlerine de yansımıştır.

Mesela, yâdigâr, zülûf, bengisu, ervâh, sagu, mebzûl, sûr, revân, çespan, dilber, leb, bârân, hâbgâh, seyrangâh, pinhân, demsâz, leyâl, şevkam, huşyâre, hürrem, remiz, temyiz, üftâde, figan, nighbân, sitâre, çiçekperest gibi Arapça ve Farsça kelimeler kadar serv-i dil-keş, hâle-i sevdâ, sahrâ-yı sevdâ, esrâr-ı dil-i zâr, mihr ü mâh, ahterân-ı günbed-i devvâre gibi Arapça ve Farsça tamlamaları da kullanmıştır. Dilaver Cebeci bu ve buna benzer kelime ve kavramları Türk İslam medeniyeti içerisinde dil bakımından ortak bir duygu vermesi dolayısıyla kullanmıştır.

Diğer yabancı dillere özellikle Avrupa dillerine gözle görülür derecede bir mesafesi vardır. Hiç kullanılmamış denecek kadar azdır. Bunun nedenini ise “bir sevgi büyütüyorum içimde tomur tomur”¹⁴ dediği Türk İslam dil, edebiyat ve medeniyet mefkûresi içerisinde sahip olduğu inanca bağlayabiliriz.

1.3.2.2. Zaman Bakımından İncelenmesi

Dilaver Cebeci, kullanmış olduğu kelime, kavram ve tamlamaları zaman bakımından geçmiş zaman, şimdiki zaman ve gelecek zaman olarak birbiriyle harmanlayıp bunları ortak bir zaman diliminde vermiştir. İslam öncesi Türk tarihinden, geçmişten bahsettiği kadar geleceğe dair güzel temenniler barındıran zaman kiplerini de

¹⁴ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 169.

kullanmaktadır. Uygur, Göktürk, Asrı Saadet, Selçuklu ve Osmanlı devirlerine gittiği gibi “güçlü ol ey kalbim güçlü ol / daha çok işimiz var”¹⁵ diyerek gelecek zamana da işaret etmektedir.

Dilaver Cebeci, şiirlerinde unutulmaya yüz tutmuş Türk lehçelerine ve ağızlarına ait kelimeleri kullanmaktan da geri durmamaktadır. Mesela “Tatar Güzeli” şiirinin bir mısrasında “bakmak” anlamına gelen “karamak” kelimesini:

*Durup yamacına bin yıl **karayın***¹⁶

“Ozan” şiirinde “türkü, şiir” manasına gelen ve kullanımı azalan “yır” tabirini:

*Nerede kaldı içli **yırlarınız***

*Geri aldınız verdiğiniz duyguları...*¹⁷

“Nigârî Bir Minyatürden Çıkardım Seni” şiirinde bahsi geçen ve hamamlarda musluk altlarında bulunan ve su toplamaya yarayan küçük mermer havuz¹⁸ manasına gelen “kurna” kelimesini:

Bir gazelin beytinden süzülmüş nezaketin,

*Selsebil **kurnalarından** akıyor sesin*¹⁹

“Şimdiki Zaman Çekiminde Bir Mahkûma Mektup” şiirinde kıvrırmak ve geriye çekmek manasına gelen “cemremek” kelimesini kullanmıştır:

Kim bilir kaç ışık yılı uzakta

*Öfkeyle kollarını **cemriyor** yalancı fecir*²⁰

1.3.2.3. Yöresel (Mahalli) Bakımdan İncelenmesi

Şiirlerinde kullanmış olduğu yöresel ifadelerde Dilaver Cebeci, okurunu kadim Türk töresine götürdüğü gibi Anadolu coğrafyasında bazen köy köy, kasaba kasaba, şehir şehir dolaştırmaktadır.

¹⁵ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 65.

¹⁶ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 50.

¹⁷ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 251.

¹⁸ D. Mehmet Doğan, *Doğan Büyük Türkçe Sözlük*, Yazar Yayınları, Ankara 2014, 1086.

¹⁹ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 234.

²⁰ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 219.

Cebeci, “Tatar Güzeli” şiirinde Kazan yakınlarındaki “Arça” şehrine şöyle değinir:

*Tenine renk vermiş **Arça’nın** kanı*²¹

Türk töresine ait ifadelerin çokça geçtiği “Şafağa Çekilenler” şiirinde:

*Kim söyleyecek türküsünü bundan böyle,
Ötükenli atların, **Deli-Günlü Noyanların**?
 Buz tutmuşken kavga zincirli bileklerde,
 Kim **paylayacak** acısını dolunayın,
 Bu **Uygur yağısı** göklerde...*²²

Cebeci, “Sitare” şiirinde yöresel olarak kullanılan, toprağın su alıp çamur haline gelmesi manasına gelen “cılga” kelimesini kullanmıştır:

*Hangi vahaya gitsem çadırlar sökülmüş Sitare
 Çadırla su arasında bir **cılga** var
 O **cılgada** narin ayak izlerin var
 Durgun suya düşüp kalmış gözlerin var*²³

“Harput’ta Bir Gün” şiirinde Harput yöresine ait birçok yer, mekân ve yörenin ağzına dair ifadeler kullanmıştır:

*Bir yaz günü Harput’ta **Kayabaşı’na** çıktım
 Türküler söyleyerek **Mezre** yoluna baktım
 Bir yel esti **Mastar’dan** kirpiklerim ıslandı
 Eşya suya gark oldu ufuklarım puslandı
Köveng’in yollarında bir yolcu olayazdım
Yeşilbaş Suna gibi göllere dalayazdım*²⁴

“Söz” şiirinde yine yöresel olarak kullanılan “sökende” manasına gelen “şokende” kelimesi kullanılmıştır:

*Mor dağlardan sarı şafak **şokende**
 Gök mavisini düşlerini yor **hele!***²⁵

²¹ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 50.

²² Cebeci, *Bütün şiirleri*, 126.

²³ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 62.

²⁴ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 90.

²⁵ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 106.

“Çeğen Tepesi” şiirinde şehirden ve coğrafi bir bölgeden bahsetmektedir:

*Buhara'nın ağaçları
Ve göğşe dua ağdıran bacalar...
Nerdesin ey dokuz şavklı yıldızım!
Sabrın sınırlarına dayandı
Çeğen Tepesi'nde geceler...*²⁶

1.3.2.4. Anlatım Bakımından İncelenmesi

Dilaver Cebeci şiirleri, saf ve duru bir Anadolu şairinin, Anadolu kültüründen beslendiğini gösteren bir üsluba sahiptir. İfadeler, kavramlar, kelimeler, edebî sanatlar ve mecazi ifadeler Türk İslam medeniyetinin Anadolu coğrafyasını işaret etmektedir.

Dilaver Cebeci hem Anadolu kültürünü ince ayrıntılarıyla hem de İslam inancını bütün özellikleriyle ruhuna aksettirmiştir. Bu özellikleriyle şiirleri de kadim bir kültür ve inanca bağlı şairin üslubunu yansıtmaktadır.

Mecazlara, metafiziğe, mitolojiye, tasavvufa, Türk tarihine, sosyolojik olay ve nedenlere, yalın bir estetiğe, aşka ve kültür motiflerine sıkça rastlanan bir anlatıma sahiptir. Şiirlerinde mizahtan ziyade fıkre ve duyguya; öğretici olmaktan ziyade hissiyata önem verir.

“Kırkbirinci Kapı” şiirinde Babil medeniyetinden izler taşıyan mısraları;

*Babil'in karanlık sokaklarında
Bilemezsiniz!
Babil'i çok yıllar önce unutmuş,
Bir uzun saçlı bezirgân vardır!
Yol boyunca, taş kesilmiş develer
Ve bir han çok eski, siz bilmezsiniz
İçi hülya dolu bir han vardır...*²⁷

“Nigârî Bir Minyatürden Çıkardım Seni” şiirinde geçen tarihi şahsiyetlerden Yunus'u, kıymetli eserlerden Zemahşeri'nin (ö. 538/1144) Keşşaf'ını dile getirmektedir:

²⁶ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 109.

²⁷ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 245.

*Ben de Yunus'un geçtiği şarlardan geçtim,
Horasan göklerinde yıldızlarla söyleştim.
Ne müzeyyen kitaplar karıştırdım sayfa sayfa,
Keşşaf'tan, Taberi'den sordum seni.²⁸*

“Şimdiki Zaman Çekiminde Bir Mahkûma Mektup” şiirinde bir takım mitolojik ve kozmik unsurlardan bahsetmektedir:

*Zühre bir aşkı tutturmuş Babil'den kalan
Zavallı dünya habersiz, zavallı dünya sağır
Bir Harût'la Marût, bir de ben dinliyorum
Derken kayıp gidiyor yıldızlardan birisi...²⁹*

Dilaver Cebeci, dilini güzel kullanmakta, kültürünü şiirleriyle yansıtmaktadır. Unutulmaya yüz tutmuş kelimeleri halkının ağzıyla dile getirmekten çekinmemiş, anlam bakımından da bu kelimeleri yeniden hayatın içine katmaya çalışmıştır. Bu kelimelerin estetik olarak kulağa güzel geldiği de dikkat çekmektedir.

1.3.3. Mizahi Yönü

Milliyetçi yazarların birlikte çıkarmış olduğu Devlet dergisinde Seyyah-ı Fakir Evliya Çelebi müstear ismiyle yazmış olduğu mizahî yazılar³⁰ kendisinin bu yönünü en güzel şekilde göstermektedir. Onun mizahı, güldürürken düşündüren Nasrettin Hoca gibidir.

Mizahi yönünü “Seyyah-ı Fakir Evliya Çelebi” müstear ismiyle çok iyi kullanmış ve ayrı bir ses getirmiştir. Cebeci, bu yönüyle şairliğinden sonra yazarlığıyla da dikkat çekmiştir. Bu özelliği onun hem eski Türkçeye hem de divan edebiyatına olan aşinalığını göstermektedir.

Cebeci, sohbetleri arasında hem ortama bir renk hem de neşe katan, çevresindekileri gülümseten, düşündüren nüktedan bir kişidir.³¹

²⁸ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 234.

²⁹ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 219.

³⁰ İsmail Yakıt, “Türkiyem Şairi Dilaver Cebeci Kardeşime, *Türk Yurdu Dergisi*, S.252, Ağustos 2008, 27.

³¹ Ayla Cebeci, “Dilaver’in Dünyası”, *Türk Yurdu Dergisi*, 252, Ağustos 2008, 35.

1.3.4. Tarih Şuuru

Dilaver Cebeci, Türk tarihine ayrı bir ilgi duymuştur. Şiirlerinde yapmış olduğu telmihler kadar onun *Türk’e Dair, Farklı Yönleriyle Türkler, Tanzimat ve Türk Ailesi ve Evliya Çelebi ve 17. Yüzyıl Osmanlı Toplumunu* gibi eserleri bizlere tarih ve tarih şuuru hakkında söz sahibi olduğunu ve alana hâkim olduğunu göstermektedir.

Şiirlerinde tarihi çağlara atıfta bulunması ve şiirini tarihi kahramanlarla beslemesi Cebeci’nin tarihe olan aşinalığını ifade etmektedir. “Timurlenk Olsam”, “Kutalmış” ve “Malazgirt Övgüsü” gibi şiirleri tarih konulu şiirlerdir. İlk şiir kitabı “*Hun Aşk*” onun şiire ve sanata tarih şuuruyla başladığı gerçeğini göstermektedir.

“Bayezid’e” şiirinde:

*Yıldırım denmemiştir Bayezid’e boş yere
Titredi yer gök çıktığı zaman sefere
Daha nice kahramanlar var saymakla bitmez
Zaferlerini yazmaya binlerce cilt yetmez
Kızarsa ırkın çok devletler milletler çıkar
Yaşayacak ırkın ta ebediyete kadar.³²*

mısraları Yıldırım Bayezid’e methiye niteliğinde bir şiirdir. Yıldırım Bayezid dönemindeki başarılı seferlere vurgu yapılmaktadır. Bu güçle devlet, ebediyete kadar payidar olacaktır.

1.3.5. Fikir ve Medeniyet Tasavvuru

İrkçılığa varmayan Türklük ve sade Müslümanlık anlayışı onun sanat, fikir ve medeniyet anlayışında en önemli iki nedendir.

Dilaver Cebeci’nin sanatını geliştirdiği yer İstanbul’dur. İstanbul’da kendi ruh dünyasına ve fikriyatına yakın edebiyat mahfilleriyle yakınlık kurmuştur. Önde gelen fikir ve edebiyat dergilerinde yazıları ve şiirleri yayınlanmaya başlamıştır. İlk şiiri 1965 yılında *Defne* dergisinde yayınlandıktan sonra zamanla yazı ve şiirleri *Devlet, Töre, Türk*

³² Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 249.

Yurdu, Bozkurt, Güney Su, Ortadoğu, Türk Edebiyatı, Hergün, Yeni Düşünce, Türkiye Dergisi, Millet ve Türkiye gibi dergi ve gazetelerde yayınlanır.³³

Milliyetçi ve muhafazakâr çevrelerde daha çok yer edinen Dilaver Cebeci, Türkçü – Turancı olduğu kadar bütün mazlum milletlerin derdini dava edinmiş iyi bir Müslümandır. Çıkarmış olduğu beş şiir kitabını çıkış tarihlerine göre inceleyecek olursak şairin sanat anlayışı ve sanatının nasıl bir yol izleyerek geliştirdiği noktasında daha sağlıklı ifadeler yer verebiliriz.

İlk şiir kitabı *Hun Aşkı* ve son şiir kitabı *Asra Yemin Olsun Ki* eserleri daima ayakları yere basan bir düşüncenin ve derin bir fikir çilesinin sonucudur. Bu eserler, milli ve manevi değerler etrafında şekillenmiştir. Türkçe'ye vakıf olması ve üslubu, şiirleri üzerinde etkili olmuştur. Dil bilgisi kurallarını özellikle sıfat ve tamlamaları şiir içerisinde özel bir şekilde kullandığı eserlerinde gözlemlenmektedir. Bazen yazı ve şiirlerinde telaffuzu zor olan kelimeleri kullanması, unutulmaya yüz tutmuş ve kullanımı az olan deyim ve sözcüklerin unutulmaması içindir.

Dilaver Cebeci, milli hissiyatı kuvvetli bir şairdir. Türk tarihinden birçok kahramanı, Türk tarihine konu olmuş mekânı, Türk tarihi içerisinde vuku bulmuş üzüntüyü, sevinci ve şenliklere konu olmuş birçok değeri kullanmaktan kaçınmamıştır. Türk mitolojisinden özellikle faydalanmıştır.

Türk kültür sanat ve medeniyet anlayışına bağlı gelenekçi bir şairdir. Şiirlerinde Divan edebiyatından ve halk edebiyatından izler vardır. Olayları güzel ifade edebilme gayreti içerisinde. Bütün Türk yurdunu bir bütün olarak ele alır ve Turan fikriyatını destekler. Türkçüdür ama ırkçı değildir. Bütün Müslümanları düşünür. Fikirde ümmet bilincini savunur ama ümmetçi değildir. Dilaver Cebeci bütün mazlum coğrafyaları ve kurak yürekleri kendisine dert edinir.

Bütün bunlar neticesinde söyleyebiliriz ki Dilaver Cebeci, ayakları yere basan, insana dokunabilen ve sözü en güzel şekilde ifade etmek isteyen milli ve manevi hissiyata sahip bir münevverdir ve şiirleri de bu kişiliğin ürünüdür.

³³ Ülker, *Dilaver Cebeci*, 31.

1.4. DİLAVER CEBECİ'NİN ESERLERİ

Dilaver Cebeci, şiir, araştırma, deneme, gezi, piyes, akademik, çocuk kitapları, mizahî, dinî eserler, ders kitapları ve mensur şiir dediğimiz alanlarda eserler kaleme almıştır. Eserler incelendiğinde genelde Türk kültür ve medeniyetine yönelik araştırmacı, açıklayıcı, sevdirci, yönlendirici ve belgeleyici bir üslup göze çarpmaktadır. Kaleme aldığı yazıları milli romantizm olarak değerlendirilebilir. Şiirlerinde duygusal, içli, sevecen, kucaklayıcı olduğu hissedilmektedir.

1.4.1. Şiir Kitapları

Türkiyem (Bütün Şiirleri), Panama Yayınları, Ankara, Ocak – 2021

Dilaver Cebeci, yazı hayatına şiirle başlamıştır. İlk Şiir kitabı *Hun Aşkı* isimli kitabıdır. 1973 yılında basılmış ve daha sonra eklemeler yapılarak 1984 yılında ikinci baskısı yapılmıştır.³⁴

Hun Aşkı, 1973,

Şafağa Çekilenler, 1984,

Ve Sığınırım İçime, 1992,

Sitare, 1999,

Asra Yemin Olsun Ki, 2000,

Türkiyem / Bütün Şiirleri, 2003

Bütün şiirleri toplu olarak *Türkiyem* ismiyle 2003 yılında çıkmış ve farklı yayınevlerince yayımlanmıştır. En son Panama yayınlarından 2021 yılında çıkmıştır.

1.4.2. Piyes Kitapları

Büyü, Panama Yayınları, Ankara, Temmuz – 2017

³⁴ Ülker, *Dilaver Cebeci*, 53.

Kitap, Cebeci'nin tek piyes kitabıdır. Konusu itibarıyla yazarın kitabın önsözünde de değindiği gibi Huylularla Çinliler arasında milattan önce 91 yılında cereyan eden savaşın öncesi ve sonrasını konu etmektedir.

1.4.3. Seyahat Kitapları

Men Kazanga Baramen, Panama Yayınları, Ankara, Temmuz – 2017

Kitap, yazarın 1998 yılında Tataristan'da yapılan 112. Tukay Bayramı'na, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı'nı temsilen katıldığı seyahat notlarından oluşmaktadır. “Men Kanzanga Baramen” cümlesinin manası ise “Ben Kazana Gidiyorum” demektir.³⁵

1.4.4. Araştırma / İnceleme Kitapları

Tanzimat ve Türk Ailesi, Panama Yayınları, Ankara, Temmuz – 2017

Yazar, bu eserinde Osmanlı Toplumunun değişimlere uğramaya başladığı Tanzimat dönemine ışık tutmaktadır. Aile meselesini sosyal, siyasi, ekonomik ve kültürel gibi tüm yönleriyle inceleyip açıklamaktadır. Araştırma eserlerinden birisidir.

Divan Şiirinde Kadın, Panama Yayınları, Ankara, Nisan – 2017

Yazar, bu eserinde sanat, şiir, şair ve divan edebiyatı hakkında bilgiler vermektedir. Eserde Divan edebiyatında sıklıkla yer verilen kadının özelliklerinden, güzelliğinden, sosyal statüsünden, şiire katmış olduğu ahenkten bahsedilmektedir. Araştırma eserlerindendir.

Kur'an'dan Gerçekler, Panama Yayınları, Ankara, Temmuz – 2017

Eser Kur'an tarihi ve tefsir usulü konuları hakkında bilgi vermektedir. Yemin, teşbih, secde ayetleri, muhkem müteşabih, nasih mensuh, irâb, belagât gibi kavram ve konular yer almaktadır. Araştırma inceleme eserlerinden birisidir.

Türk'e Dair, Panama Yayınları, Ankara, Temmuz – 2017

³⁵ Dilaver Cebeci, *Men Kanaga Baramen*, Panama Yayınları, Ankara 2017, 9.

Yazarın Türk tarihi ve aile yapısı hakkında muhtelif zamanlarda kaleme aldığı yazılardır. Özellikle Türk kültür ve aile hayatının ekonomik, sosyal, kültürel yönleri ile ahilik geleneği hakkında bilgilerin olduğu araştırma ve inceleme yazılarıdır.

Farklı Yönleriyle Türkler, Panama Yayınları, Ankara, Temmuz – 2017

Yazarın diğer araştırma ve inceleme eserlerinden birisidir. Türkleri kültür, yaşantı, oyun, eğlence, simge, totem, savaş, harem, vatan gibi kavramları üzerinden incelemekte ve açıklamaktadır.

Evliya Çelebi ve 17. Yüzyıl Osmanlı Toplumunu, Panama Yayınları, Mayıs – 2017

Yazar bu eserinde Evliya Çelebi gözüyle 17. yüzyıl Osmanlı toplumunu anlatırken Evliya Çelebi'nin hayatından izler barındıran ifadeler kullanmaktadır. Sosyolojik bir tarih incelemesidir.

1.4.5. Mensur ve Hikâye Kitapları

Mavi Türkü, Panama Yayınları, Ankara, Temmuz – 2017

Eser iki bölümdür. İlk bölümü mensur şiirlerden ikinci bölümü ise hikâyelerden oluşmaktadır. “Firuzeyi paylaştığım eşime” ithaf yazısı dikkat çekmektedir. İçerik olarak bazen hüznü bazen sevinçli anlar yaşatan hikâyelerden oluşmaktadır.

1.4.6. Mizahi Kitapları

Devrannâme, Panama Yayınları, Ankara, Temmuz - 2017

Seyrannâme, Bilgeoğuz Yayınları, Ankara, Şubat 2012

Devrannâme ve Seyrannâme isimli iki kitap Dilaver Cebeci'nin Seyyah-ı Fakir Evliya Çelebi takma ismiyle kaleme aldığı yazılarının kitaplaşmış halidir. Bu yazılar edebi, fikri ve siyasi üslupla yazılan yazılardır.

1.4.7. Ders Kitapları

Din Bilgisi (Lise 3) 1981.

*Din Bilgisi (Ortaokul 3) 1981.*³⁶

1.4.8. Çocuk Kitabı

*Azak'ın Denizaltıları (1990)*³⁷

Bahadır Giray'ın Mektubu (1993)

Yazarın, Millî Eğitim Bakanlığı'nın 1993 yılında yayınladığı Çocuk Kitapları Dizisi'nde (Resimli Çocuk Kitapları) yer alan eserlerinden biri olan Evliyâ Çelebi (Bahadır Giray'ın Mektubu), çizgi roman şeklinde basılmış, hikâyesi Dilâver Cebeci tarafından yazılmış, çizimi ise Orhan-Erhan Dünder tarafından gerçekleştirilmiştir.³⁸

1.4.9. Sesli Yayın

Kendi sesinden şiirler olarak “Kabdehar Dağlarından Sabah Namazı” albümüyle on dört şiir seslendirilmiştir. Bunlar: “Bu Yusuf’un Zindandan Seslenişidir”, “Kandehar Dağlarında Sabah Namazı”, “Yıldız Sarayında Fesler ve Şamdanlar”, “Hasret”, “Türkiyem”, “Şimdiki Zaman Çekiminde Bir Mahkûma Mektup”, “Çeğen Tepesi”, “Beyaz Işık”, “Zaman Bir Ejderdir Ensemizde Soluyan”, “Mavinin Türküsü”, “Şafağa Çekilenler”, “Ülkücünün Ölümü” “Ve Siperlenirim Geceye” ve “Tesbih” isimli şiiridir.

³⁶ Dilaver Cebeci, *Tanzimat ve Türk Ailesi*, Panama Yayınları, Ankara 2017, 6.

³⁷ Ülker, *Dilaver Cebeci*, 54.

³⁸ Bulut, *Dilaver Cebeci Hayatı, Sanatı, Eserleri*, 167.

İKİNCİ BÖLÜM

ŞİİR VE ESTETİK

2.1. ŞİİR

Sınırı ve uç noktaları olmayan, muhatabı ve hikmeti sorgulanamayan şiirin net bir tanımı yoktur. “Şiir nedir?” sorusu daima öznel cevapların dışına çıkamamış ve herkesçe kabul edilen nesnel bir tanımı yapılamamıştır. Çünkü şiirin insanın ruh dünyasına ve bakış açısına göre değişkenlik ifade eden bir yönü vardır.

Şiir, duygu ve düşüncelerin belli bir uyum ve ahenkteki kelimelerle anlatımıdır. Bu anlatımda önemli olan olayın gerçekliği değil, düzenli ve ahenkli olup zevk uyandırması, böylece estetik olmasıdır.³⁹

Şiir sınırları belirsiz, gözenekleri zengin, ilişkileri karmaşık, avam deyişiyle teraziye konmaz, ele avuca gelmez; hâle ve zamana göre kıymeti ve / veya ortama göre etkisi, algılanması değişebilen; az ya da çok okurun beğenisiyle / ruhuyla beslenen bir olgudur.⁴⁰

Şiir, hiç şüphesiz bütün zamanların en gözde sanatıdır.⁴¹ Şiir, ıstırap çeken ruhun çığlığıdır.⁴² Şiir, kendi içinde bütünlüğü olan ve çok katmanlı anlam dizgelerine sahip olan bir söz sanatıdır.⁴³ Şiir, ancak şiirler tartılabilecek incelikte bir sanattır.⁴⁴

Şiir, sözün damıtılmışıdır. Necip Fazıl Kısakürek şiir ve sanatı “Allah’ı aramak” olarak tanımlarken, Taner Koltuk’un ifadesinde “şiir darası alınmış sözdür.” Mehmet Akif İnan’da ise “edep ve hikmettir.” Biz şiire hayattır diyoruz. Çok sözü söyleme yerine şiir, özlü söz söylemenin mutfağı, dilin terbiyelenmiş, hikmetin bulunduğu, şiir, aşkın, sevginin, muhabbetin, özlemin, ayrılığın, kavuşmanın, coşkunun, savaşın ve barışın lisanıdır.⁴⁵

³⁹ A. Hilal Kalkandelen, *Mevlâna'da Estetik*, Araştırma Yayınları, Ankara 2018, 42

⁴⁰ Turan Karataş, *Şiirin Ardında*, Sütun Yayınları, İzmir 2010, 65.

⁴¹ Salih Uçak, “Türk Şiir Poetikasına Bütüncül Bir Bakış”, *Ay Vakti Dergisi*, 188, (Eylül – Ekim 2020), 23.

⁴² Uçak, 24.

⁴³ Uçak, 25.

⁴⁴ Uçak, 26.

⁴⁵ Recep Garip, *Şiir ve Medeniyet*, İncir Yayınları, Kayseri 2016, 19.

Şiir, hayatiyeti ortaya koymak için ortaya atılır. Yaşanılan bütün çirkinliklere, kötülöklere, haksızlıklara rağmen insanda savunulmaya değeri, canlılığı korumaya değeri bir şeyler olduğuna içten içe ve kesinlikle inanıldığı zaman şiir serpilir ve çiçek açar.⁴⁶

Şiir sanatı, imgeleme gücü ve hayalin, olaylar karşısında, kelimeler üzerinde en iyi şekilde tasarrufta bulunmasının neticesidir. Bu demektir ki şiir, aynı zamanda bir şeyi başka bir şeyle irade ve ifade etme yoludur.⁴⁷

Dilaver Cebeci de şiiri şöyle ifade eder: “Şiir bir kelime oyunundan fazlasıdır. Millî bir hüviyet taşır. Bu sebeple bir yükümlülüğü de bünyesinde barındırır. Okuyana boş sözcüklerle hitap demek değildir. İçinde taşıdığı mesajla okuyucuda bir haz uyandırmalı, okuduğundan faydalanabilmesini sağlamalıdır. Şekil ve teknik birbirini dengelemeli, iç ve dış yapı birbirinin üzerine çıkmamalıdır. Vezin ve kafiye karşı olmamakla birlikte sadece vezin ve kafiye ile de şiir yazılamaz”.⁴⁸

Şiir, manzumeden çok üstün değerdedir; nesirden de ayrı bir şeydir. Dille yapılan, dünyanın en eski sanatına şiir denilmiştir ve şiir, dilin ve nazmın şahsî, üstün ve zevkle kullanılmasından meydana gelen sanat eseridir. Nesirde üslup ne ise nazımda da şiiriyet o demektir.⁴⁹

Ahmet Haşim’e göre: Şiir, nesre çevrilmesi mümkün olmayan nazımdır. Tristan Dereme’ye göre şiir hem at hem de dizgindir (ilham ve ustalık), atsız dizgin veya dizginsiz at değildir. Jean Cocteau’ya göre şiir, “öyle ayrı bir dildir ki, başka hiçbir dile tercüme olunamaz. Hatta yazılmış görüldüğü dile bile”. Cenap Şahabettin’e göre: “şiiide güzellikten başka gaye aramam. Sanat eserleri güzel bir çiçek, Venüs’ün bînazîr sinesi, Caruso’nun sesi gibi bana zevk vermeli, nasihat değil”. Yahya Kemal Beyatlı’ya göre: “şiir, nesirden bambaşka bir hüviyettir. Musikiden başka türlü bir musikidir. Şiiide “nefes” ve “ses” iki esaslı unsurdur. Şiir, duygusunu lisan haline getirinceye kadar yoğurmaktır”. Cahit Sıtkı Tarancı’ya göre: “şiir, kelimelerle güzel şekiller kurma sanatıdır, başka bir şey değildir. Orhan Veli Kanık’a göre ise: “Şiirin bir mana sanatı olması hiç de fikir sanatı olmasını gerektirmez. Şiirdeki mana, resimdeki renk, musikideki ses, gibi bir şeydir. İnsanı şaşırtan nokta, mananın da fikir gibi dile anlatılması noktasıdır.

⁴⁶ İsmet Özel, *Şiir Okuma Kılavuzu*, TİYO Yayınları, İstanbul 2015, 20.

⁴⁷ Nazir Akalın, *Şairin Eldivenleri*, Meneviş Yayınları, Ankara 2003, 68.

⁴⁸ Ülker, *Dilaver Cebeci*, 35.

⁴⁹ Ahmet Kabaklı, *Türk Edebiyatı*, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, İstanbul 2002, I, 597.

Şiirde sadece bir hassasiyet, bir eda daha kestirme deyiimiyle bir mana zevki aranır” şeklindedir.⁵⁰

Bütün bu tanımları göz önünde bulundurarak diyebiliriz ki şiir, net bir şekilde tanımı yapılmamış, yapılması da imkânlar dâhilinde olmayan öznel bir alandır. Şiiri tanımlamak veya değerlendirmekten ziyade şiirin unsurlarını anlamak bizlere şiiri daha anlaşılır kılmaktadır. Bunlar şiirin muhtevasını oluşturan nazım şekli, vezni, kafiyesi, üslubu, imgesel boyutu, müzikalitesi ve iç sesidir.

Şiir, yukarıda sıraladığımız unsurların işçiliğiyle bir metin ortaya çıkarır. Bu metin bizlere bir mana veya bir his uyandırır. İşte o hissin veya mananın bizde var ettiği şey, şiirin bizdeki yankısı veya tanımıdır.

“Şiir, yazanından ziyade okurunundur.” sözü, şiir hakkında zihinlerde bir soru oluşturur. Şiir anlaşılacak mı ister? Net bir cevap veremeyiz. Çünkü buna cevap aramak bizleri “sanat sanat içindir, sanat toplum içindir, sanat insan içindir” gibi tartışmalara götürür ki bu tartışmaların net bir cevabı olmadığı gibi sonu da yoktur. Çünkü bunlar bakış açısına ve insandan insana değişebilen ifadeler ve başlıklardır. Bütün bu tanım ve yorumlardan sonra diyebiliriz ki şiir, ifade edilmek istenen duygunun üslup bakımından en güzel şekilde sunulması kadar etik, estetik, dil hassasiyeti ve imge dörtlüsünün meydana getireceği müzikal esintidir ve şiirin kendi içerisinde bir iç sesi vardır.

Şiir, ideolojilere kurban edilmeyecek kadar saygın ve değerlidir. Böyle bir girişim şiirin evrensel söz etkisini kırmaktadır. Şiir insana özgü ve insanlık mirasıdır. Büyük şiir, sözünü din, dil, ırk, mezhep, meşrep, ülke, coğrafya gibi meselelerin üzerinde bütün bu farklılıklara rağmen herkese söylemeyi hedefler. Büyük şiiri büyük şiir kılan da bu üslubudur. Bu yüzden şiir insanlık dilidir. Sevgi gibi merhamet gibi gözyaşı gibi evrensel bir etkisi vardır.

Tebliğ veya telkin aracı mıdır şiir? Bu tartışma veya ayrım şiire zarar verir. Şiir, icap etmişse söylenilmesi gereken sözü söylemelidir. Sözü söylerken takınmış olduğu üslup, şiir söyleyen şair yapmaktadır. Şair, sözünü söylemekten geri durmayan cesur kişidir.

⁵⁰ Kabaklı, *Türk Edebiyatı*, 598-599.

2.2. ESTETİK

Estetik, Yunanca “aisthesis”, Arapça “ilm-i cemâl”, Farsça “zîbâyî şînâsî”; Fransızca “esthetique”; Almanca “aesthetik”; İngilizce “aesthetics”; İtalyanca “estetica” kelimeleriyle karşılanır. Güzellik ilmi, duygu ilmi, güzel duyu, bediiyyât, güzellik ile ilgili anlamlarına gelir, yaşamımıza anlam, ruhumuza zevk veren bir terimdir.⁵¹

Estetik kavram olarak, güzelin ne olduğu sorusunu cevaplamakla ilgilenen felsefe dalıdır. Güzel üzerine düşünme sanatı, güzelliği ve güzelliğin insan üzerindeki etkilerini konu alan felsefe kolu, bediiyattır.⁵²

Ülkemizde estetikle ilgili ilk eser verenlerden birisi olan Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu da şöyle ifade etmektedir: Estetik, duygularımız, heyecanlarımız, ihtiraslarımız, irade ve düşüncelerimizin genel görünüşü; işte bu yüksek heyecanlar içindeki güzelliştir.⁵³

Bu ve buna benzer tüm tanımlar bize göstermektedir ki estetik, güzellik ilmidir. Güzeli bulma, güzeli hissetme, güzel bakabilme, güzel görebilme, güzel işitebilme; eşyayı güzel tarafından yorumlayabilme gibi başlıkları incelemektedir. Eski Türkçede “bediiyyât”, batı kaynaklarında ise “estetik” olarak ifade edilmiştir.

Estetik, insana huzur ve neşe verir. Bakış açısını farklı pencerelere de yönlendirdiği için insan, eşyayı daha zengin bir bakış açısıyla yorumlayabilmektedir. Ses, renk, tat, his ve görme biçimleri neticesinde estetik bir üslupla hayata bakmak ve yorumlamaktır.

“Allah güzeldir güzeli sever” hadis-i şerifi bizler için ayrı bir önem arz etmiştir. Bakış açısı ve eşyanın yorumlanması noktasında sanat anlayışımızı şekillendirmiştir. Zevk-i Selim, Kalb-i Selim ve Akl-ı Selim gibi üç ana nokta, insanımızın hayata bakış açısını madde ve mana bağlamında etkilemiş ve şekillendirmiştir.

Estetik, güzel ve sanat kavramlarıyla iç içe geçen önemli bir unsurdur. Çünkü estetik, sanatın manasını veya mesajını ifade etmede başvurulan bir ilimdir ve bütün sanat dallarında varlığını muhafaza edebilmiş bir yetkinliği bulunmaktadır. Estetik, güzelin ölçüsüdür. Mimaride, sanatta, edebiyatta; giyim kuşamda, yeme içmede, ev-iş hayatında,

⁵¹ Kalkandelen, *Mevlana'da Estetik*, 17.

⁵² Kalkandelen, *Mevlana'da Estetik*, 17.

⁵³ Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu, *Estetik*, Yayına Hazırlayan: Rıdvan Canım, Yazar Yayınları, Ankara 2009, 21.

sosyal hayatta, yürümede, konuşmada, yazmada, selamlamada estetik yani güzellik, uyum, ahenk vardır.

2.2.1. Estetik – Medeniyet İlişkisi

Medeniyetler arası sanat anlayışı daima birbirini etkilemiş ve birbirini beslemiştir. Hatta güzellik kavramına Doğu ve Batı'nın bakış açısı, Rönesans'a kadar aynı idi, ikisi de ilahi kaynaktan besleniyordu. Rönesans'la beraber Batı, sanat ve düşüncede; bütün dinleri inkâr etmekle kalmıyor, aynı zamanda dinin gereksiz olduğunu ileri sürüyordu.⁵⁴ Böyle bir düşünce aynı zamanda estetiğin gelişme ve şekillenme aşamasında nasıl bir yol ayrımına gidildiği noktasında ipucu vermektedir. Kültür, sosyal yaşam, ekonomik durum, din gibi etkenler medeniyetlerin güzellik ve estetik algılarının gelişmesinde önemli rol oynarlar. Bu etkenler arasında din, en etkili faktörler arasındadır çünkü din, diğer etkenleri kapsayacak niteliktedir. Kültür ve sosyal yaşam dine göre şekillenir. Din, kişilerin dünya görüşünü, doğaya bakış açısını, sanat yapıtlarına karşı tutumunu büyük ölçüde etkiler. Bu nedenle Doğu ile Batı medeniyetlerinin sanata bakış açıları, estetik ve güzellik algıları birbirlerinden farklı olarak düşünülmüştür. Hâlbuki Doğu ile Batı hiçbir zaman birbirlerinden habersiz yaşamamış; karşılıklı kültürel ve sanatsal etkileşim içinde olmuştur. Doğu; Aristo, Platon gibi ünlü düşünürleri okumuş ve onlardan büyük ölçüde etkilenmiştir. Batı ise İbnü'l Heysem'den, İbni Rüşd'den İbni Sina'dan, Farabî'den haberdardır.⁵⁵

Medeniyetler üzerinde fikir beyan edenler, o medeniyetin sanat anlayışının ve sanat yapıtlarının niteliği ve niceliği arasındaki sıkı bağlantıya dikkat çekerler. Çünkü bir sanat, kendisini var eden düşünceyi ve fikri alt yapıyı bünyesinde saklar. Sanat anlayışı, kişiden kişiye değişiklik gösterdiği gibi kültürden kültüre hatta medeniyetten medeniyete de değişiklik ve farklılık göstermektedir. Sanata ve o sanatın estetik izlerine dair fikir beyan etmek, o sanatı var eden ve besleyen kaynakların meydana getirdiği özellikleri araştırmakla doğru orantılıdır.⁵⁶

⁵⁴ Reşat Coşkun, “Bizim Güzelliğimiz”, *Hüma Dergisi*, 5, (Ocak-Şubat-Mart 2019), 52.

⁵⁵ İpek Taşdemir, “Doğu ve Batı'nın Estetik Sanat Anlayışı Üzerine Bir Deneme”, Uluslararası Necatibey Eğitim ve Sosyal Bilimler Kongresi, *Bildiri Tam Metin Kitabı*, Balıkesir 2018, 6/14.

⁵⁶ Agâh Sırrı Levent, *Türk Edebiyat Tarihi*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2018, 4.

Büyük sanat eserleri kadim medeniyetlerde orijinalliğini her zaman korumasını bilmiştir. Çünkü sanat, temeli sağlam olan kültür ortamlarında varlığını sürdürebilir. Kendisini geliştirmesi ve daha derin estetik hatlara sahip olması üslubunu koruyabilecek bir geleneğinin olması kadar bu geleneği devam ettirmesiyle de bağlantılıdır. Canlılığını ve iç dinamizmini muhafaza eden sanat eserleri estetik yönden de büyük izler taşırlar. Renk, ses, şekil, tema, mana, görüntü gibi yönleriyle zenginliğini her daim korur.⁵⁷

Sanat – Medeniyet ilişkisi kadar Sanat – Edebiyat ilişkisi de üzerinde düşünülmesi gereken bir durumdur. Edebî bir metin sanat eseri niteliği taşıyorsa estetiğin dikkatini çekmiş demektir. Estetik güzel olanla ilgilendiği için edebî güzel bir metinle de yakın temasta olur. Özellikle edebiyat içerisinde şiir sanatı, estetik için mühim bir konumdadır.

2.2.2. Şiir - Medeniyet İlişkisi

Medeniyetleri var eden etkenler arasında insanoğlunun arayış içerisinde olması, maddeye şekil vermesi, manayı yorumlamaya çalışması ve inanç merkezli bir ruh dünyalarının olmasıdır. Bütün bu etkenler insanlık tarihi boyunca nice medeniyetler kurmuş, tarih sayfalarında yerini almıştır. Doğu Medeniyetinin en etkili ve yetkili şubesi olan Türk – İslam Medeniyeti, varlığını hikmet, merhamet ve adalet kaideleri ile hâkim kılmıştır. Sanattan edebiyata, spordan ekonomiye, savaştan musikiye varana kadar bütün yönleriyle güzeli arama ve muhafaza etme, hikmeti anlama ve yorumlama, eşyaya ve insana hürmeti sabit kılma çabası içerisinde olmuştur. Medeniyet anlayışımız içerisinde şiir, söz ve mana ikilisinin en güzel şekilde harmanlanıp bir sanat eseri olduğudur. Gönlü ve aklı, eşyayı ve manayı en güzel şekilde sentezleyip abideleştirmeye çalışan edebi bir türdür. Gerek İslam öncesi gerekse İslam sonrası daima varlığını sürdürme gelmiştir. Sözlü geleneğimiz içerisinde sağlam bir temeli olan şiir anlayışımız, İslam’la birlikte aruz geleneğine de kapılarını açarak büyük eserler meydana getirmiştir. Cumhuriyet sonrası gelişen değişimlerden şiirimiz de payına düşeni alıp düz şiir dediğimiz yeni bir türle tanışmış ve zengin geleneğine devam etmiştir.⁵⁸

Bilinen ilk Türk şair Aprunçur Tigin’den günümüz şairlerine varana kadar büyük eserlere imza atmış büyük bir millet olarak şiire ve şaire ehemmiyet veren bir geleneğe

⁵⁷ M. Orhan Okay, *Sanat ve Edebiyat Yazıları*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2015, 17.

⁵⁸ M. A. Yekta Saraç, *Klasik Edebiyat Bilgisi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2019, 33.

sahibiz. Bu millet, şiir ve sanat denildiği vakit inancı ve milli değerleri çerçevesinde meydana getirdiği sanat anlayışı ile saygınlık kazanmış ve anılagelmiştir. İslam öncesi sözlü geleneğin hâkim olduğu edebiyatımızda hece ve destanlarla şiirini var eden medeniyetimiz, İslam'la birlikte hecenin yanında daha çok aruz ölçüsüyle divan geleneğini başlatıp Hoca Dehhanî, Yunus Emre, Mevlâna, Âşık Paşa, Süleyman Çelebi, Fuzûlî, Bâkî, Nâbî, Nef'î, Taşlıcalı Yahya, Şeyh Galip gibi saygın şairleri var etmiştir. Şiirle mabedi, mabetle aşkı, aşkla musikiyi, musikiyle sanatı, sanatla insanı harmanlayıp kültürümüzü meydana getirmeye çalışmıştır. Taşrasından başkentine, âliminden avamına varana kadar şiirine önem veren bir medeniyet algımız ve insanımız daima var olmuştur.⁵⁹

2.3.3. Şiir - Estetik İlişkisi

Şiir ve estetik ilişkisi, sahip olduğu medeniyet algısı kadar o medeniyeti var eden insanların ilim, irfan, hikmet ve tecrübe olgusunu da içerisinde saklar. Sanatında kendisinden izler barındırır. Şiir, söz medeniyeti içerisinde dilin estetik haliyle kendisini var etmesidir.

Estetik heyecanın duysal âleme, fikirlere, duygulara, bağlı muhtelif dereceleri vardır. Bunların hepsine hâkim prensip, çeşitlilikte bir ilkedir. Gerek tabiatın güzel bir tablosunu gerek sanatın nefis bir eserini daima bu prensip çerçevesinden düşünüyor ve ondan bir zevk alıyoruz. Bunlar; duygusal, zihinsel ve manevi derecelerdir. Sanatkâr, sahip olduğu değerler neticesinde eserini bu dereceler dâhilinde meydana getirir. Eser, etkilediğini ifade eder ve ondan izler taşır. Medeniyet – Sanat bağlamında fikir beyan etmek de bu noktada dikkati çekmektedir. Edebî eserlerin üslup ve dil hassasiyeti bağlamında estetiğe konu olması da ifade edilen bu izlerde aranmaktadır.

Estetiğin karakterleri vardır. Bunlar, hayranlık, cazibe, canlılık, hasbîlik ve sosyalleşmedir. Bunlar edebiyat estetik bağlamında eserin kimliğini ortaya koymaktadır. Esere bir kimlik kazandırdığı gibi hangi medeniyetin ve fikrin eseri olduğunu da açıklığa kavuşturur.⁶⁰

Şiirde sözün asıl maksadı, çeşitli manaları ve duyguları ortaya çıkarmaktır. Söz, maksadına ulaşmak için fesahat ve belagat kurallarından yararlanırken, lafzî ve manevî

⁵⁹ Rıdvan Canım, *Divan Edebiyatında Türler*, Grafiker Yayınları, Ankara 2016, 16.

⁶⁰ Dabney Townsend, *Estetiğe Giriş*, çev. Sabri Büyükdüvenci, İmge Kitabevi, Ankara 2002, 44.

güzelliklerle süslenme ihtiyacı da duyar. Güzel, yerinde ve etkileyici söz söyleyen, muhtevaya sahip vezinli ve kafiyeli sözleri ortaya koyan şair veya edip de maksadını en iyi şekilde anlatır, karşısındakinin ruhuna etki eder, muhatap karşısında istediği tesiri göstermekte başarılı olur.⁶¹

2.3. DİLAVER CEBECİ ŞİİRİ

Dilaver Cebeci, şiir yolculuğuna alaylı olarak başlamış ve bu şekilde de devam etmiştir. Onun şiiri, gönlünde kaynayan taşkın ve coşkun ilhamla kaleme alınmış ve kendiliğinden oluşmuş bir güzelliğe sahiptir. Cebeci şiiri; sesi, imgesi, yapısı, teması ve ifade ettiği duygu yoğunluğu ile estetiğini kendiliğinde bulan bir şiiirdir. Şiirde; bağırmayan, sesini yükseltmeyen, kelimeleri dövmeyen ve mısralarla kavga etmeyen bir iç huzuru vardır. Mensur şiirleri de dâhil bütün şiirleri güçlü sembollerle örülü milli romantizm alanında serbest, hece ve aruz ölçüleriyle yazılan şiirlerdir.

Dilaver Cebeci, milli ve manevi değerlere bağlı milliyetçi, muhafazakâr, ülkücü ve turancı hassasiyetlere sahip, doğu medeniyetinin alını ak şairidir. Tük Tarihine olan aşinalığı ve manevi değerlere olan hassasiyeti, onun şiirini çevreleyen ve büyüten iki önemli değer olmuştur. Eserlerini bu şekilde kaleme almış bir yazardır. Eserleri bir oluşum veya bir çatı altında incelenecekse Hüseyin Nihal Atsız, Necip Fazıl Kısakürek, Arif Nihat Asya, Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu, Bahaettin Karakoç, Abdurrahim Karakoç, Yavuz Bülent Bakiler, Talat Ülker gibi milli romantizm çatısı altında sayılabilecek şairler arasındadır denilebilir. Dilaver Cebeci, millî ve İslami hassasiyeti yanında, aynı zamanda en güzel aşk şiirlerinin de şairidir. Vatan aşkı kadar, beşerî aşkın da en yoğun anlatış yetkinliği kendisinde mevcuttur.⁶² O, Türk-İslam mefkûresinin alını ak ve nidası en gür şairlerindendir.

1970’li yılların milliyetçi söyleme sahip önde gelen şairlerinden olan Cebeci, Töre, Bozkurt ve Türk Yurdu gibi dergilerde yayınladığı ilk dönem şiirlerinin yer aldığı *Hun Aşk* (1973), içerisinde bulunduğu politik çevrenin milliyetçilik söylemine eklemlenen bir dile sahipken⁶³, daha sonraki şiirleri daha çok tasavvufî ve metafizik betimlemeler

⁶¹ Kalkandelen, *Mevlana’da Estetik*, 42.

⁶² Ülker, “Dilaver Cebeci’nin Şiiri”, *Yarın Dergisi*, 5, (Nisan–Mayıs 2018), 78.

⁶³ Selçuk Küpçük, “Romantik Milliyetçiliğin Estetik Metni: Dilaver Cebeci Şiiri Üzerine”, *Yarın Dergisi*, 62.

içermektedir. *Hun Aşkı* kitabındaki şiir başlıklarına bakılınca: “Bozkurt Çağrısı, Türk ve Turan, Hun Aşkı, Urun Ha, Hoyratlar, Cenk, Malazgirt, Yemin, Birlik Çağrısı, Bekleyin, Düşman, Bayrak, Akın, Koşu” gibi başlıklarla karşılaşılır. Bu başlıklarda atılım ve taarruz ifade eden kavramlar yer alırken son kitabı *Asra Yemin Olsun Ki* kitabındaki şiirlerde ise huzura ermiş bir iç dinginliği, tasavvufa ve metafiziğe yöneliş dikkati çeker. “Türkiyem” ve “Sultanım” isimli şiirlerinin besteleriyle tanınan Cebeci, millî duyuş ve düşünüşün hem yiğit hem edebî hem de estetik bir şairiydi. O, İslam’ın evrensel çağrısının Türk kültür ve tarihi içerisinde yorumunu tasavvuf çeşnisiyle derinleştirerek şiirin kanatlarına yüklemiş, aşk ve inanç coğrafyasından, kültür coğrafyasına, oradan da bütün Türk dünyasına uçurmuştur. O inanç ve kültür tarihimizden gül kokulu esintiler, doyumsuz güzellikler devşirerek yaşadığı çağın insanlarına taşımıştır.⁶⁴

Duygusal ifadeler, yerel söylemler, İslam öncesi Türk tarihinden izler, Türk İslam tarihine iz bırakmış tarihî kahramanlar, manevi önderler, bozkır kültürü, turan ülküsü ve İslam hassasiyeti gibi imgeler, Cebeci şiirini var eden, büyüten ve özgün bir ses olmasını sağlayan üsluplardır.

İlk şiirini 1965 yılında Defne dergisinde yayınlayan Dilaver Cebeci, Şerif Aktaş’ın ifadesiyle “Millî Romantik Duyuş Tarzı”nın edebiyatımızdaki en önemli temsilcilerinden birisi⁶⁵ olan Cebeci’nin ilkokul yıllarında başlamış olduğu şiir yolculuğunda beş şiir kitabı, bunlara ek olarak bir de mensur şiirlerini topladığı “Mavi Türkü” adlı çalışması vardır. Bu kitaplarını ilkten sona doğru incelediğimizde Cebeci’nin şiir yolculuğunu evreler halinde izah etmiş olduğunu görürüz. İlk şiir kitabı *Hun Aşkı* ve son şiir kitabı *Asra Yemin Olsun Ki* kitapları arasındaki gelişmeler, değişmeler ve evirilmeler bizlere şiiri hakkında yön vermektedir. Dilaver Cebeci şiiri, başlangıcından sonuna kadar mana, muhteva, fikir ve hassasiyet açısından asla değişime uğramamıştır. Nasıl başlamışsa öyle devam etmiş, fikir ve mana noktasında zenginleşmiş ve kendi mecrasını bulmuştur. İlk başlarda fazla olan milliyetçi söylemleri son şiirlerinde yerini maneviyata, tasavvufî ifadeler ve bir iç huzura bırakmıştır. Değişim ve evrimle kastedilen şiirlerinin yapısı içindir. Bu da yer yer hece, aruz ve serbest dediğimiz ölçülerle yazılan şiirlerin zamanla şekillenmesidir.

⁶⁴ Ülker, 79.

⁶⁵ Yalçın, *Dilaver Cebeci’nin Şiir Dili ve Coğrafyası*, 66.

Cebeci'nin şiir yolculuğunun ilk döneminde birçok şairden esintiler görülebilmektedir ve kendine has bir tarzı henüz oturabilmiş değildir. Tam olarak bir vezne bağlı kalmamıştır. İkinci döneminde etkilenme ve esinlenme aşamasından kendi kişiliğini bulma aşamasına yükseldiği izlenir. Özentiden kurtularak kendi şiirinin yolunu bulur. Son olarak üçüncü döneminde ise artık şair kendi kişiliğini bulur, kabullerinin, benimseyişlerinin ve hayal kırıklıklarının şiirlerini yazmaya başlar. Bu dönemde yazdığı şiirlerle adeta hayatının bir muhasebesini yapar.⁶⁶

Dilaver Cebeci'nin şiir dünyası ve şiir dili geniş bir coğrafyaya yayılan zenginlik barındırmaktadır. Onun şiir coğrafyası dil konusundaki hassasiyetinin coğrafya konusunda da devam ettiğinin somut bir göstergesidir. Anadolu coğrafyasını karış karış gezen şair, oradan Türk ve İslam coğrafyasına uzanır. Tuna boylarından İdil boylarına, Babil'den Yesrib'e, Bosna'dan Medine'ye, Taif'ten Hazar Gölü'ne, Horasan'dan Yemen'e, Çeğen Tepesinden Kerkük'e, Buhara'dan Mısır'a, Şam'dan Semerkant'a, Viyana'dan Taşkent'e, Tanrı Dağı'ndan Hira Dağı'na uzanan geniş bir coğrafyada uzun soluklu bir yolculuktur bu. Şiirlerinde andığı her şehrin içinde barındırdığı hikâyelere telmihler vardır.⁶⁷ Tarihi şahsiyetler, manevi önderler, yer mekân isimleri, İslamî kavramlar ve yerel ağızlar şiir coğrafyasının adeta birer kahramanlarıdır. Türkçeye ve şiir dil bilgisine olan aşinalığı onun şiir dilini şekillendirdiği gibi halk şiirinden, halk kahramanlarından, divan şiiri geleneğinden ve Horasan erenlerinin çizgisinde olan tasavvufî gelenekten beslenmesi ve bunu geleceğe aktarma gayreti de dikkat çekicidir.

Cebeci, gelenekçi bir şairdir. Lakin bu gelenekçiliği geçmişî taklit etme değildir. İslam ve İslam öncesi Türk edebiyatına dair imgeleri ve zenginlikleri yeniden yorumlama ve geliştirerek yeni bir formatla geleceğe aktarma çabasıdır. Mesela İslam öncesi Türk tarihinde vefat eden bir tarihi şahsiyetin ölümünden duyulan acıyı anlatmak için yapılan “sağı” ağıtlarının bir benzerini “bir yalnız savaşçının ölümü” şiiriyle günümüze taşıyıp şiir formatıyla yaşatmıştır. Bu ve buna benzer kültür motiflerini yaşatmayı ve bunların unutulmamasını gaye edinmiştir.

Dilaver Cebeci şiirinin iki büyük ayağı vardır. Birisi Türk töresi, diğeri ise İslam inancıdır. Her ikisinden de ziyadesiyle istifade edip şiir dünyasını şekillendirmiş ve

⁶⁶ Ülker, *Dilaver Cebeci'nin Şiiri*, 83.

⁶⁷ Yalçın, *Dilaver Cebeci'nin Şiir Dili ve Coğrafyası*, 70.

zenginleştirmiştir. Her iki kaynaktan da büyük izler barındıran imgelerin, atıfların, telmihlerin, benzetmeler ve misallerin büyüttüğü bir şiir coğrafyası içindedir. Bu vesileyle Türk devletleri arasında gidip geliriz. Sultanların sarayına girer, şairlerin meclislerinde soluklanırsınız. Irmaklarda atlarımızı sular, dağlarda sümbüller toplarsınız. Dergâhta Yesevî sohbetine dalar, savaş meydanında kılıç kuşanırsınız. Sevdüğimize bir mavi boncuk takar, efkâr basınca Sitare’yi sayıqlarsınız. Dilaver Cebeci, Türk-İslam düşüncesinin cesur, edebî, içli, etik ve estetik bir şairidir.

Dilaver Cebeci şiirinde sınırları aşan gönül coğrafyasına ulaşır, orada millî kültürümüzü temsil eden kelime ve kavramları ortak dil çatısı altında harmanlayarak sunmaya çalışır. O, dildeki Arapça ve Farsça kökenli, özellikle dile yerleşmiş kelimelerden ziyade Batı dillerinden zorlama olarak alınmış ya da Türkçenin kelime üretme yollarını dikkate almadan “uydurulmuş” kelimelerin Türkçeye zorla sokulmasına karşı çıkar. Bu tür kelimeleri Türkçeye musallat olmuş güveler olarak görür.⁶⁸ Türk lehçelerinin ve ağızlarının zenginliği gibi İslamî dil zenginliğinin de kullanılması taraftarıdır. Bu, eserlerinde kullanmış olduğu kelimelerde görülmektedir. Çünkü bu özelliği millî hassasiyetinden gelmekle birlikte dil ve kültür emperyalizmine de karşı oluşunun belirtisidir.⁶⁹ Dilinde, üslubunda sadelik hâkimdir ve her kesimden okuyan rahatlıkla anlayabilir.

Şimdilerde Orta Asya asıl adıyla Türkistan olarak adlandırılan büyük coğrafyadan ve kadim bozkır tarihi kadar İslam tarihinden de büyük oranda izler barındıran Dilaver Cebeci şiiri, içerisinde tarih şuuru adına büyük bir zenginliği de barındırmaktadır. Çünkü o, tarihe kaynaklık edecek derecede tarihi birikime sahiptir.

Dilaver Cebeci şiirinde Anadolu insanını bulmak hiç de zor değildir. O bizi yazmış, bizi kahraman etmiştir. Şiirinin kahramanları hayali değil tam aksine canlı kanlı irfan sahibi Anadolu insanıdır. Savaş meydanında kılıç sallayan çerilerdir. Sevdğine hasret çeken âşıktır. İlkesi ve ülküsü için serden geçenlerdir. Çile ve hasret çeken, ağlayan, ülküsü, derdi ve davası olan insanlardır. Tarihe yön vermiş mekânlardır, Anadolu insanına ilham olan çeşmedir, yıldızlardır, dağlardır, şehirlerdir. Ovardır, yayladır, ırmaktır. At ve cenktir. Mavi ve al renktir. Pusattır, alptır, erendir, derviştir. Bozkır

⁶⁸ Yalçın, *Dilaver Cebeci'nin Şiir Dili ve Coğrafyası*, 68.

⁶⁹ Zeki Arslantürk, “Şair-i Muazzam Dilaver Cebeci”, *Türk Yurdu Dergisi*, 252, Ağustos 2008, 49.

kültürü kadar su medeniyetinden de izler bırakır. Mısralarında yalçın dağlardan esen r zg rın hissiyatı kadar, sessiz ama haşın ırmakların coşkunluğu da heyecan vermektedir. Kısaca Dilaver Cebeci şiirinde Anadolu insanı, kendisini bulmuş ve kendisine hiç de yabancı olmayan mısralara şahitlik etmiştir. Kültürel kimliğini iplik iplik dokuyan c mler okuyarak inancını, tarihini, hüznünü, sevincini, düğününü, yasını, mücadelesini, başarısını ve yenilgisini bulmuştur.

Dilaver Cebeci şiiri, konusu itibarıyla sosyal  erikli bir şiirdir. Milliyetçi, muhafazakâr,  lk c  ve turanc  bir dünya görüşüne sahip olması sebebiyle inandığı ve dava edindiğı fikriyatını bütün eserleri kadar şiirlerine de serpiştiren sosyal duyarlılığı sağılam bir şairdir. Kin, haset ve bölücü gibi hoş olmayan duygulara meyletmez. Yapıcı ve onarıcı olduğı kadar sevgi ve hürmeti bayraklaştırmaya çalışan bir şiir dili vardır. Kutsal saydığı değıerlerine karşı  elik bir zırh olduğı zamanlarda bile yüreğinin ve kaleminin nahifliğinden asla ödün vermez. O, medeniyetimizin kadim ilim irfan ve hikmet geleneğinden beslenen şahsiyetle ahlak anlayışımızı, tefekkür dünyamızı, estetik algımızı, kültür zenginliğimizi, dil hassasiyetimizi, İslam inancıyla yoğrulmuş sezgimizi ve bütün g zelliklerimizi en güzel şekilde sosyal hayatın çerisine alan ve bu haliyle daha da güzelleştirmeye çalışan sorumluluk sahibi bir şairdir.

Dilaver Cebeci şiirinde Türk, Arap, Fars, İslam, Mezopotamya gibi medeniyetlerin mitolojik unsurları kendisine yer bulmuştur. Bu ve buna benzer zenginlikler şiiri beslemiş ve ayrı bir metafizik hava katmıştır.

Beşer  ve ilahî aşk kadar vatan ve Türklük aşkı da yine Dilaver Cebeci şiirinde kendisini belirgin bir şekilde hissettirmiştir. Genellikle hece  l s yle yazılan aşk şiirlerinde “aşk- şık-sevgili” üçlüsü kendisini belli etmekte ve birbirlerini tamamlamaktadırlar. Yalnızlık, gece, aşk, ölüm,  lk , milliyetçilik, bayrak, vatan sevgisi, bağımsızlık, hürriyet, bozkır kültürü, Türk töresi gibi temalar sıkça işlenen konulardır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DİLAVER CEBECİ ŞİİR ESTETİĞİ

3.1. DİLAVER CEBECİ ŞİİRİNİN BİÇİM ESTETİĞİ

Dilaver Cebeci, şiirlerini serbest vezin, hece ve aruz ölçüleriyle yazmıştır. Çalışmada, *Türkiyem Bütün Şiirleri*, Panama Yayınları, Ocak 2021 baskısı esas alınmıştır. Kitap beş şiir kitabını barındırmaktadır. Bu kitap, sırasıyla içindekiler bölümü dikkate alınarak:

- Asra Yemin Olsun Ki....18
- Sitare 20
- Şafağa Çekilenler.....30
- Hun Aşk.....47
- İlk Önce.....8
- Ve Sığınırım İçime.....41

bölümlerinden ve toplamda 164 şiirden oluşmaktadır.

Cebeci şiirleri, biçim olarak nazım birimi, nazım şekli, ahenk, ses, ölçü, uyak ve redif, edebî sanatlar gibi özellikleri ile içerik yani muhteva açısından da mitolojik unsur, tema, iç ahenk, beslendiği kaynaklar gibi konular bakımından incelenmiştir.

Nazım Birimi

Nazım, lügatte “dizmek, tertip etmek, sıralamak”, ıstılahta “vezinli ve kafiyeyle söz”⁷⁰ anlamlarına gelmektedir. Cebeci’nin, “Yürüyüş” adlı şiirinden bir beyit:

*Gün batıdan doğuya bir dualı er yürür
Çölleri, orduları, suları yener yürür.*⁷¹

Dilaver Cebeci’nin “Rüya” adlı şiirinden bir bend:

*Önce bulutlar donup dökülüyormuş yeryüzüne
Kırık cam parçaları kaplıyormuş bütün meydanları*

⁷⁰ Bekir Topaloğlu- Hayrettin Karaman, *Arapça-Türkçe Yeni Kamus*, Elif Ofset, İstanbul 1982, 443.

⁷¹ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 42.

*Ben küçülüp bir kurşun asker oluyormuşum*⁷²

“Sevgili Evdeşime” diye ithaf edilen bir dörtlüğü:

Şu sonsuz mavilikten dünyamıza can yağar.

Dört mevsim üstümüze, bulut ağar, dal ağar.

Şükürler olsun Tanrım, şimdi avuçlarımda:

*Sarıçiçekler açar, beyaz yıldızlar doğar*⁷³

3.1.1. Nazım Şekli

Dilaver Cebeci, geleneği çok iyi bilen ve gelenekten beslenen bir şairdir. O hem halk edebiyatı hem de divan edebiyatı şairlerinin özelliklerinden istifade etmiş, her iki edebiyatın da temsilcisi olmuştur. Manzumelerin mısra, bent sayısı, sıralanış şekli ve kafiye düzenleri gibi yapısal özellikleriyle isimlendirilen nazım şekillerinin pek çoğunda şiir yazmıştır.

3.1.1.1. Sagu/Sağu

İslam öncesi Türk edebiyatında ölen kişilerin arkasından yapılan ağıtlara sagu/sağu denilmektedir. Divan edebiyatında ise bu türün karşılığını mersiye almaktadır. Sagular dörtlükler halinde düzenlenir ve aaab/cccb/dddb... şeklinde kafiyeleşir.⁷⁴ Dilaver Cebeci de “Atsız Yabgu Katında Dokuzlama” şiirini Hüseyin Nihal Atsız’a ve “Dündar Taşer Sagusu” adlı 7 bölümlük şiirini de çok değer verdiği Dündar Taşer için adına sagu dediği ağıt şeklinde yazmıştır:

Dündar Ağam, çoh görestim hardasan?

Eller sanır; bir karanlık gordasan.

Mene göre tanrı nerde, ordasan

Get cennette nebileri gör ağam,

*Muhammedin sağ yanında dur ağam.*⁷⁵

⁷² Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 70

⁷³ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 177.

⁷⁴ H. İbrahim Şener- Alim Yıldız, *Türk İslam Edebiyatı*, Rağbet Yayınları, İstanbul 2003, 23.

⁷⁵ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 196.

3.1.1.2. Gazel

Aşk, şarap ve tabiat güzelliklerini terennüm eden kısa manzumelerdir.⁷⁶ Nazım terimi olarak gazel, kafiye örgüsü aa, ba, ca... olan bir nazım şeklinin adıdır.⁷⁷ Dilaver Cebeci bütün şiirleri içerisinde “Gazel” başlıklı beş şiir yazmıştır. Bunlar “Asra Yemin Olsun Ki” adlı şiir kitabı içerisinde mevcuttur. Bunlar, “gelir”, “olsun”, “söylerim”, yok mudur?” ve “kılam” redifli gazellerdir.:

Anılacak gözleri bir gözeden sû gelir

Elleri bus için badiyeden bû gelir

Subh olur ol peri çün uyanır uykudan

Sinemi kılub hedef tîr ile ebrû gelir

Serv-i dil-keş gibi olsa revân nâz ile

Şol gönüle kametin kucmaya arzu gelir

Hüsnine çespân düşer mûcizedür dilberin

Yüzine baksam kaçan dilime yâ hû gelir

Şevkine düşmüş Dilâver yine ol dilberin

*Hâle-i sevdâ ile hâneme meh-rû gelir.*⁷⁸

3.1.1.3. Mersiye

Ölmüş bir kimsenin meziyetlerini belirten ağıt mahiyetinde manzumelerdir. Ekseriyetle kaside şeklinde yazılır.⁷⁹ Özellikle 12 Eylül darbesiyle birlikte zindanlara düşüp mahkûm olan, mahkûm olup idam edilen; sorgulamalar, işkenceler, suikastlar, gençliği heba edilen gençler gözünün önüne geldikçe adeta yüreği hüznle taşan bir pınar olur ve kaleme sarılır. “Şimdiki Zaman Çekiminde Bir Mahkûma Mektup”, “Bu Yusuf’un Zindandan Seslenişidir”, “Şafağa Çekilenler”, “Şairin Günlüğünden İki Sayfa”,

⁷⁶ Faruk K. Timurtaş, *Tarih İçince Türk Tarihi*, Akçağ Yayınları, Ankara 2005, 35.

⁷⁷ Haluk İpekten, *Eski Türk Edebiyatı, Nazım Şekilleri ve Aruz*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2008, 17.

⁷⁸ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 53.

⁷⁹ Timurtaş, *Tarih İçinde Türk Edebiyatı*, 39.

“Bozkırda Kalan Sancı” ve “Mavinin Türküsü” gibi şiirler mersiye türüne örnek olabilecek şiirlerdendir. “Şafağa Çekilenler” şiirinden:

*Şimdi güvercinler geçer üstünüzden,
Selamsız, kavgasız, töresiz...
Acı rüzgârda saçlarınız savrulsun.
Işık düşünceli çocuklar, canım çocuklar!
Yenilginiz kutlu olsun!*⁸⁰

“Bu Yusuf’un Zindandan Seslenişidir” şiirinden:

*Ve gidin!
Nereye giderseniz gidin!
Kuyular her yerde derin!
İster Kenan illerinde ister Mısır’da,
Zindanlar karanlık, mahzenler serin...*⁸¹

“Bozkırda Kalan Sancı” şiirinden:

*O çocuklar birer birer gittiler...
Soylu savda türküleri dudaklarında,
Saçlarında kurt nefesi rüzgârlar,
O çocuklar birer birer gittiler...*⁸²

3.1.1.4. Koşma

Coşkulu ve heyecan veren şiirlerden, şekil, konu ve ezgi özellikleri bulunan ve Türk halk edebiyatında en çok kullanılan nazım şeklidir.⁸³ Genelde 11’li hece ölçüsü ile saz eşliğinde söylenmektedir. Dilaver Cebeci de “Öfke”, “Eski Bir Hasret Türküsü”, “Akın”, “Olumsuz Koşma”, “Seni”, “Koşu”, “Kıyamet”, “Birlik Çağrısı”, “Türkiye’m” ve “Söz” gibi koşma türünde pek çok şiir yazmıştır. “Türkiye’m” şiiri, şairin on yedi yaşlarında yazdığı ve tanınmasında da en büyük katkıya sahip olan şiiridir. Heyecanı ve coşkuyu içerisinde barındıran şiirinden:

⁸⁰ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 126.

⁸¹ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 129

⁸² Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 134.

⁸³ Nurettin Albayrak, “Koşma”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2002, 226.

*Baş koymuşum Türkiye 'min yoluna
Düzlüğüne yokuşuna ölürüm
Asırlardır kır atımı suladım
Irmağının akışına ölürüm⁸⁴*

“Birlik Çağrısı” şiirinden:

*Yağı ‘Hurra!’ deyip hücum edende,
Türk’ün Türk’e küseceği çağ mıdır?
Yüz bin değer yıkılırken bir günde,
Türk’ün Türk’e küseceği çağ mıdır?*

*Göğümüzden mavi rengi çaldılar,
Tanrıdağ’da tuğumuzu yoldular
Yurdumuzu bölük bölük böldüler
Türk’ün Türk’e küseceği çağ mıdır?⁸⁵*

“Seni” şiirinden misal:

*Gözlerinde berrak sular gördüğüm,
Gece gündüz uğraştığım kör düşüm,
Nimet diye huzuruna vardığım,
Kiraz seni, elma seni, nar seni...*

*Sende rengi çiçeklerin, güllerin,
Burcu burcu yayla kokar ellerin,
Türkü türkü, mani mani dillerin,
Halay seni, horon seni, bar seni...⁸⁶*

“Akın” şiirinden:

*Yürüdü kaleye Türkmen erleri;
Ay-Yıldız mühürlü erler yürüdü...
Altay’dan esip de Tuna’ya varan,
Oğuz Han töreli yeller yürüdü.*

⁸⁴ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 151.

⁸⁵ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 158.

⁸⁶ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 184.

*Ölüm her kişinin alnında yazı,
Namerdin kurşunu korkutmaz bizi.
Duysun yedi düvel, duysun yeryüzü
Tanrının sevdiği kullar yürüdü...*⁸⁷

3.1.1.5. Koşuk

Aşk ve yiğitlik gibi konuları heyecanlı ve coşkulu bir şekilde ifade eden nazım biçimidir. Kafiye şeması ile koşmadan ayrılmaktadır. “Evdeşim” şiiri koşuk türüne örnek verilebilir:

*Dokundukça, ak teninde gül açan
Yürüyende kâh salınan kâh uçan,
Dar günümde yollanma nûr saçan
Elâ gözlü, selvi boylu evdeşim.*

*Saçlarından ay ışığı süzülen,
Sıcığında katı buzlar çözülen.
Satır satır kaderime yazılan,
Kor yürekli, melek huylu evdeşim.*

*Ağlayan çöle yağmur yağdıran,
Güldüğünde göğe yıldız ağdıran,
Beliklere elif-endâm döğdüren.
Ok kirpikli, temiz soylu evdeşim.*

*Ellerini ellerime verince
Davullar çalınır içimden önce
Yarım ay alınlı, kaşları ince,
Düğünlülük, şölenli, toylu evdeşim.*⁸⁸

⁸⁷ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 193.

⁸⁸ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 102.

3.1.1.6. Destan

Yaşanmış veya yaşandığı düşünülen kahramanlık hikâyeleridir. Manzum hikâyelerdir. Yapay ve doğal destan olmak üzere ikiye ayrılır. Toplumu derinden etkileyen tarihî ve sosyal olayları anlatan uzun manzum hikâyelerdir.⁸⁹ Dilaver Cebeci şiirlerinde destansı anlatıma hâkim şiirler de vardır. Mesela “Harput’ta Bir Gün”, “Medine”, “Kandehar Dağlarında Sabah Namazı” ve “Yıldız Sarayında Fesler ve Şamdanlar” gibi şiirler yapay destanlara örnek verilebilir. “Harput’ta Bir Gün” destansı şiirinden:

*Bir yaz günü Harputta kayabaşına çıktım
Türküler söyleyerek mezre yoluna baktım
Bir yel esti mastardan kirpiklerim ıslandı
Eşya suya garkoldu ufuklarım puslandı
Köveg’in yollarında bir yolcu olayazdım
Yeşilbaş suna gibi göllere dalayazdım⁹⁰*

“Şairin Günlüğünden İki Sayfa” adlı şiirinden:

*Yirmi iki eylül bin dokuz yüz seksen...
Bugün de yeşile dönmedi rengi suların
Ve kalyonlar gelmedi güneyden...*

*Bu soluğum hava, bu sarışın kuşluk,
Bu ceylan tuzağı korkulu şehir,
Her sabah yeniden düştüğüm boşluk...*

*Yerim yok sokaklarda, kıyam bayrağı caddeler,
Ok yağdırırlar kaderime çağlar boyu,
İpek yolunda bıraktığım gölgeler...⁹¹*

⁸⁹ Kazım Yetiş, “Destan”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, IX, 1994, 202.

⁹⁰ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 90.

⁹¹ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 121.

3.1.1.7. Varsağı

Varsağı, koşmanın özel ve daha bir canlı tınısıyla söylenen biçimdir. Şekli ve vezni itibariyle semaî gibidir. Arada makam farkı bulunmaktadır.⁹² Sekizli hece ölçüsü ile yazılır. 4+4 duraklı ya da duraksızdır. Dilaver Cebeci şiirinde altı bölümden oluşan “Ne Mutlu Türküm Diyene” şiiri bu bağlamda en güzel örnektir:

*Gönül verip gökte aya
Yoldaş olup yele suya
Selâm doğudan batıya
Ilgar ile yürüyene
“Ne mutlu Türküm diyene”*

*Hür insanlar ülkesinde
Kulağı ezan sesinde
Ay-yıldızın gölgesinde
Nöbet tutup baş eğene
“Ne mutlu Türküm diyene”⁹³*

3.1.1.8. Tahmis

Divan edebiyatında bendlerden oluşan nazım biçimlerine “musammat” denilmektedir.⁹⁴ Musammatlar da kendi içerisinde bend sayısına göre isimlendirilmektedir. Beş mısra olan bende ise “Tahmis” denilmektedir. Bir gazelin ya da bir kasidenin her beytinin önüne aynı vezin ve kafiye üç mısra’ eklenerek muhammes haline getirmeye “tahmis etme” ve ortaya çıkan muhammese de tahmis denir.⁹⁵ Dilaver Cebeci, bazı şiirlerinde şekil itibariyle tahmis nazım biçiminde şiirler kaleme almıştır. “Ellerin” şiirinden:

*Dost kentleri yıkıp sana gelmişim,
Esirin olmayı şeref bilmişim.
Bilsen ıssızlıktan nasıl yılmışım...*

⁹² Timurtaş, *Tarih İçinde Türk Edebiyatı*, 47.

⁹³ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 86.

⁹⁴ Timurtaş, *Tarih İçinde Türk Edebiyatı*, 37.

⁹⁵ İpekten, *Eski Türk Edebiyatı*, 100.

*Bu sessiz dünyama girecek misin?
Ellerini bana verecek misin?*

*Gül yüzünü geceler dokurum,
Şiirimsin günde bin kez okurum.
Dara düştüm sağım solum uçurum;
Şimdi bu müşkülüm görecektir misin?
Ellerini bana verecek misin?*

*Ümitler dal-budak, ümitler sıcak;
Ellerinki karanlığı kovacak.
Bir rahmet bekliyorum yağdı yağacak;
Bu kısır toprağı sürecektir misin?
Ellerini bana verecek misin?⁹⁶*

3.1.1.9. Tuyuğ

Türk edebiyatına mahsus nazım şekillerinden birisidir. Halk edebiyatında mani'nin, divan edebiyatında ise rubâî'nin karşılığıdır. Anadolu'nun özellikle doğu ve güneydoğu bölgesinde "hoirat / horyat" da denilmektedir.⁹⁷ Dilaver Cebeci, "hoirat/horyat" başlıklı şiirler yani maniler de söylemiştir.

*Aydandır aydandır
Geçen günler aydandır
Bir güzel kız tanırım
Güneştendir Aydandır*

*Türklüğüm var, Türkeşim var
Dilberinden Türk eşim var
Yâda kalmaz benim yurdum
Türklüğüm var, Türkeş'im var.*

⁹⁶ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 183.

⁹⁷ İpekten, *Eski Türk Edebiyatı*, 81.

Ocağıma, ocağıma
Su döküldü ocağıma
Eylen çaşıt düşeceksin
*Elbet bir gün ocağıma.*⁹⁸

3.1.2. Şiirde Ahenk

Ahenk, Farsça bir kelimedir. Lügatte “uyum”, mecazen ise “uyuşma, anlaşma” anlamlarına gelmektedir. Güzelin ve güzelliği dolayısıyla estetiğin önemli niteliklerindendir. Güzellik, sadece göze güzel görünen şeyler değil, o maddi gözün güzel gördüğü, tahayyül edilen, hissedilen, duyulan şeylerdir. Bu duyu, iki ya da daha çok sesin birlikte tınlamasıyla oluşan ve kulağı rahatsız etmeyen sesler bütünüdür. Ahenkte, estetik açıdan zevk verecek, insanın içini ferahlatıcı göz ve gönül dinginliği veren bir uyum söz konusudur.⁹⁹

Ahenk, yapısı itibarıyla söze, göze, gönle, kulağa hoş gelen, disiplinli, bir manası olan ve içerisinde hikâye barındıran ses dalgalarıdır. Dolayısıyla bir şiir mısralarının yapısı kadar kelimeler arasında bir iç sesinin de olması, o şiiri ahenkli ve daha güzel kılmaktadır. Bu ahengi sağlayan ise o şiirin ses ve ritim unsurlarının ölçülü, kafiyeli ve redifli olmasından kaynaklanmaktadır.

Bir şiirin ahengi, onun vezniyle, kafiye ve redif yapısıyla, ses ve ritmiyle, nazım biçimleriyle hatta iç ses dediğimiz müzikal boyutuyla yakından alakalıdır. Şekil ve tür bakımından ahenkli olması kadar ses, harf, tekrar, nida, ezgi, vurgu, uyum, orantı, simetri, söyleyiş ve yetkinlik bakımından da kayda değer bir disiplin içerisinde ve bütün özellikleriyle uyum içerisinde olmasıdır.

3.1.2.1. Vezin – Ölçü

Ölçü, mısraların hece ölçüsüne göre sıralanması veya denk olmasıdır. Hece ve aruz olmak üzere iki çeşit vezin kullanılmıştır. Hece vezninde mısraların hece sayılarının; aruz vezninde ise ses değerlerinin birbirine denk olması amaçlanır.¹⁰⁰ Vezin, sözlükte bir şeyi

⁹⁸ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 198.

⁹⁹ Kalkandelen, *Mevlana'da Estetik*, 27.

¹⁰⁰ Cemal Kurnaz, Halil Çeltik, *Divan Şiiri Şekil Bilgisi*, H Yayınları, Ankara 2010, 3.

ölçmek, tartmak; ölçü, tartı, ölçek anlamlarına gelir. Terim olarak ise Şark kültüründe şiir, müzik, lügat ve sarf alanlarında kullanılmaktadır. Şiiri nesirden ayıran en belirleyici özellik onun belli bir ölçü düzeninin olmasıdır. Vezin hece ve aruz vezni olmak üzere iki temel kategoriye ayrılır. İslam öncesi Türk şiirinde kullanılan hece vezninde bir şiirin her mısraı eşit sayıdaki hecelerden meydana gelir. İslam'dan sonra Arap-Fars etkisiyle Türkçeye de geçen aruz vezninde ise bir şiirin her beyti eşit miktarda uzun ve kısa hece içerir.¹⁰¹

Edebiyat tarihi içerisinde vezin, hece ölçüsü, aruz ölçüsü ve serbest ölçü olmak üzere üç bölümde değerlendirilip kullanılmıştır. Dilaver Cebeci, şiirlerinde üç vezni de kullanmıştır.

3.1.2.1.1. Hece Vezni / Ölçüsü

Tarihi çok eskilere dayanan Türk şiirinin millî ölçüsüdür. Türk dilinde uzun ünlü yoktur. Bu sebeple hece ölçüsü Türk dili için çok uygun bir ölçüdür.¹⁰² Halk edebiyatında daha çok kullanılan bir ölçü olmuştur. İslam öncesi Türk tarihinde koşukların, varsağların, saguların; İslam sonrası ise Türk edebiyat tarihinde özellikle halk edebiyatı bağlamında deyişlerin, koşmaların, türkülerin, ninnilerin söylenilmesinde kendisini göstermektedir.

Dilaver Cebeci, şiirinde heceyi başarılı bir şekilde kullanmıştır. 4+3, 4+4, 4+4+3, 6+5, 7+7 hece vezinlerinde şiirler yazmıştır. Şiire hece vezniyle başlayan Dilaver Cebeci, sonraları daha çok serbest vezin dediğimiz ölçüyle eserler meydana getirmiştir.

3.1.2.1.1.1. 4+ 3 Ölçülü Şiirleri

“Fetih Güzellemesi”, “Malazgirt Övgüsü” ve “Biz” isimli şiirleridir.

“Fetih Güzellemesi” şiirinden:

Bu ne güzel / bir ordu (4+3)

Soyları ne / güzeldir (4+3)

Muhammed'den / muştulu (4+3)

Huyuları ne / güzeldir (4+3)

¹⁰¹ Mehmet Göktaş, *Kavram Atlası Türk İslam Edebiyatı I*, Gazi Kitabevi, Ankara 2020, 208.

¹⁰² Göktaş, *Kavram Atlası Türk İslam Edebiyatı I*, 209.

Ertuğrul'un / gerdiği (4+3)
Kırk velinin / gördüğü (4+3)
Mehmed'in ok / sürdüğü (4+3)
Yayları ne / güzeldir¹⁰³ (4+3)

“Malazgirt Övgüsü” isimli şiirinden:

Deli taylar / üstünde (4+3)
Bozkırlarda / hür kıldı (4+3)

Uğraşlarda / erleri (4+3)
Lalelerden / zor kıldı (4+3)

Yedi acun / illerin (4+3)
Hakanlara / dar kıldı¹⁰⁴ (4+3)

3.1.2.1.1.2. 4 + 4 Ölçülü Şiirleri

“Ne Mutlu Türk’üm Diyene!”, “Bozkurt Çağrısı”, “Türk ve Turan”, “Yemin”, “Saçlarını Uzatmadın” ve “Koşuşanlar” isimli şiirleridir.

“Ne Mutlu Türküm Diyene” şiirinden:

Oğuzda er sıra sıra (4+4)
Gözler kara bakış çıra (4+4)
Bu görkeme bu vakara (4+4)

Alnı semâya değene (4+4)

“Ne mutlu Türküm diyene”¹⁰⁵ (4+4)

“Bozkurt Çağrısı” şiirinden:

Kara kâfir düinden çetin (4+4)
Pusat çekip tezden yetin (4+4)
Şu çaşıtlar yurt kıymetin (4+4)

Bilir mi bozkurt bilir mi¹⁰⁶ (4+4)

¹⁰³ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 118.

¹⁰⁴ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 159.

¹⁰⁵ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 86.

¹⁰⁶ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 147.

3.1.2.1.1.3. 4 + 4 + 3 Ölçülü Şiirleri

“Evdeşim”, “Türkiyem”, “Koşu”, “Seni”, “Resim” ve “Dündar Taşer Sagusu” isimli şiirleridir.

“Evdeşim” şiirinden:

Dokundukça / ak teninde / gül saçan (4+4+3)

Yürüyende / kâh salınan / kâh uçan (4+4+3)

Dar günümde / yollarıma / nur saçan (4+4+3)

Elâ gözlü / selvi boylu / evdeğim (4+4+3)

Saçlarından / ay ışığı / süzülen (4+4+3)

Sıcapında / katı buzlar / eriyen (4+4+3)

Satır satır / kaderime / yazılan (4+4+3)

Kor yürekli / melek huylu / evdeşim¹⁰⁷ (4+4+3)

“Türkiyem” isimli şiirinden:

Baş koymuşum / Türkiye'min / yoluna (4+4+3)

Düzlüğüne / yokuşuna / ölürüm (4+4+3)

Asırlardır / kır atımı / suladım (4+4+3)

Irmağının / akışına / ölürüm¹⁰⁸ (4+4+3)

“Dündar Taşer Sagusu” şiirinden:

Dündar Ağam / çoh görestim / hardasan (4+4+3)

Eller sanır / bir karanlık / gordasan (4+4+3)

Mene göre / Tanrı nerde / ordasan (4+4+3)

Get Cennette / nebileri / gör ağam (4+4+3)

Muhammedin / sağ yanında / dur ağam (4+4+3)

Ilduz ahar / yuhudaki / er bilmez (4+4+3)

Yol nicedür / degeneksiz / kör bilmez (4+4+3)

Yadlar helbet / gadir bilmez / ar bilmez (4+4+3)

¹⁰⁷ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 102.

¹⁰⁸ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 151.

Beş bin yıldur / biz tanışuh / hey ağam (4+4+3)
Esker ağam / yiğit ağam / beğ ağam¹⁰⁹ (4+4+3)

3.1.2.1.1.4. 6 + 5 Ölçülü Şiirleri

“Babamım Yarım Kalmış Sevdası Yerine”, “Temenni”, “Aklıma Düştü”, “Nurdağı’ndan Gelenler”, “Bayram Ağıtı”, “Ekincikte Bir Gece”, “Tatar Güzeli”, “Hollanda Destanı”, “... Ve Hüve’l Bâki”, “Arayış”, “Gözlerim”, “Minderlerin Mehmetçğine”, “Kıyamet”, “Zaman Masalı”, “Kabul Edilmiş Eski Bir Dua”, “Söz”, “Sen Varsın”, “Yıllar Sonra”, “Gözlerin”, “Kutalmış”, “Buyruk”, “Urun Ha”, “Karakoç’a Mektup”, “Birlik Çağrısı”, “Selçuk İli”, “Cenk”, “Ellerin”, “Olumsuz Koşma”, “Akın”, “Eski Bir Hasret Türküsü”, “Öfke”, “Günlerdir” isimli şiirleridir. Hecede en çok 6+5 ölçüsünde şiirler yazmıştır. Bunda halk edebiyatının en çok kullanılan 6+5 ölçüsünün kullanılıyor olmasının büyük etkisi vardır. Çünkü Dilaver Cebeci, halk edebiyatından hem çok etkilenmiş hem de ziyadesiyle istifade etmiştir.

“Babamım Yarım Kalmış Sevdası Yerine” şiirinden:

Sineme yüzlerce / ok saplandı (6+5)
“Kirpiğin kaşına / değdiği zaman” (6+5)
Bir sızı içimde / keleplenirdi, (6+5)
Kulağım adını / duyduğu zaman¹¹⁰ (6+5)

“Temenni” şiirinden:

Bir gün bir sokakta / sana rastlasam (6+5)
Gözlerim üstne / çakılıp kalsa (6+5)
Yolun ortasında / tutulsa dilim (6+5)
Aklım saçlarına / takılıp kalsa¹¹¹ (6+5)

“Nurdağı’ndan Gelenler” şiirinden:

Ünlü şehirlerde / ünsüz geldiler (6+5)
Bazen de bir sessiz köye geldiler (6+5)

¹⁰⁹ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 196.

¹¹⁰ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 43.

¹¹¹ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 44.

Kutlu seferlerden zaferle dönüp (6+5)

Ala sayvanlarda toya geldiler ¹¹²(6+5)

“...Ve Hüve’l Bâki” şiirinden:

Ağdı ta göklere / niyazım, gitti! (6+5)

Yıldırımlar düştü, / Niyazım gitti! (6+5)

Halim, istikbâlim / ve mâzim gitti! (6+5)

Âgah ol İstanbul, / uyan ey şehir! (6+5)

Allah kadîm, Allah / bâkî, Allah bir. ¹¹³ (6+5)

3.1.2.1.1.5. 7 + 7 Ölçülü Şiirleri

“Yürüyüş”, “Yirminci Zırhlı Tugay Marşı”, “Kadir Gecesi”, “Ağıt”, “Atsız Yabgu Katında Dokuzlama” ve “Dörtlük” isimli şiirleridir.

“Yürüyüş” isimli şiirinden:

Gün batıdan doğuya / bir dualı er yürür (7+7)

Çölleri, orduları, / suları yener yürür (7+7)

Kan ile yazılmıştır / cenk meydanı yasası (7+7)

Burda yürek konuşur / özge bir hüner yürür ¹¹⁴ (7+7)

“Yirminci Zırhlı Tugay Marşı” şiirinden:

Selleri dizginleyen, / rüzgârlara yol soran (7+7)

Ay-yıldızlı mühürü / âsî dağlara vuran (7+7)

Gökler gibi gürleyen, / sûr deviren, saf yaran; (7+7)

Her subayı bir kılıç / erleri gerilmiş yay; (7+7)

Türklüğün çelik göğsü / Yirminci Zırhlı Tugay ¹¹⁵ (7+7)

Sevgili evdeşime diye ithaf ettiği “Dörtlük” şiiri:

¹¹² Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 46.

¹¹³ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 81

¹¹⁴ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 42.

¹¹⁵ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 52.

Şu sonsuz mavilikten / dünyamıza can yağar (7+7)
Dört mevsim üstümüze / bulut ağar dal ağar (7+7)
Şükürler olsun Tanrım / şimdi avuçlarımda (7+7)
Sarıçiçekler açar / beyaz yıldızlar doğar¹¹⁶(7+7)

Dilaver Cebeci, hece ölçüsünde başarılı şiirler kaleme almıştır. Gelenekle yeniye gayet başarılı bir şekilde harmanlayıp güncelleyebilmiştir. Geleneğin tekrarında ve taklidinde kalmayıp daima yeni şeyler söylemeye gayret etmiştir. Bu bağlamda da hece ölçüsünde başarılıdır.

3.1.2.1.2. Aruz Vezni / Ölçüsü

Nazımda uzun veya kısa, kapalı veya açık hecelerin âhenkli dizilerine dayanan bir vezin sistemi olup Arap edebiyatında doğmuş, dil yapısına, edebî ananeye ve zevke göre değişikliklere uğrayarak, başta Fars ve Türk edebiyatları olmak üzere, İslâm medeniyeti çevresine giren diğer milletlerin kendi dillerindeki edebiyatlarına da geçmiştir. Arûz aynı zamanda, tarif edilen vezin sistemiyle nazmedilmiş Arapça manzumelerde beytin ilk yarısının son tef'ilesine de denir.¹¹⁷

Aruz, şiir sanatında aslında en zor ve en estetik olan ölçüdür. Arap, Fars ve Türk şiirinde ayrı bir yeri ve bazı farklılıkları olan edebiyat nazım sistemidir. Arap edebiyatında doğmuş, oradan İran'a ve oradan da Türk edebiyatına geçmiştir.¹¹⁸

Türk edebiyatına aruz ölçüsü, dolaylı olarak İran'dan geçmiştir. Çünkü Türkler, İslamiyet'i Acemlerden öğrendiği veya ilk iletişim Acemlerle olduğu için haliyle böyle bir etkileşimde kaçınılmaz olmuştur. Aruzun Türk edebiyatına tatbikinde başlangıçta çok sayıda hata ve kusur yapılsa da sonraları bir yanda İslam dini ve Arap kültürü, diğer yanda İran edebiyatının etkisi, Arapça ve Farsça kelimeler, Farsça tamlamalar şiir diline girdikçe imale gibi aruz kusurlarında azalmalar olmuştur. Özellikle XV. yüzyıl ve sonrasında aruz, Türk şiirine yerleşmiş ve usta şairlerin elinde başarılı bir biçimde kullanılmaya başlanılmıştır.¹¹⁹

¹¹⁶ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 177.

¹¹⁷ Nihad M. Çetin, "Aruz", *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, III, 1991, 424.

¹¹⁸ Reyhan Keleş, *Kavram Atlası Türk İslam Edebiyatı II*, Gazi Kitabevi, Ankara 2020, 87.

¹¹⁹ Keleş, *Kavram Atlası Türk İslam Edebiyatı II*, 90.

Dilaver Cebeci, şiirini geniş bir perspektifte besleyip büyüttüğü için haliyle aruzdan da etkilenmiş ve bu bağlamda gerek şekil gerekse içerik bakımından aruz biçimlerine misal teşkil edecek tarzda şiirler kaleme almıştır. Divan şiirinin gazel nazım biçimine uygun beş şiiri bulunmaktadır. Aruz vezniyle yazdığı bu şiirlerde gazel kafiye düzenine uyduğu görülmektedir. Şairin mısra kümelenişi ve kafiye düzeni açısından mesnevi tarzıyla yazılmış bütün bir şiiri yoktur; ancak şiirlerinin bazı kısımlarında, mesnevi kafiye mısralara rastlamak mümkündür.¹²⁰

Gazel başlıklı beş şiirinden “gelir” redifli şiiri:

*Anılacak gözleri bir gözeden su gelir
Ellerini bûs için bâdiyeden bû gelir*

*Subh olur ol peri çün uyanır uykudan
Sinemi kılub hedef tîr ile ebrû gelir*

*Serv-i dil-keş gibi olsa revân nâz ile
Şol gönüle kametim kucmaya arzu gelir*

*Hüsnine çespân düşer mûcizedür dilberin
Yüzine baksam kaçan dilime yâ hû gelir*

*Şevkine düşmüş Dilâver yine ol dilberin
Hâle-i sevdâ ile hâneme meh-rû gelir¹²¹*

3.1.2.1.3. Serbest Vezin / Ölçü:

Serbest vezin, şiir ölçüsünde en çok kullanılan bir ölçüdür. Aruz ve hece gibi bir ölçüsü ve kafiye düzeni olmayan tarza denir. Herhangi bir kural gözetmeksizin yazılan şiirlerdir. Bu şekilde yazılan şiirler serbest olmasına rağmen büsbütün ahenk ve ritimden de uzak değildir. Serbest şiirlerde ölçü ve kafiye aranmaz. Hece ya da aruz ile yazılmayan bir şiir serbest ölçülü olarak nitelendirilir. Serbest nazım şeklinin Servet-i Fünûn

¹²⁰ Ülker, *Dilaver Cebeci*, 99.

¹²¹ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 53.

döneminde divan şiirindeki müstezad nazım şeklinin değiştirilmesiyle ortaya çıktığı kabul edilmektedir. Bu yeni şekil, Servet-i Fünûn şairleri ve II. Meşrutiyet döneminde, özellikle Ahmed Haşim'in elinde, şiirde serbestliğe yol açmıştır.¹²²

1935'ten sonra, tıpkı Servet-i Fünûncuların aruzda yaptıkları gibi hece vezninde de kırılmalar ve parçalanmalar başladı. Bu deneyişlere o zaman, serbest nazım deniyordu. Serbest nazım deneyişleri Nazım Hikmet'le başladı. Bu biçimde vezin parçalanıyor fakat kafiye devam ediyordu.¹²³

Dolayısıyla bu iki ifadeden de anlaşılacağı üzere serbest nazım biçimi Servet-i Fünûn ve Cumhuriyet sonrası yaygınlık kazanmış ve günümüzde hâlâ varlığını sürdüren bir biçim olarak devam etmektedir. Dilaver Cebeci de bu nazım biçiminden etkilenmiş olmalı ki bu türde ziyadesiyle şiirler kaleme almıştır. Hece vezninden sonra en çok şiir kaleme aldığı serbest nazım biçimidir.

Bütün şiirlerini göz önünde bulundurarak söyleyebiliriz ki en başarılı ve okurlarının gönlünde en çok yer edinen şiirleri de yine serbest nazım biçimi ile yazılan şiirleridir.

Serbest nazım biçimiyle yazılan şiirleri şunlardır: “Kıyam Düşünceleri I-II”, “Timurlenk Olsam”, “Sitare”, Asra Yemin Olsun ki Hüsrundayım”, “Hamayıl Kuşandım Şiir Kılıcını”, “Rüya”, “Ev”, “Güllü Kız”, “Uçlarda Dolaşan Bir Çakır Kuşunun Yakarışı”. “Hüzn-i Tahattür”, “İltica”, “Gece Yürüyüşü Sohbeti”, “Medine”, “Harput'ta Bir Gün”, “Tesbih”, “Çölde Çiçek Sulamak”, “Zaman Bir Ejderdir Ensemizde Soluyan”, “Yalnızlığa Övgü”, “Çeğen Tepesi”, “Ekzantrik Adam”. “Şairin Günlüğünden İki Sayfa”, “Çah-ı Babil”, “Şafağa Çekilenler”, “Bir Yalnız Savaşçının Ölümü”, “Bu Yusuf'un Zindandan Seslenişidir”, “Ve Siperlenirim Geceye”, “Kiraz Bibi”, “Pompei'de Bir An'ın Hikâyesi”, “Bozkırda Kalan Sancı”, “Anam ve Ben”, “Dolunay Çağında Gelen Kızlar”, “Kandehar Dağlarında Sabah Namazı”, “Hoyratlar”¹²⁴, “Özlem”, “Hun Aşkı”. “Mavinin Türküsü”, “Bekleyin”, “Hani”, “Şehidin Elllerine Övgü”. “Ağlama”, “Gel”, “Sevgi Aralığı”, “Sana Kadar”, “Düşman”, “Beyaz Işık”, “Kırkûç'un Çocukları”, “Masal Güzeli”, “Ellerin Etmez”. “Bayrak Olayı”, “Sen Olmasan”, “Vedat'a”, “Seni”, “Yitik Kişi”, “Ben”, “Gün Battı”, “Kutsal Çağrı”, “Şimdiki Zaman Çekiminde Bir Mahkûma

¹²² Göktaş, *Kavram Atlası Türk-İslam Edebiyatı I*, 211.

¹²³ Kabaklı, *Türk Edebiyatı*, I, 680.

¹²⁴ Hoyratlar adlı şiirleri her ne kadar hece gibi gözüke de vezin ve mısra bakımından eksiklik vardır. Bu yüzden bizler serbest vezin başlığı altında zikrettik.

Mektup". "Ekran İçin Dört Dizilik Bir Senaryo", "Yıldız Sarayında Fesler ve Şamdanlar", "Bakülü Karanfil", "Çocuk ve Resim", "Beş Zaman Arasında Kaside", "Geceler", "Eski Bir Kasaba Sevdasından Kalanlar", "Dönence". "Nigâri Bir Minyatürden Çıkardım Seni", "Kaçmak Gözlerinden", "Tanrı'nın Elllerinde", "Yat Borusu", "Oyuncaktık Elllerinde Kaderin", "Bu Gece Yılbaşı", "Kadifeden Kesesi", "Bana Bırak", "Kırk birinci Kapı", "Mavide", "Öfke", "Deniz", "Bayezit'e", "İnsanlar", "Ozanlar", "Sen", "Sizedir", "İlk Güz Yırları", "Gün Doğrusu Ufukları", "Ne Yatıyorsun", "Sen". "Hey! Hey! Hey!", "Yaktın Vefasız", "Anılar", "Bozuk Düzen", "Sende Yorulmalıyım", "Açıldı Gizli Kapılarımız", "Bilinmez Kuşku", "Ak Sabahtan Uzakta", "Seni Düşünüyorum".

Serbest vezinli şiirleri, Dilaver Cebeci'yi en çok tanıtan ve sevdiren şiirlerini barındırmaktadır. "Sitare", "Şafağa Çekilenler", "Kandehar Dağlarında Sabah Namazı", "Bu Yusuf'un Zindandan Seslenişidir" gibi şiirleri bu alanda en başarılı ve sevilen şiirleridir.

"Sitare" şiirinden bir bölüm:

*Sinsi bir yağmur altında beraber yürüyoruz
Ve ikimizde ıslanıyoruz
Ben ne yağmurlar gördüm Sitare
Ben kaç kez iliklerime kadar ıslandım
Bilmiyorum sen kaç yaşındaydın
Ben göğü hep bir kurşun gibi ağır
O şehirde sıırsıklam gezerdim
Bölük bölük insanlar boşanırdı tapınaklardan
Tapınaklar insanları safra gibi atardı
Sonra hepsi bir yere toplanıp bana bakarlardı
Bir gün bu şehrin kirli yağmurları alıp götürdü beni
Gidip bir Uygur çadırında göğü dinledim
Kara bulutlar kükrerken bir Kaşkar sabahında
Oturup Aprunçur Tigin ile seni konuştuk
Bakışlarımı sunuyorum, tereddütsüz alıyorsun
Gizli bir tebessümle çağırıyorum, geliyorsun
Kaşı karam, gözü karam, saçı karam*

Umay gibi yumuşak huylum
Nerden çıktın karşıma böyle
Sesin ılık bir bahar güneşi gibi ıgıl ıgıl akıyor içime
Asya'nın bozkırlarında ordular düşüyor peşime
Yığılıp kalmışım bu Anadolu toprağına Sitare
Adam akıllı yorulmuşum
Ellerin böyle olmamalıydı
Ellerine acıyorum
Ve kim bilir kaç zamandan beridir kalbimi öğütüyorum
Durup durup ıssız yerlerde
"Güçlü ol ey kalbim, güçlü ol
Daha çok işimiz var" diyorum

Bu azgın kalabalıkta seni tam duyamıyorum
Gözlerin mi daha sıcak gülüyor
*Yoksa dudakların mı anlayamıyorum*¹²⁵

"Bu Yusuf'un Zindandan Seslenişidir" şiirinden:

Eğilin önümde çağdaş güneşler!
Kenanlı yıldızlar varın secdeye!
İssız çöllerde, derin kör kuyularda
Ben görürüm camgöbeği düşleri
Ve ben yorarım sırma şafaklarda,
Bulanık, korkulu düşlerinizi...

Tebessümlerimi yollarım vakur kervanlarla
Küfür karanlığı gecelerinize,
Sonra düşüncelerinizi yeşertirim...
İnce belli üç attır Tih sahrasında;
Güzelliğim, sabrım ve yalnızlığım.
Çılgınca yarışılar kader güzergâhımda;
*Nalları değer kader çizgilerinize...*¹²⁶

¹²⁵ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 64.

¹²⁶ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 128.

3.1.2.2. Kafiye

Beyit ve mısra sonlarında yer alan ve benzer sesler içeren kelimeler düzenidir.¹²⁷ Kafiye, diğer adıyla uyak, halk edebiyatındaki karşılığı ile de ayak olarak isimlendirilen ve bir şiirin mısra sonundaki anlamları farklı, ancak yazılışları aynı olan seslere denir.¹²⁸ Şiirde kafiye, anlatılmak istenenin daha etkin, belirgin ve kalıcı olmasını sağlamaktadır. Müzikal hava katarak daha estetik olmasına da etkendir.

Kafiyenin çeşitleri: Yarım kafiye, tam kafiye, zengin kafiye, tunç kafiye ve cinas kafiyesidir. Dilaver Cebeci'nin hece ölçülü şiirlerinden:

3.1.2.2.1. Yarım Kafiye

Tek ses benzerliğine dayanan kafiye çeşididir.

“Söz” şiirindeki bir dördlük:

Ahdim olsun yücelere çıkayım
Şahin gibi enginlere bakayım
Tümen tümen sana doğru akayım
*Bir yıkılsın önümdeki sûr hele!*¹²⁹

“çıkayım – bakayım – akayım” kelimelerinde “ayım” bölümü redif, “k” sesi kafiyesidir.

“Sen Varsın” şiirinden:

Bir zaman oturur mektup yazarım
Zarf üstüne gözlerini çizerim
Zaman olur bölükleri gezerim
*Dost bakışta güzel yüzde sen varsın*¹³⁰

“yazarım – çizerim – gezerim” kelimelerinde “erim/arım” bölümü redif, “z” sesi ise tek ses benzerliği ile yarım kafiyesidir.

¹²⁷ İsmail Durmuş, v.dğr, “Kafiye”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2001, XXIV, 149.

¹²⁸ Keleş, *Kavram Atlası Türk İslam Edebiyatı II*, 107.

¹²⁹ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 107.

¹³⁰ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 108.

3.1.2.2.2. Tam Kafiye

Kelimede iki ses benzerliğine dayanan kafiye çeşididir.

“Karakoç’a Mektup” şiirinden:

*“Kurum”lular Türkçemizi ge**ve**ler*

*Hakan kaftanını yedi gü**ve**ler*

*Otlak bulup hörgüçlendi de**ve**ler*

Uyuz atlar naili oldu yazıyom¹³¹

“geveler – güveler – develer” kelimelerindeki “ler” ifadesi redif “-ve” heceleri iki benzerlik olduğu için tam kafiye.

“Cenk” şiirinden:

*Atlarımız küheylandır sı**ra**dan*

*Biz binende gök yırtılır na**ra**dan*

*Kut alanlar Tanrı Dap’da, Hı**ra**’dan*

Kâfir içre bozkurt gibi dalar ha!

“sıradan – naradan – hıradan” kelimelerindeki “dan” ifadesi redif “-ra” heceleri ise iki benzerlik olduğu için tam kafiye.

3.1.2.2.3. Zengin Kafiye

Kelimede en az üç ve daha fazla sesin benzerliği ile oluşan kafiye çeşididir.

“Gözlerin” şiirinden bir dörtlük örneği:

*Eşitsizlik üzre bir garip a**henk***

*Ne izler ne sesler birbirine **denk***

*Bir beyaz huzmede saklı yedi **renk***

Bakamaz sızılır yanar gözlerim¹³²

“ahenk – denk – renk” kelimelerindeki “enk” sesi, üç sesin benzerliği ile oluşan zengin kafiye örneğidir.

¹³¹ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 157.

¹³² Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 89.

“Bayram Ağtı” şiirinden:

Kimisi fidandır kimisi çınar
Yaralan hâlâ sızılar, kanar
Mermere dokunsan ellerin yanar
*Sarıldım bağrımı yaktım ağladım.*¹³³

“çınar – kanar – yanar” kelimelerindeki “nar” sesi, üç sesin benzerliği ile oluşan zengin kafiye.

3.1.2.2.4. Tunç Kafiye

Bir kafiye diğer bir kafiyein içinde yer alırsa buna tunç kafiye denilir.

“Gözlerin” şiirinden:

Gözlerin bir çölde lacivert gece:
Işıklar oynasır sarışın, ince...
Her sinde yara açar derince:
*Zağlı kılıçlardan yaman gözlerin.*¹³⁴

“ince – derince” kelimelerindeki “ince” kelimesi bir sonraki mısra da geçen “derince” kelimesinin içinde yer aldığı için tunç kafiye.

“Öfke” şiirinden:

Teşdur eden var, öğüt olacak,
Yoksa gürültüyle zaman dolacak.
Habersizdir, hangi telden çalacak;
*Burda çürüyecek zan olsa gerek.*¹³⁵

“olacak – dolacak” kelimelerindeki “olacak” kelimesi bir sonraki mısra da geçen “dolacak” kelimesinin içinde yer aldığı için tunç kafiye.

¹³³ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 47.

¹³⁴ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 117.

¹³⁵ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 247.

3.1.2.2.5. Cinaslı Kafiye

Anlamları farklı ama yazılışları aynı olan kafiye türüdür.

“Hoyrat” isimli şiirinde:

Ocakta hey ocakta;

*Ateş yanar **ocakta**.*

Kozları paylaşıyoruz

*Aralık'ta **Ocak'ta***

Ocak derdi ocak derdi

*Yandırdı **ocak derdi***

Türkoğlu darda kalsa

*Silkinip “**Ocak**” derdi¹³⁶*

“ocakta – Ocak'ta / ocak derdi – Ocak derdi” kafiyelerinde ilk dördlükteki “ocakta” ifadesi ateş yakılan ocak ile ay olan Ocaktır. İkinci dördlükte “ocak derdi” derken ikinci mısradaki ocakla mutfak mefhumuna işaret edilmiş ve dördüncü mısradaki ocakla da STK teşkilatı (ülkü ocakları) kastedilmiştir. Yazılış aynı ama anlam tamamen farklı olduğu için cinaslı kafiye.

Ayrıca Dilaver Cebeci, şiirlerinde kafiye şeması olarak beyitlerde aa/ab/cb/db; dördlüklerde ise aaab/cccb/dddb... kafiye şemasını kullanmıştır. Hemen hemen bütün beyit ve dördlüklerinde bu kafiye şeması mevcuttur.

3.1.2.3. Redif

Manzum eserlerde kafiyei oluşturan kelimenin son harfine eklenen harf, takı, kelime veya kelime grubudur.¹³⁷ Redif, mısra sonlarında kafiyelerden sonra gelen ses benzerliklerine verilen isimdir. Eklerden oluşabileceği gibi kelime öbeklerinden de meydana gelebilir. Redif, halk edebiyatının en eski ve en önemli unsurudur. Halk şiirlerinin kafiye den ziyade redife önem verdikleri bilinmektedir. Halk şiirinde redif genelde dizenin sonundadır. Kimi zaman dizenin ilk sözcüğü kafiye, geri kalanı ise redif

¹³⁶ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 153.

¹³⁷ Nurettin Albayrak, “Kafiye”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, XXXIV, 2007, 523.

olabilmektedir. Divan edebiyatı ve halk edebiyatı için elzem olan redif, yeni Türk şiirinde yerini ve değerini yitirmiştir. Tanzimat, Servet-i Fünûn ve Fecr-i Âtî şairlerinin divan şiiri etkisiyle yazdıkları şiirlerde redife rastlanırken diğerlerinde eski anlayış ve geleneğe uygun rediflere rastlanmaz.¹³⁸ Redif, zamanla özellikle de serbest veznin yaygınlaşmasıyla birlikte eski ihtişamını kaybetmiştir. Daha çok halk edebiyatında kullanılagelmektedir. Lakin genel manada şiir için söylediğimizde serbest vezin daha çok kullanılmaktadır. Bir şiirde mısra halinde aynen tekrarlanan rediflere “nakarat” denilmektedir.¹³⁹

Dilaver Cebeci, hece ölçülü yazmış olduğu şiirlerde kafiye gibi rediften de istifade etmiş ve şiirini rediflerle bol bol süslemiştir. “Kıyamet” isimli şiirinden:

*Buğuladı her şey hayale **düştüm***
*Kemende kemâne hilâle **düştüm***
*Ben hiç bilmediğim bir hâle **düştüm***
Sıcaklığın hâle gibi kuşattı¹⁴⁰

“hayal – hilal – hal” kelimelerine ek olan “-e düştüm” ifadesi rediftir.

“koşu” isimli şiirinde:

Kır atlara al atlara gem vurdum
Dört yönde devlere tuzak kurdum
Buğulu camların ardında durdum
Camlarımı silse idin ölürdün.¹⁴¹

“vur – kur – dur” kelimelerine ek olarak bağlanan “-dum” ekleri rediftir.

3.1.1.1. Ses ve Ritim

Bir edebi eserde, özellikle de şiirde, ses ve ritim, harf, vezin, kafiye, redif; kavram ve kelimelerin evvela kulakta daha sonra kulağa gelen etki neticesinde gönülde uyandırdığı veya uyandıracağı muhtevadır. Şekil itibariyle kafiye ve redif her ne kadar bir şiiri ritimli kılsa da o şiirin ahengini tamamlayan asonans ve aliterasyon gibi unsurlar da göz ardı edilmemelidir. Bu iki kavram, hangi vezinde yazılırsa yazılsın o şiiri, ahenk

¹³⁸ Keleş, *Kavram Atlası Türk İslam Edebiyatı II*, 108.

¹³⁹ Kabaklı, *Türk Edebiyatı*, I, 646.

¹⁴⁰ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 93.

¹⁴¹ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 182.

bakımından daha vurgulu ve canlı hale getirmektedir. Parça bütün ilişkisi bakımından olay örgüsünü güzel bir şekilde verebildiği gibi, ifade etmeye çalıştığı duygu veya mana açısından da en güzel şekilde vermeye çalışmaktadır.

Ses veya ritim yani ahenk, biçim ile muhtevanın iyi kaynaşmasından doğar. Ahengin kaideleri söylenemez ve imkânları belirtilemez. Denebilir ki vergili usta şairin, ilham gücünü, anadili üzerinde denemesinden meydana gelen bir söz musikisidir.¹⁴² Haliyle böyle bir durumu açıklamak da yine şiirin armonisi yani aliterasyon ve asonans özellikleriyle ifade edilmektedir. Ayrıca ölçü, kafiye ve redif özellikleriyle ses ve ritim özelliğini açıklamak da yine yerinde olacaktır.

3.1.2.4.1. Ses

Şiirde ses, yani armoni, aliterasyon ve asonans özellikleriyle o şiirin ahenginin açıklanmasıdır. İç sesin ve seste ahengin özellikleridir. Armoni, düzenleme, bir araya getirme; düzenli bir bütün teşkil edecek tarzda bir araya getirilen, uygulanan kısımlar, unsurlar; ahenkli bir bütün meydana getirebilmek için uygulanan sesler, notalar; aynı konuya ait verimlerin, parçaların, sözlerin, kelimelerin tutarlı ve dengeli bir şekilde düzenlenmesi, ahenk.¹⁴³ Mısralardaki seslerin de uyumudurlar. Bu uyumu sağlayanlar ise aliterasyon ve asonanslardır.

3.1.2.4.1.1. Aliterasyon ve Asonans

Vezni hangi ölçüde olursa olsun bir veya birden çok mısra içerisinde tekrar eden ünsüz harflere “aliterasyon” tekrar eden ünlü harflere ise “asonans” denilmektedir. Şiir içerisinde bu özellikler ne kadar çok ve uyumlu kullanılırsa şiirdeki ahenk ve ahenk estetiği o derece belirgin ve hoş olmaktadır. Kulağa ve gönle güzel hisler uyandırmaktadır. Şiirin armonisini yani iç sesini daha güzel hale getirmektedir.¹⁴⁴

Dilaver Cebeci, şiirinde bu iki özelliği ziyadesiyle kullanmış ve şiirin ahenk estetiğini zenginleştirmiştir.

“Temenni” isimli şiirinin bir dörtlüğünde:

¹⁴² Kabaklı, *Türk Edebiyatı*, I, 686.

¹⁴³ Doğan, *Doğan Büyük Türkçe Sözlük*, 90.

¹⁴⁴ İsa Kocakaplan, *Açıklamalı Edebi Sanatlar*, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, İstanbul 2014, 22.

*Bir gün bir sokakta sana rastlasam
Gözlerim üstüne çakılıp kalsa
Yolun ortasında tutulsa dilim
Aklım saçlarına takılıp kalsa¹⁴⁵*

“s” ünsüz harfinin on kez tekrar etmesiyle aliterasyon sanatı meydana gelmiştir.

“Güllü Kız” isimli şiirinin tamamında “gül” ve “l” sesinin tekrar tekrar edilmesiyle oluşan aliterasyon sanatı en güzel örneklerden birisidir:

*Ne ağla, ne **gül** Güllü
Hep **gül** gibi **gülümse**
Bahar **güllü**, yaz **güllü**
Yanakların **gül** kokar
Eda **güllü** naz **güllü**
Ben nice **güller** gördüm
Senin gibi az **güllü**
Parmakların **güldendir**
Gül suyu mürekkebin
Gül dalından kalem al
Güle güle yaz **Güllü**¹⁴⁶*

“...Ve Hüve’l Baki” isimli şiirinin bir bölümünde geçen “i” ve “a” seslerinin asonansları dikkat çekmektedir:

*Aylardan Ağustos, günlerden Cuma
Geldi ırcî emri açıldı semâ
Şâir veda etti iklim-i Rum’a
.....
Ağdı ta göklere niyazım gitti
Yıldırımlar düştü Niyazım gitti
Hâlim, istikbâlim ve mâzım gitti¹⁴⁷*

¹⁴⁵ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 44.

¹⁴⁶ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 73.

¹⁴⁷ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 81

3.1.2.4.2. Ritim

Ritim, bir şiir içerisinde bütün özellikleriyle oluşturmuş olduğu veya meydana getirdiği ahenktir. Müzikal tını veya orkestra etkisidir. Ölçüsü, redif ve kafiyesi, aliterasyon ve asonans etkisi, nazım birimi ve biçimi, sesin vurgusu ve tonu, telaffuz şekli ve teşekkülü, tekrar ve çağrışımı gibi bütün ahenk unsurlarının meydana getirdiği estetik terkinin sonucudur.

“Sitare” şiirinde:

Bu azgın kalabalıkta seni tam duyamıyorum

Gözlerin mi daha sıcak gülüyor

*Yoksa dudakların mı anlayamıyorum.*¹⁴⁸

bölümü dört kez tekrarlanmakta ve şiire ayrı bir ahenk katmaktadır.

“Asra Yemin Olsun Ki” isimli dört bölümlük şiirin her bölüm sonunda geçen “dönüyorum silahlara” ifade tekrarı o şiiri her bölüm sonunda ayrı bir ahenkle konu bütünlüğüne bağlamaktadır.

Ben dönüyorum silahlara

O yüzden dönüyorum silahlara

Çarem yok dönüyorum silahlara

Ben dönüyorum işte silahlara

*Öldürürken güzel öldüren silahlara*¹⁴⁹

aynı şekilde “Hamayıl Kuşandım Şiir Kılıcını” isimli dört bölümlük şiirin de her bölüm sonrasında tekrar eden “kubbeler hayret içinde / balıklar zulmet içinde / cinler gaflet içinde / bütün duygularım dehşet içinde” benzer mısra tekrarıyla ritmi canlı tutmaya çalışması şiirin ahengini artıran etkidir.

Dilaver Cebeci, “Gözlerim” isimli şiirinde ve “Gözlerin” isimli şiirinde aynı hece ölçüsü ve durak sistemiyle estetik bir terkip meydana getirmiştir. “Gözlerim” isimli şiirinde “donar / döner / yanar / kanar / siner/ söner” ile “Gözlerin” isimli şiirinde “aman / duman / umman / yaman / zaman” kafiye ve rediflerini kullanmıştır:

¹⁴⁸ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 61.

¹⁴⁹ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 66.

*Siyah mı, elâ mı, yeşil mi bilmem?
Gözlerin, gözlerin, **aman** gözlerin!
Alır beni mor dağlara çıkarır,
Sevdalı başımda **duman** gözlerin.*

*Göz kırpmadan çağlar boyu seyretsem,
Aşkın çağırdığı menzile yetsem,
Pupa-yelken orda kaybolup gitsem,
Bir uçsuz bucaksız **umman** gözlerin.*

*Gözlerin bir çölde lâcivert gece,
Işıklar oynaşır sarışın, ince,
Her sinede yara açar derince:
Zağlı kılıçlardan **yaman** gözlerin!*

*Varlıklar üstünden sessizce aşan,
Yıldızlar söndürüp, yıldızlar yakan,
Şakağımda beyaz izler bırakan,
Sırlı ve muhteşem **zaman** gözlerin.*

*Gözlerin cenklerde yaşatır beni,
Gerilmiş bir yaydan boşaltır beni,
Bozkır hilâlince kuşatır beni,
Gözlerin, gözlerin **aman** gözlerin!¹⁵⁰*

“Çeğen Tepesi” şiirinde Dilaver Cebeci, her kıt’a başında bir önceki kıt’anın son mısraını tekrar ederek şiire ayrı bir ritim kazandırmaktadır.

***Bir ceviz ağacı, bir duru pınar**
Ve gökte gümüş bilmeceleler
Vurur kutlu toprağın bağrında iki yürek
Koşan bir atın soluğudur*

¹⁵⁰ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 89.

Çeğen Tepesi'nde geceler...

Çeğen Tepesi'nde geceler

Uzun, yorgun ve yeniktir...

Her bayram sabahı uyurken kuşlar,

Emer hürriyetin parmaklarını bir yılan.

Kızların parmakları inceciktir...

Kızların parmakları inceciktir.

Uzar gider o güzelim saçları

Daha söylenmemiş türkülere

Gözlerine koyu gölgeler indirmiş,

Buhara'nın ağaçları...

Buhara'nın ağaçları

Ve göğşe dua andıran bacalar...

Nerdesin ey dokuz şavklı yıldızım!

Sabrın sınırlarına dayandı

Çeğen Tepesi'nde geceler...¹⁵¹

3.1.3. Edebî Sanatlar

Söz sanatları olarak da isimlendirebileceğimiz edebî sanatlar, bir şiiri güzelleştiren unsurlardır. Bu unsurlar estetik yapıyı daha da belirgin ve kalıcı kılmaktadır. Sözü sıradanlıktan çıkarıp, söze derinlik, genişlik ve çekicilik katan ve özellikle şiir dilinde kullanılan dil hususiyetidir. Edebî sanatlar, Batı'da retorik, Arap, Fars ve Türk kültüründe belâgat olarak adlandırılmaktadır. Edebî sanatla zekâ arasında kuvvetli bir ilişki vardır. Zekânın dil üzerindeki tasarrufu sonucu meydana gelen sanatlar, varlıklarını dile, gelişimlerini ediplere, isimlerini de belâgatçilere borçludur.¹⁵²

¹⁵¹ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 109.

¹⁵² Göktaş, *Kavram Atlası Türk İslam Edebiyatı I*, 212.

Edebî sanatlar, tasnifine göre iki başlık altında incelenmektedir. Heyecana bağlı olarak meydana gelen edebî sanatlar ile fikre bağlı olarak meydana gelen edebî sanatlardır.¹⁵³

Dilaver Cebeci, mısra yapısı, kelime kadrosu, söz sanatlarını kullanışı, şiirine birkaç katman kazandıran telmih örgüsü ile derinlikli ve özgün bir şairdir. Şiirde estetik kaygısı taşımaz. Estetik, ona göre kendiliğinden oluşan bir durumdur ve o an ne kadarı gerekiyorsa o kadarı ortaya çıkar. Bu bağlamda şiirleri gereksiz yere süslemek, bol sanatla doldurmak gibi amaçlar taşımadığını belirtir.¹⁵⁴

Dilaver Cebeci şiirindeki estetik kadar edebî sanatlar da kendiliğinden oluşan ve kendi güzelliğini meydana getiren özelliktedir.

3.1.3.1. Teşhis ve İntak Sanatı

Teşhis, insan dışındaki bütün varlıkları insana ait özelliklerle anlatma, örneklendirme ve kişileştirme sanatıdır. İntak ise tüm bu varlıkları konuşurma sanatıdır.¹⁵⁵ Dilaver Cebeci “Kıyam Düşünceleri – 2” isimli şiirinde:

*Bir aylık bulut **gezerdi***

.....

*Örümcekler **duvar örer***

*Kuşlar **ordu bozardı***¹⁵⁶

Mısralarında insana ait gezme eylemini buluta, duvar örme işini örümceğe ve ordu bozma işlemini de kuşlara yaptırarak teşhis sanatı yapmıştır.

“Ağlama” şiirinde:

Oturur bir türkü söylersin, alabildiğine dokunaklı.

*Bir büyük şehir sana **meydan okur**, seni kahreder*

*Ağlama...*¹⁵⁷

mısralarında geçen insana ait meydan okuma eylemini bir şehre izafe etmiştir.

¹⁵³ Ali Nihad Tarlan, *Edebiyat Meseleleri*, haz. Emrah Gökçe, Akçağ Yayınları, Ankara 2007, 181.

¹⁵⁴ Ülker. *Dilaver Cebeci*, 34.

¹⁵⁵ Kocakaplan, *Açıklamalı Edebî Sanatlar*, 176.

¹⁵⁶ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 39.

¹⁵⁷ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 173.

3.1.3.2. Telmih Sanatı

Telmih, geçmişte herkes tarafından bilinen bir olaya veya bir kişiye hatırlatma yapma sanatıdır.¹⁵⁸ Başka bir olayı, kişiyi, mekânı veya bir tarihi olayı hatırlatan, anımsatan, işaret ededen edebî sanattır. Okuyucuya bildiklerini bildirmek veya en azından düşündürmek ister. Şiir ve yazının ifade gücü zenginleşmiş olur. Söz arasında meşhur bir olaya işaret etmek şeklinde de tanımlanmaktadır.¹⁵⁹ Dilaver Cebeci'nin şiirlerinde en çok kullandığı edebî sanatların başında telmih sanatı gelmektedir. Özellikle tarihi kişilere ve mekânlara, şehirlere, mitolojik kahramanlara yer vermesi ve onları anması bu sanatı kullandığının en belirgin özelliğidir. “Timurlenk Olsam” şiirinde Timur’a telmihte bulunmuştur:

*Ben bir **Timurlenk** olsaydım
Alnı akıtmalı bir at üstüne
Ve kılıcım olsaydı
Kabzası yıldız kakmalı¹⁶⁰*

“Sitare” şiirinde:

*Yoldaş ediyorum kendime **İmrül Kays**’ı **Antere**’yi **A’şa**’yı
En kuytu vahaları dolaşıyorum¹⁶¹*

İsimleri geçen İmrül Kays, Antere ve A’şa gibi kişilere telmihte bulunmuştur.

Ayrıca, Firavun, Hz. Musa, Hz. Yusuf, Hz. Muhammet, Hz. İbrahim, Harut, Marut, Umay, Kisra, Levnî, Kürşat, Ebu Cehil, Diyojen, Ebrehe, Nemrut, Zühre, Alparslan, Saltuk, Oğuzhan; Çeğen Tepesi, Sarı Irmak, Nil, Mekke, Medine, Turan gibi dinî ve millî kahramanlar ve mekânlar da telmihte bulunulan isimlerdir.

“Babamın Yarım Kalmış Sevdasının Yerine” isimli şiirinde bir türkü mısraına atıfta bulunması yine konu başlığı altında örnek olabilecek durumdadır;

*Sineme yüzlerce ok saplandı
“**Kirpiğin kaşına değdiği zaman**”¹⁶²*

¹⁵⁸ Gökteş, *Kavram Atlası Türk İslam Edebiyatı I*, 235

¹⁵⁹ Kocakaplan, *Açıklamalı Edebî Sanatlar*, 149.

¹⁶⁰ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 40.

¹⁶¹ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 62.

¹⁶² Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 43.

3.1.3.3. İstiare Sanatı

İstiare, bir sözcüğü veya özelliği başka bir sözcük yerine kullanma veya benzetme sanatıdır. Açık istiare ve kapalı istiare şeklinde iki türdür. Benzeyen veya kendisine benzetilen şeklinde iki unsurla yapılan bir sanattır. Dilaver Cebeci de yer yer şiirlerinde kullanmıştır.

“Masal Güzeli” şiirinde:

*İpek yolunda bir yorgun bezirgân
Ve çöl gecesi saçların ...*¹⁶³

sevgilinin saçlarını çöl gecelerine benzetmiştir.

“Tatar Güzeli” şiirinde:

*Gülüşleri muştuluyor baharı
Yeşil yaprak gibi hem gözü güzel ...*¹⁶⁴

gözleri, yeşil bir yaprağa benzetmektedir.

3.1.3.4. Tevriye Sanatı

Tevriye, yakın ve uzak olmak üzere iki anlama gelen bir kelimenin uzak anlamını kastetme sanatıdır.¹⁶⁵ Dilaver Cebeci, “Türkiyem” adlı şiirinde “baş koymuşum” ifadesiyle tevriye sanatı yapmıştır.

*Baş koymuşum Türkiye ’min yoluna
Düzlüğüne, yokuşuna ölürüm,
Asırlardır kır atımı suladım,
Irmağının akışına ölürüm.*¹⁶⁶

3.1.3.5. Teşbih Sanatı

Teşbih, benzetme sanatıdır. Benzeyenin benzetilenden güç alması ve güzelleşmesi için yapılan bir edebî durumdur. Teşbih heyecana bağlı bir sanattır. Ayrıca mana sanatları

¹⁶³ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 181.

¹⁶⁴ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 50.

¹⁶⁵ Göktaş, *Kavram Atlası Türk İslam Edebiyatı I*, 223.

¹⁶⁶ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 151.

arasında sayılır. Çünkü bu sanatta kelimelerin anlamları önemlidir.¹⁶⁷ Dilaver Cebeci, özellikle hemen hemen her şiirinde bir benzetme ve bir telmih kullanmış gibidir. Bu hem geçmişî yâd ettirme hem de zengin bir kültür birikiminden gelmektedir.

“Şehidin Elllerine Övgü” şiirinde şehidi cemreye benzetmesi, “Mavinin Türküsü” şiirinde kendisini gerilmiş bir yaya benzetmesi, “Cenk” şiirinde savaşçı kahramanları bozkurta benzetmesi ve “Kandehar Dağlarında Sabah Namazı” isimli şiirinde mavzerlerin sesini tekbir nidalarına benzetmesi gibi pek çok şiirde teşbih sanatını kullanmıştır.

3.1.3.6. Nida Sanatı

Nida, duygu ve heyecan coşkunu içerisinde muhtelif varlık ve hadiseleri dikkate alarak onlara seslenmedir.¹⁶⁸

*Talihimin ey Dilaver bir sipahisi yok mudur?*¹⁶⁹

*Agâh ol İstanbul, uyan ey şehir*¹⁷⁰

*Dinsize yayını gerdirme ya Rab!*¹⁷¹

*Dayanılmaz ağrılar çekiyorum hey...!*¹⁷²

*Tanrı yücedir hey!.. Tanrı yücedir!*¹⁷³

gibi muhtelif şiirlerinde nida sanatını kullanmıştır.

3.1.3.7. Tekrir Sanatı

Tekrir, tekrarlama sanatıdır. Daha açık ifadeyle söz veya mısraının daha anlaşılır ve kalıcı olmasını sağlamak için tekrar edilmesidir. Aynı zamanda tekrar, heyecana bağlı bir edebî sanattır, heyecan veren kelime veya cümlelerin daha çok dikkat çekmesi için yapılan edebî sanattır.¹⁷⁴

¹⁶⁷ Kocakapan, *Açıklamalı Edebî Sanatlar*, 162.

¹⁶⁸ Göktaş, *Kavram Atlası Türk İslam Edebiyatı I*, 239.

¹⁶⁹ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 56.

¹⁷⁰ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 81.

¹⁷¹ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 101.

¹⁷² Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 169.

¹⁷³ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 190.

¹⁷⁴ Kocakapan, *Açıklamalı Edebî Sanatlar*, 145.

“Ellerin” şiirinde “ellerini bana verecek misin” mısraı,

“Birlik Çağrısı” şiirinde “Türk’ün Türk’e küseceği çağ mıdır” mısraı,

“Türk ve Turan” şiirinde “Türk ve Turan yazacağım” mısraı ve

“Kandehar Dağlarında Sabah Namazı” şiirinde “Allahuekber!” ifadesi tekrar sanatı örneklerindendir.

3.1.3.8. Sihir-i Helâl Sanatı

Sihir-i helal, bir beytin birinci mısraının sonunda yer alan bir kelime ya da kelime grubunun hem birinci mısraın sonuna hem de ikinci mısraın başına getirildiğinde iki ayrı cümle oluşturacak şekilde kullanılmasıdır.¹⁷⁵

Bir kelimeyi veya cümleyi bir önceki mısraın sonunda ve sonraki mısraın başında anlam bütünlüğüne dikkat edilerek tekrar edilme sanatıdır. Anlam bütünlüğü önemli olduğu için mana sanatlarına girmektedir.¹⁷⁶

Dilaver Cebeci, bu sanat örneğini en güzel şekilde “Çeğen Tepesi” şiirinde icra etmiştir.

Bir ceviz ağacı, bir duru pınar

Ve gökte gümüş bilmeceler

Vurur kutlu toprağın bağrında iki yürek

Koşan bir atın soluğudur

Çeğen Tepesi’nde geceler...

Çeğen Tepesi’nde geceler

Uzun, yorgun ve yeniktir...

Her bayram sabahı uyurken kuşlar,

Emer hürriyetin parmaklarını bir yılan.

Kızların parmakları inceciktir...

¹⁷⁵ Göktaş, *Kavram Atlası Türk İslam Edebiyatı I*, 246.

¹⁷⁶ Kocakaplan, *Açıklamalı Edebi Sanatlar*, 128.

Kızların parmakları inceciğdir.

Uzar gider o güzelim saçları

Daha söylenmemiş türkülere

Gözlerine koyu gölgeler indirmiş,

Buhara'nın ağaçları...

Buhara'nın ağaçları

Ve göğşe dua andıran bacalar...

Nerdesin ey dokuz şavklı yıldızım!

Sabrın sınırlarına dayandı

Çeğen Tepesi'nde geceler...¹⁷⁷

3.1.3.9. İktibas Sanatı

Arap belâgatına bağlı olarak İran ve Türk edebiyatlarına da intikal eden iktibas, Türk edebiyatında yenileşme dönemine kadar âyet ve hadislerden seçilen ibarelerin aktarılması şeklinde kullanılmıştır.¹⁷⁸

Düşünceyi kuvvetlendirmek ve sözü güzelleştirmek maksadıyla bir şair ya da nâsirin eserine âyet ve hadislerden birini katmasıdır.¹⁷⁹ Cebeci de âyetlerden, atasözlerinden, deyimlerden, yöresel ifadelerden iktibas yapılmıştır. Mesela “Anam ve Ben” şiirinin bir mısraında Felâk Suresi’nden bir âyete¹⁸⁰ telmihte bulunmuştur:

Abanır durur benim üstümde,

*Bir “Gâsığın izâ vekab” gece...*¹⁸¹

3.2. DİLAVER CEBECİ ŞİİRİNİN İÇERİK ESTETİĞİ

Bu başlık altında Dilaver Cebeci’nin “Türkiyem” kitabındaki toplu şiirleri ile “Mavi Türkü” isimli kitabının birinci bölümünde yer alan mensur şiirleri içerik bakımından incelenmiştir. Şiir incelemelerinde usul, bir şiiri hem içerik hem de biçim

¹⁷⁷ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 109.

¹⁷⁸ Mustafa İsmet Uzun, “İktibas”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, XXII, 2000, 52.

¹⁷⁹ Göktaş, *Kavram Atlası Türk İslam Edebiyatı I*, 229.

¹⁸⁰ Felâk, 113 / 3.

¹⁸¹ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 135.

bakımından ele almaktır. Bu da tema, kozmik ve mitolojik unsur, iç ahenk ve beslendiği kaynaklar başlıkları altında incelenmiştir.

3.2.1. Tema

Bir şiirde tema o şiirin içeriği hakkında bilgi veren en mühim unsurdur. Şiirde tema, o şiiri meydana getiren duygu ve düşüncelerdir. İşlenen bir tema kültürden kültüre değişebileceği gibi ne söylemek istediği de bazen farklı olabilmektedir. Bu yüzden bir şiiri besleyen tema kadar o temayı ifade eden medeniyet anlayışı da önemlidir.

Şiirde en çok işlenen temalar içerisinde aşk, yalnızlık, ölüm, kahramanlık, tabiat, toplum, fikir, insanlık ve din gibi başlıklar sayılabilir. Dilaver Cebeci şiirlerinde de kendisini en çok belli eden temalar aşk, yalnızlık, ölüm, dinî ve millî temalardır. İşlediği konular açısından Cebeci, şiirinin ulaştığı en uzak coğrafyalarda bile yabancılik çekilmeyecek bir yakınlık ve samimiyet hissettirir.

3.2.1.1. Bireysel Temalar

3.2.1.1.1. Aşk

İslâm milletlerinin kültür ve edebiyatlarıyla İslâm sanatlarının hemen her dalında bütün özellikleriyle aşk anlayışının çeşitli tesir ve tezahürlerini görmek mümkündür. Bu tesir o kadar yaygındır ki bazı araştırmacılar İslâm edebiyat ve sanatına hâkim olan estetik anlayışını “aşk estetiği” adıyla anmaktadırlar.¹⁸²

Dilaver Cebeci şiirinde en önemli tema aşktır. O, aşkı beşerî aşktan ilahî aşka götürebilmiş şairlerden birisidir. Mesela “Sitare” ve “Gözlerin” şiirleriyle beşerî aşkı en güzel yansıtan şairlerimizdendir. “Medine” ve “Kadir Gecesi” şiirleriyle de ilahi aşkı içselleştiren bir yapısı görülmektedir.

Aşk, gönülde oluşan sevginin daha yoğun halidir. Güzele, sevgiliye, değerli olan tüm kutsallara ve çok değerli olan varlıklara duyulan yoğun bir sevgi halidir. Edebiyat sahasında aşk yerine bazen muhabbet ve sevda gibi kavramlar da kullanılagelmiştir.¹⁸³

¹⁸² Mustafa İsmet Uzun, “Aşk”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, IV, 1991, 18.

¹⁸³ Timurtaş, *Tarih İçinde Türk Edebiyatı*, 166.

Dilaver Cebeci, aşk temasında değerlerine aşk ile bağlı olduğu hassasiyetini ifade etmeye çalışmaktadır. Cebeci'nin vatani, ülküsü, kahramanları aşk temasının içini dolduran unsurların başında gelmektedir.

Dilaver Cebeci'nin aşk temalı şiirlerinde âşık, cenk meydanlarında bir bahadır gibidir. O'nun şiirlerinde Türklük bilinci ve tarihiyle aşkı bir rotada eritilir. Turan coğrafyasında aşk terennümleri söyleyen yiğit şair sesi, çölleri aşarak Medine'ye varır ve sevgili motifi mistik bir derinlik kazanır. Cebeci'nin şiirlerinde sevgili, âşığı yalnızlıktan azat eyleyen bir kurtarıcıdır. Âşık birçok şiirde yorgundur. Nice acılardan henüz çıkmış, birçok yarayı ruhunda biriktirmiştir. Sevgiliye kendini bırakır ve ondan yardım ister. İhtiyacı olan silkinişi ona, bir tek sevgili kazandırabilir. Cebeci gibi “aşkın” değerlerin tutkulu âşığı olan bir yürekte; aşk, âşık ve sevgili kavramları tasavvufi bir derinlikle söze dökülür.¹⁸⁴

“Sitare” şiiri, bir kadına yazılabilecek en güzel aşk şiirlerinden birisidir. İçerisinde mitolojik unsurlardan ve ismi gibi kozmik unsurlara varana dek geniş bir kültür perspektifinde kaleme alınmış şiirdir. Şiirde aşkın yanında hissedilen duygunun saflığı da yer alır. Sevginin farkında olan iki kişinin bakışlardan utanması aşkı temiz tutma ve edebi koruma isteğindendir.

Şiirin kısa bir bölümü:

*Nerden çıktın karşıma böyle Sitare
Efsaneler dökülüyor gülüşlerinde
Kırpiklerin yüreğime batıyor
Telaşlı bir kalabalığın ortasında
Ayaküstü konuşuyoruz
Nedimin nigehbân nergisleri gibi
Üstümüzde bütün nazarlar
Çok utanyorum Sitare¹⁸⁵*

¹⁸⁴ Ülker, *Dilaver Cebeci*, 100.

¹⁸⁵ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 61.

“Evdeşim” şiirinde bir insanın eşine yazabileceği en güzel ve bir o kadar da saf ve temiz duygular hissedilmektedir:

*Ellerini ellerime verince
Davullar çalınır içimde önce
Yarım ay alınlı, kaşları ince
Düğünl , şölenli, toylu evdeşim.*¹⁸⁶

Ev sözcüğüne eklenen “deş” isimden isim yapım eki ile oluşan “evdeş” kelimesi, Cebeci’nin eşi, evini paylaştığı kişiyi temsil etmektedir.

“Türkiyem” şiirinde Anadolu sevdasını en duru ve masum duygularla ifade eden duygu yüklü vatan aşkına şahitlik edilmektedir. Ayrıca okuyucuları her mısraında ev ev, sokak sokak, köy köy Anadolu’da gezdirmektedir:

*Sevdalıyım, yangın yeri bu sinem
Doksan yıldır çile çekmiş hep ninem.
Pınarlardan su doldurur Eminem
Mavi boncuk takışına ölürüm.*

*Düğünüm, derneğim, halayım, barım,
Toprağım, ekmeğim, namusum, arım,
Kilimlerde çizgi çizgi eskârım,
Heybelerin nakışına ölürüm*¹⁸⁷

“Hun Aşk ” şiirinde ülküsüne ve  zlem duyduğu o eski ihtiya a olan sevgisini ifade etmektedir. Sarı B r eklim diye kullandığı tamlamadaki B r ek sözcüğü Türk Dil Kurumu sözlüğünde “p r ek” olarak geçmekte olup “ akaklardan sarkan sa , z l f.” anlamına gelmektedir. Uğruna Kırğızlarla vuru tuğu, uzak kentlerden gelip aradığı, Altaylardan uzun bir şiir vereceği Orta Asya sevdasını özellikle de Sibirya ve Kıpçak bölgesini kastetmektedir:

*Sarı bürçeklim, her şeyim,
Uğruna bin Kırğız'la vuru tuğum
Yine sensin aklımda...*

¹⁸⁶ Cebeci, *Bütün Ş irleri*, 102.

¹⁸⁷ Cebeci, *Bütün Ş irleri*, 151; Bu şiir Mustafa Yıldızdoğan tarafından bestelenmi tir.

*Uzak kentlerden geliyorum,
Seni arıyorum kaç yıldır.
Kime sorsam sarı bürçeklim kime?*

...

*Eğer bir bulursam sarı bürçeklim
Sana; Altaylardan yazdığım
Uzun bir şiir vereceğim.¹⁸⁸*

Cebeci, “Sen Varsın” şiirinde sevgiliye duyulan bir özlemi ve hasreti ifade etmektedir. Her yerde sevdiğinin kendisi olduğu vurgusu vardır:

*Güneş göçer gider, kararır dağlar,
"Üçgözler" üstünde yıldızlar ağlar,
Bir türkü yolları sılaya bağlar,
Telleri sızılı sazda Sen varsın.*

*Akşamüstü tiz borular çalınır,
İçtima yerinde teknil alınır,
Bir yel eser, dev çınarlar salınır,
Gözlerime dolan tozda Sen varsın...¹⁸⁹*

Şair, “Sevgi Aralığı” şiirinde aşka dair hissiyatın derin imgelere sığdırılmış hali vardır. Mavi boncukların çaresizliği ile duygusal anlamda arada kalma aynı zamanda da aşk badesini içip sonsuz aşk yaşama isteği arasında olan sevdiğinin her şeye rağmen berrak oluşunu dile getirir:

*Ellerinde mavi boncukların çaresizliği
Bengü badeli masallara uzanmışsın
Bir sızılı gerçek ya alnımızdaki, susma sevdiğim
Kıskanç bakışları altında zamanın
Yine pırıl pırıl...¹⁹⁰*

¹⁸⁸ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 168.

¹⁸⁹ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 108.

¹⁹⁰ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 175.

3.2.1.1.2. Yalnızlık

Sosyal hayatı renkli olan bir şairin böyle bir temaya sığınışı, onun kalabalıklar ve gürültüler içerisinde hissetmeye, aramaya ve bulmaya çalıştığı gönül tınısından başka bir şey değildir. O, yalnızlık içinde ruhunu dinleyen, kâinatın sesini anlamaya çalışan, yüreğini dinginleştirmeyi başaran ve yalnızlığıyla sırdaş olan bir şairdir. Yalnızlık, Dilaver Cebeci şiirinde kendisini en çok hissettiren bir tema olmamakla birlikte daha çok yalnızlık esnasında hatırına gelen anılarıyla şiirlerini bezemiştir.¹⁹¹

Dilaver Cebeci yalnızlığını tamamlayan üç etken göze çarpmaktadır. Şiirlerinden yola çıkılarak bunlar gece, sessizlik ve yıldızsız gökyüzüdür. Çünkü bu üçüyle de ayrı bir bağ kurarak, duyduğu hissiyatı şiirlerine yansıtmıştır.

“Asra Yemin Olsun Ki” şiirinde şair, şehrin, kalabalıkların, gürültünün ve bunalmışlığın vermiş olduğu rahatsızlıktan sıyrılıp “dönüyorum silahlara” derken yalnızlığını kastetmektedir. Önceden tahammül edebildiği her şeye tahammülsüzlüğünü de anlatmaktadır:

*Beni akşama kadar öğüten bu şehirde
Kulaklarım ses gözleyen avcıydı
Gün boyu bir coşkun ırmak olur çıkardı önüme
Korna feryatları egzoz homurtuları
Yakalardım ben bu sesleri sonra
Bir orta çağ simyacısı gibi çevirirdim altına
Şimdi gücüm yetmiyor sekiz köşeli çıgıklara
O yüzden dönüyorum silahlara¹⁹²*

“Ev” şiirinde yalnızlığına arkadaş olabileceği, anılarıyla hoşnut olacağını düşünürken boş evle eskiden var olan anılarını anımsamaktadır:

*Bir ev... Yapayalnız ve ıssız...
Bir gün zemberek boşanmış
Ve saat durmuş
Sâdece camları open*

¹⁹¹ Ülker, Dilaver Cebeci, 106.

¹⁹² Cebeci, Bütün Şiirleri, .66.

*Güneşi hatırlıyor şimdi,
İçinde neler yaşanmış,
Ne sıcak yürekler vurmuş.¹⁹³*

“Gel” şiirinde yine hayatın acılı yönü ve haksızlıklar dolayısıyla yalnızlığın doğru olacağından bahsetmiştir:

*Bir zafer ulaşı gibi uzaklardan,
Gel, sızılı günlerime otur ne olur.
Cümle haksızlıklara inat olsun diye,
Kimsesizliğe vur, yalnızlığa vur!¹⁹⁴*

“Yalnızlığa Övgü” şiiriyle yalnızlık temasını çeşitli benzetmelerle en güzel şekilde anlatmış ve işlemiş; “çiçek, gerçek ve gökçek” yalnızlığım ile kendi aralarında anlam bağı kurmuştur:

*El uzanmaz yerinde bir uçurumun,
Sessiz, kimsesiz, uykusuz,
Günahtan korunmuş, sevgiden zorlu
Ve kurşunca korkusuz
Çiçek yalnızlığım...*

*Açılır gecemin o güleç penceresi,
Başlar kirpik uçlarımda bir eski savaş
Dikilir yamacına çözülmemiş düğümlerin,
Kın içinde kılıç, mancınıkta taş
Gerçek yalnızlığım...*

*Sen anıtlar içinde en yüce anıt...
Diz çöktü önünde kaç tümen atlı...
Sen en eski mavi, en eski çeri,
Gökten inmiş, gökçe kulu,
Gökçek yalnızlığım...¹⁹⁵*

¹⁹³ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 72.

¹⁹⁴ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 174.

¹⁹⁵ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 105.

3.2.1.1.3. Ölüm

Ölüm teması, Dilaver Cebeci için yeniden bir doğuş veya varoluş, sevdiği kişilerin ardından yaktığı ağıt ve kültürel olarak bir bozulma geçirip yok olmaktır. Yani daha açık ifadeyle Dilaver Cebeci şiirinde ölüm teması âşığın sevgiliye kavuşması, tasavvufi düşünce bağlamında yeniden doğuş, İslam öncesi Türk töresinde sagu geleneğinin devamı olan ağıtlarla bir teselli bulma ve kültürel olarak zihinlerin ve gönüllerin milli ve manevi değerlerden uzaklaşıp ölmesidir. “Temenni” şiirinde âşığın maşukuna kavuşma anında duyulan hoşnutlukla beden ölümü ve ruhun dirilişi resmedilmiştir:

*Nihayet öğrense sevilen seven
Kavuşmaya engel olmazmış ten
Ruhum ruhun ile kucaklaşırken
Bedenim orada yıkılıp kalsa¹⁹⁶*

“Gözlerim” şiirinde tasavvufi terkip olarak düşünüldüğünde varda yok olma düşüncesiyle asıl var olma amacı anlatılır:

*Bir derin ummana girmek üzere
Eşyanın sırrına ermek üzere
Başka âlemleri görmek üzere
Gün gelir kapanır söner gözlerim¹⁹⁷*

Sagu olarak da adlandırılan ağıtlar şair için ölüm karşısında bir tesellidir. Şair, günümüzde bu geleneği en güzel şekilde sürdürmüş olup Dünder Taşer ve Nihal Atsız saguları bunun en güzel örneklerini teşkil etmektedir:

Dünder Taşer sagusundan:

*Dünder Ağam, çoh görestim hardasan?
Eller sanir bir karanlık gordasan
Mene göre Tanrı nerde ordasan,
Get Cennette nebileri gör ağam,
Muhammedin sağ yanında dur ağam.*

¹⁹⁶ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 44.

¹⁹⁷ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 89.

*Ilduz ahar, yuhudaki er bilmez,
 Yol nicedir, degeneksiz kör bilmez
 Yadlar helbet gadir bilmez, ar bilmez,
 Beş bin yıldur biz tanışuh hey ağam,
 Esker ağam, yiğit ağam, beğ ağam¹⁹⁸*

Atsız Sagusundan:

*Gök yeleli Bozkurtlar, kutlu ülkü erleri!
 Atsız Yabgu önünde dizleyin yağız yeri!*

*Üçbin yılın süzdüğü temiz duru bir pınar
 Ya Üçoktur ya Bozok, o da bizlerden biri,*

*Uçup gitti Cennete, hak Yalavaç katına,
 Ordan Özge menzil yok, ne ileri ne geri.*

*Gidişi bir faninin burdan göçüşü değil,
 Sanki Hitay üstüne Tanrıkut'un seferi...¹⁹⁹*

3.2.1.2. Dinî Temalar

Dilaver Cebeci, şiir temasını islamî söylem ve telmihlerle, dinî motiflerle süsleyen ve donatan bir şair, şiiri de bir ayağını Türk töresine diğer ayağını da İslam inancına sağlam basan şiirlerdendir. Onları okuyunca, özellikle dinî temalı olan şiirlerinde daima hatıra Allah, gönle huzur, fikre zikir ve dile hamd gelir. Çünkü onun şiiri Allah'ı, ahireti ve inancı fısıldar.

Gerek nazım biçimleriyle gerekse serbest tarzda yazdığı şiirlerde hâkim kurguyu oluşturan öz, vezinli, kafiyeli, ahenkli, Türk-İslam estetiği ile yoğrulmuş millî ve gelenekli söyleyiştir.²⁰⁰ “Kıyam Düşünceleri”, “Medine”, “Nurdağı’ndan Gelenler”, “Kadir Gecesi”, “...Ve Hüve’l Baki”, “Çah-ı Bâbil”, “Kandehar Dağlarında Sabah

¹⁹⁸ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 196.

¹⁹⁹ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 120.

²⁰⁰ Ülker, *Dilaver Cebeci*, 108.

Namazı” ve “Tesbih” gibi şiirleri dinî ve tasavvufî ruh haliyle kaleme alınmış olan şiirlerinden bazılarıdır.

“Kıyam Düşünceleri” şiirinde Tur dağı ve Kubeys tepesi ile telmih yapılmış olup örümceklerin duvar örmesi ile mağara olayına ve kuşların ordu bozmasıyla da ebabel kuşlarına gönderme vardır:

*Menziline doğru öyle uzardı
Alp melekler vardı yolun sonunda
Kubeys tepesi iriliğinde pazuları
Ellerinde tur dağından kazmalar
Ulu denizlere çukur kazardı*

*İşte o güvercin kanatlı çağda
Geceleri gümüş savatlı çağda
Kazığa bağlanmış soylu deveyi
Eski bir kitaba, sinmiş güveyi
Şaşırtan çok tuhaf işler olurdu
Örümcekler duvar örür
Kuşlar ordu bozardı²⁰¹*

“Nur Dağı’ndan Gelenler” şiirinden bir bölümde Zâriyât suresindeki *إِلَّا لِيَعْبُدُونَ* “İllâ liya‘ budûn” ayeti iktibas edilmiştir. “Kulluk etsinler” anlamı olan ayet ve diğer beyitler şiirde insanın yaratılma amacını açıklamaktadır:

*Onlar bu dünyaya niye geldiler
'Li ya'budûn' diye diye geldiler.*

*Konaklı, sofralı tuğralıydılar
Bir dilim ekmekle doya geldiler.*

*Eline, beline, diline sahip
Kalpleri nurla yuya geldiler.*

²⁰¹ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 39.

*Burçlar her taraftan çağırıyordu
Onlar yıldız ile aya geldiler.²⁰²*

“Kandehar Dağlarında Sabah Namazı” şiirinden bir bölümde Kâbe’ye olan saygıdan bahsederken Kur’an’a uymayanlar da “veyl” yazıklar olsun sözcüğüyle eleştirilmiştir:

*Yönüm kibleye, kiblem Kâbe’ye...
İki ak ışık çıkar göz bebeklerimden,
Arza destek olmuş göğsü kaba dağları
Aşar, bir solukta varır Mekke’ye,
Yönüm kibleye, kiblem Kâbe’ye...*

*Niyetim sabah namazının farzı.
Bir ak bayrak gibi açıldı ufuk,
Şunca kuru otlar vardı secdeye,
Benim maksadım Allah rızası,
Niyetim sabah namazının farzı...*

*Durdum divana, uydum Kur'an'a...
Yıldız böceklerinden yıldıza dek
Uymuşken ona her varlık,
Veyl ol kitaba uymayan insana!
Durdum divana, uydum Kur'an'a...*

*Allâhuekber!
Ben kıyamdayım, tetikte mavzer.²⁰³*

“Teşbih” şiirinden bir bölümde Taşkent, Özbekistan sahrasından, gecelerinin kara oluşu ile Sovyet dönemi zorluğuna gönderme vardır. Şair, Kisra saraylarındaki mazgallar ile de teşbihini tamamladığını düşünmektedir:

²⁰² Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 46.

²⁰³ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 140.

... *Ve benim Taşkent gecelerinden kara,*
Rahmet damlalarından bereketli teşbihim
Dohunay umutlarla çekip
Bir menzile yettiğim...
Çözölsün kaderimi düğümleyen zincirler
Kisra'nın kalesinden yedi mazgal yıkılsın!
Teşbihim tamam oldu billâh,
*Sübhânallah... Sübhânallah... Sübhânallah...*²⁰⁴

3.2.1.3. Millî Temalar

Millî tema, Dilaver Cebeci'nin Ülkücü/Milliyetçi çevrede yetişen ve dünya görüşünü etkileyen çevresi şiirine de sirayet etmiş durumdadır. Onun şiirlerinde Türk tarihine güzel izler bırakmış kişiler, mekânlar, zamanlar, olaylar, Türk töresine ait zenginlikler, kültür ve medeniyet izleri daima yer bulmuştur. Çünkü mensubiyet duyduğu siyasi çevreyi eserlerinde ve günlük yaşantısında iç içe sunmuştur. Millî ve İslami değerler çerçevesinde şekillenene yazar ve şair kimliği ile içli ve duygusal hissiyatı Dilaver Cebeci'yi, millî romantizm çatısı altında şiirler yazmaya meylettirmiştir.

Milli romantizm, ırkçı ve indirgemeci bir düşünce değil, kültürel ve kapsayıcı bir fikri esas alır. İçinde yaşanan toplumun hassasiyetlerini, değerlerini ve kutsal saydığı varlıkları temel alarak bu minval üzere sanat icra edilir. Milli hassasiyetle Anadolu halkının duyuş ve seziş yaşam tarzı çıkış yolu yapılır.²⁰⁵

Millî tema altında milliyetçiliği, vatan sevgisini, Türk kahramanlarını, Türk beldelerini ve Türk töresini bulmak hiç de zor olmasa gerek. Şairin şiirini en iyi derecede temsil eden ve besleyen temalar da bunlardır. *Hun Aşkı* ilk şiir kitabı Dilaver Cebeci'nin millî söyleminin en ağır bastığı ve adeta millî temalarla şiirlerini ördüğü eseridir. Diğerleri bu kitaba nazaran daha durulmuş ve şekillenmiş durumdadır.

²⁰⁴ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 99.

²⁰⁵ Talat Sait Halman, v.dğr, *Türk Edebiyat Tarihi*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, IV, İzmir 2019, 166.

“Bozkurt Çağrısı” şiirinde Cebeci, “Bozkurt” teması üzerinden “Turan” fikrini ve seyrinin ne olması gerektiğini ifade etmeye çalışmıştır. Ayrıca Türklerin savaşçı yapısından, korkusuz oluşundan bahsetmiştir:

*Bu ülküye gönül veren,
Ölür mü Bozkurt ölür mü?
Oğuz soyu cenkten irak,
Kalır mı Bozkurt kalır mı?*

*İzleyip de Başbuğunu,
Satılmışın yurt ağını,
Tanrı Dağ’a dik tuğunu,
Olur mu Bozkurt olur mu?²⁰⁶*

Devamında “Türk ve Turan” şiirinde Cebeci, millî tema bakımından Türk coğrafyalarından da bahsederek en zengin şiirini kaleme almıştır:

*Gök Hazer’e, Kaf Dağı’na
Orduların sancağına
Türk’ün gerçek toprağına
Türk ve Turan yazacağım...*

*Hotan, Taşkent, Karakum,
Benden ayrı olmaz
Kırım Eylen kâfir geliyorum
Türk ve Turan yazacağım...²⁰⁷*

“Urun Ha” şiirinde Dilaver Cebeci, Türk savaş sanatının izlerini barındıran ifadelerden ve Türk tarihi içerisinde zikrolunan isimlerden bahsetmiştir. Ayrıca Türkçenin esas yapısına hâkim olduğu “Vur” fiilinin öz Türkçe şekli “Ur” fiilini kullanmasından da anlaşılmaktadır:

*Yabancıya yurt mu olur Buhara
Taşkent’in üstünde bulutlar kara*

²⁰⁶ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 147.

²⁰⁷ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 148.

*Kürşadın evladı düşer mi dara
Bu çemberler daralmasın yarın ha!
Namertlere zalimlere urun ha!*²⁰⁸

“Birlik Çağrısı” şiirinde Türk birliğinden ve bu birliğin oluşamamasından yakınmaktadır:

*Kâfir oku hedef döğ er uzaktan
Haber gelmez Kırım, Tatar, Kazaktan.
Kurtulmadan içerdeki tuzaktan,
Türk'ün Türk'ten küseceği çağ mıdır?*

*Kalın ordu nerde olsa görülür.
Ülkülere birlik ile varılır.
Yoldaşımız, gök pusatlar darılır,
Türk'ün Türk'e küseceği çağ mıdır?*²⁰⁹

“Hun Aşkı” şiirinde Dilaver Cebeci, kullanmış olduğu millî temaları ile adeta okuyucuyu Türkistan bölgesine götürmekte ve “bürçek, Altaylar, at” gibi Türk sosyal töresine uygun ifadelerle karşılamaktadır:

*Sarı bürçeklim her şeyim
Uğruna bin Kırgız'la vuruştüğüm
Yine sensin aklımda...*

*Uzak kentlerden geliyorum.
Seni arıyorum kaç yıldır?
Kime sorsam sarı bürçeklim kime?*

*Gök Tanrı'ya sorsam, sesim ulaşmaz
Erlik Han'a sorsam korkuyorum.
Altaylar'da at sürmekteyim şimdi.*

²⁰⁸ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 152.

²⁰⁹ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 158.

*Kar yağıyor
Altaylar sisli sarı bürçeklim
Ben taş gibiyim, taş gibiyim.*

*Yüreğimi çaldığından bu yana
Üşütmüyor soğuk beni
Şimdi nasıldır, gün doğusu bilsen sarı bürçeklim
Her şeyi bir yana attım
Terk ettim anamı, obamı, atamı, avlumu
Hem Çin'e akın vardı o sene
Ben senden yana döndüm²¹⁰*

Dilaver Cebeci, şiirlerinde tema bakımından genel manada milliyetçilik, vatan ve bayrak sevdası, Turan ülküsü, Anadolu hassasiyeti, hür ve bağımsız bir Türklük şuuru, millî ve manevi değerlerle örülmüş mana âlemi ve duygulu bir iç muhasebe gibi temalar üzerine durmuştur. Bütün bunların kapsayan ve dilden dile söylenegelen şiiri de “Türkiyem” dir.

*Baş koymuşum Türkiye'min yoluna
Düzlüğüne, yokuşuna ölürüm,
Asırlardır kır atımı suladım.
Irmağının akışına ölürüm.*

*Deli sular, salkım-saçak söğütler,
Kışlada kumandan, asker öğütler,
Yaylalarda ata biner yiğitler,
Bozkurt gibi bakışına ölürüm.*

*Sevdalıyım, yangın yeri bu sinem
Doksan yıldır çile çekmiş hep ninem.
Pınarlardan su doldurur Eminem
Mavi boncuk takışına ölürüm.*

²¹⁰ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 167.

*Düğünüm, derneğim, halayım, barım,
Toprağım, ekmeğim, namusum, arım,
Kilimlerde çizgi çizgi efkârım,
Heybelerin nakışına ölürüm.*²¹¹

3.2.2. İç Ahenk

Şiirde ahenk, ses ve mana bütünlüğü içerisinde armoni ve ritim denilen iki önemli hususu barındırır. Ahengi iç ve dış ahenk olarak sınıflandırmak konuyu daha teferruatlı anlamaya yardımcı olacaktır.

Dış ahenk; hece ölçüsü, kafiye, redif, asonans ve aliterasyon gibi özelliklerle açıklanmaktadır. İç ahenk ise şiirin mana ve muhteva açısından bir ahenk içerisinde olmasını sağlamaktır. Bir şiirde içerik ve biçimin çok iyi kaynaşmasından oluşan iç ahenk, şiirde verilmek istenen mesaj kadar estetik yapısının olduğunu ifade etmektedir. Ahmet Kabaklı Hoca, Ahmet Haşim'den ilham alarak şöyle söylemektedir: Şiirde her şeyden önce önemli olan, kelimenin manası değil, cümledeki telaffuz kıymetidir. Şairin hedefi, her kelimenin cümledeki yerini, başka kelimelerle olacak temas ve çarpışmalardan ve esrarlı birleşmelerden hâsıl olan, tatlı, mahrem, havaî veya haşin sese göre tayin etmektir. Ve teker teker kelime ahenklerini mısraın umumi gidişine tabi kılarak, dalgalı ve akıcı, karanlık veya ışıklı, ağır veya çabuk hislere, kelimelerin manası üstünde mısraın musiki dalgalarına sınırsız ve tesirli bir ifade bulmaktır.²¹²

Kelimelerin anlam ve birbiriyle olan uyumundan dolayı her başarılı şiirde muhakkak bir iç ahenk dikkati çekmektedir. Bu, şiir başarısı açısından asla göz ardı edilemeyecek bir husustur. Şiirin estetiği burada kendisini göstermektedir. Ve bütün büyük şairler bu hususa dikkat ettiğinden veya bu bağlamda hassas davrandığından dolayı şiirleri içerik ve biçim açısından başarılı sayılmıştır. Yahya Kemal Beyatlı, Ahmet Hamdi Tanpınar, Ahmet Haşim ve Necip Fazıl Kısakürek bu bağlamda ilk akla gelenlerdir.

Dilaver Cebeci şiirinde içerik ve biçim açısından estetik bir yankı vardır. Ahenk olarak da izah edilen bu özellik, aslında Dilaver Cebeci şiirinin ses bakımından en dikkat çekici yönüdür.

²¹¹ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 151.

²¹² Kabaklı, *Türk Edebiyatı*, I, 686.

“Kabul Edilmiş Eski Bir Dua” şiirinde özellikle “üçler, yediler, kırklar; evler barklar; ırklar” sözcükleriyle; “sarmasın, vurmasın, kırmasın aman” uyumlarıyla hem içerik hem de biçim açısından güzel bir ahenk yakalamış olması bu bağlamda kayda değerdir.

*Üçler, yediler, kırklar aşkına,
Şehit veren evler-barklar aşkına,
Hak yolcusu temiz ırklar aşkına,
Kör et gözlerini, gördürme yâ Rab!*

*Dört yönümde tuzak kurmasın aman
Sağımdan, solumdan sarmasın aman
Ok ile arkamdan vurmasın aman
Dinsize yayını gerdirme yâ Rab!²¹³*

“Söz” şiirinde iç ahengi oluşturan armoni ve ritim açısından asonans ve aliterasyon sanatları dikkat çekmektedir:

*Bilirim nicedir virâne bağıın,
Belâ katar katar, dert yığın yığın...
Bu ruhsuz zamanın, bu ayrılığın,
Açıl açıl suratına vur hele!²¹⁴*

“Ellerin” şiirinde Dilaver Cebeci, dış ahenk kadar iç ahenk bağlamında da yapmış oluğu tahmisle ve kafîye uyumlarıyla şiirinin zirvesi sayılabilecek bir örneğe imza atmıştır:

*Dost kentleri yıkıp sana gelmişim
Esirin olmayı şeref bilmişim
Bilsen ıssızlıktan nasıl yılmışım
Bu sessiz dünyama girecek misin?
Ellerini bana verecek misin?*

Gül yüzünü geceler dokurum

²¹³ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 101.

²¹⁴ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 106.

*Şiirimsin günde bin kez okurum
Dara düştüm sağım solum uçurum
Şimdi bu müşkülüm göreceksin?
Ellerini bana vereceksin?*

*Ümitler dal-budak, ümitler sıcak
Ellerinki karanlığı kovacak
Bir rahmet bekliyorum yağdı yağacak
Bu kısır toprağı süreceksin?
Ellerini bana vereceksin?²¹⁵*

3.2.3. Beslendiği Kaynaklar

Dilaver Cebeci, şiirlerinde dikkat çeken ve kendine özgü bir üslubu yakalayabilmiş bir şairdir. Yerelden beslenebildiği gibi evrensel dil ve kaynaklardan da beslenebilmiştir. Yereli anlayıp yorumlayabildiği gibi evrensel düzeyde sosyal ve kültürel etkenlere de kayıtsız kalmamış, şiirlerinde belli edebilmiştir.

Dinden, kültürel kaynaklardan, mitolojik ve kozmik unsurlardan ziyadesiyle istifade etmiştir. Eserleri, mecazlı söyleyiş kadar tarih şuurundan da izler taşımaktadır. Özellikle edebî sanatlar vasıtasıyla ve özellikle telmih sanatıyla şiirini süslemiş ve büyötmüştür.

3.2.3.1. Dinî Unsurlar

Dilaver Cebeci şiirinin Türk tarihinden ve töresinden beslendiği için millî, İslamiyet'ten beslendiği için İslamî, maneviyat ve metafizikten beslendiği için de manevi bir üslubu vardır. Dini terimlerden, ayet ve hadislerden, İslami kavramlardan ve ifadelerden bol bol atıflarda bulunmuştur. Bu tür ifadeleri anlamak için İslam tarihinin kültürel ve siyasi yapısını da bilmek gerekmektedir.

²¹⁵ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 183.

Ayetlerden yapılan iktibaslar şiire ayrı bir renk ve mana katmıştır. “Nurdağı’ndan Gelenler” şiirinde Zâriyât Suresinin elli altıncı ayetinden iktibas yaparak şiirine ayrı bir mana ve ahenk katmıştır:

Onlar bu dünyaya niye geldiler

*“**Li ya’budûn**”²¹⁶ diye diye geldiler²¹⁷*

“Anam ve Ben” şiirinde Felâk Suresinin üçüncü ayetinden iktibas yapılmıştır:

Güneş bir dipsiz çukura düşünce anam,

Her renkten neon lambaları yanar

Bu koca şehrin caddelerinde.

Abanır durur benim de üstüme,

*Bir “**Gâsiğın izâ vekab**”²¹⁸ gece²¹⁹*

“Bozkırda Kalan Sancı” şiirinin son beytinde ifade ettiği Kur’anî tabirler yine onun dini kaynaklardan beslendiğinin bir ifadesidir:

*Eyvah biz kaldık **Esfel-i Safilin**’de!*

***Ahsen-i Takvim** üzre, onlar geçip gittiler...²²⁰*

Bu ve buna benzer ifadeler ve temalar Dilaver Cebeci şiirinde kendisine çokça yer bulabilmiştir. Mekke, Medine gibi tarihî ve dinî açıdan ehemmiyetli olan mekânlar, Hz. İbrahim, Hz. Musa, Hz. Muhammet, Hz. Âdem gibi peygamberlerin kıssaları; Allah, Kur’an, peygamber, ayet; Firavun, Nemrut, Ebu Cehil, Mesih, Tanrı; cennet, cehennem, araf, melek gibi ifadelere sıkça yer verilmiştir. Bu ifadelerden de anlaşılacağı üzere Dilaver Cebeci şiiri, salt bir okumayla anlaşılamayacağı gibi derin bir İslam tarihi kültürüne vakıf olmayı da gerektirmektedir.

Ayrıca Allahuekber, subhânallah, elhamdülillah, tespih, rükû, secde, kıyam, Kâbe, kible, dua, Rabb gibi dini terimler ve bu terimlerin ifade ettiği mana bütünlüğü, şiirin beslendiği kaynak açısından önemlidir.

²¹⁶ Zâriyât, 51/56.

²¹⁷ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 46.

²¹⁸ Felâk, 113/3.

²¹⁹ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 135.

²²⁰ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 134.

3.2.3.2. Kültürel Unsurlar

Dilaver Cebeci şiiri, millî kültürden ziyadesiyle istifade etmiştir. Türk kültür ve töresine ait birçok unsur içerisinde yer bulmuştur. Tanrı tasavvurundan, din algısından, ahiret inancından, ibadet ahlakından, ahlak anlayışından, Türk İslam mefkûresinden, edebi metinlerinden, dilden, Türk töresinden, Türk kültlerinden, attan, bozkurttan, bozkır kültüründen, renklerden, çadırdan, savaş kültüründen ve halk kültüründen bol bol yararlanmış ve beslenmiştir. Dilaver Cebeci, şiirlerinde adeta İslam öncesi ve sonrası kaynaşmış bir Türk kültür ve medeniyetinden portreler ve kesitler sunmaktadır. Bu bağlamda geçmişe dair kültürel farkındalık olmadan şiirlerin tam manasıyla anlaşılamayacağı aşîkârdır.

Şiirleri Turan ülküsüne dair izler barındırdığı gibi içerisinde yerel manada Anadolu halk kültüründen de çokça örnekler bulunmaktadır. Ayrıca Dede Korkut hikâyelerinden divan edebiyatına, tekke edebiyatından halk edebiyatına varana kadar edebî manada geçmiş cumhuriyetle birlikte gelişen millî ve yeni Türk edebiyatı perspektifiyle geleceğe bağlama sorumluluğunu da üstlenmiştir.

Bozkurt, Ötüken, Türk, Turan, Oğuz, Malazgirt, Saltuk, Alparslan, Devlet, Göktürk, Uygur, Hun, Çeri, Cenk, tuğ, Türkmen, yörük, Kayı, Kınık, Dodurga, Salur, Avşar, Çavuldur, sancak, Üçok, Tepegöz gibi ifadeler de millî tema ve unsur olarak Cebeci şiirine kaynaklık etmektedir.

“Kutalmış” şiiri, Dede Korkut üslubunu hatırlatan bir şiirdir ve içerisinde Dede Korkut Hikâye betimlemelerine çokça rastlanmaktadır:

Soylu sütle bir oğlancık beslenir

Omuzları altunlarla süslenir

Anacığın ona böyle seslenir

“Mor dağların etekleri otlansın

Balam gezsın, çiğdem, çiçek kutlansın”

Öz atası eydür: ”hemen varayım;

Doksan aygır, dokuz buğra kirayım

Kımız sağdırayım, şölen vereyim,

*Tez büyüsin, pusatlansın, atlansın,
Gürz vurdukça bilekleri kutlansın...*²²¹

“Selçuk İli” şiiri bizleri Malazgirt Savaşı’na götürmekte, bizlere o dönemin kültüründen ve savaş anlayışından haber vermektedir:

*Bir Cuma sabahı Horasan Rey’de,
Hicaz’da, Yemen’de, kentte ve köyde...
Dualar titredi, şeşberde, yayda.
Kâfir sınırlara çeri yığardı,
Selçuk illerinde dua yağardı*

*Türklüğe gülerek ağarırken tan
Erkek bileklerde sabırsız zaman
Elleri göklerde yenilmez sultan;
Üzerine yele tuğlar ağardı
Selçuk illerine dua yağardı...*²²²

“Şairin Günlüğünden İki Sayfa” şiirinde halk kültüründe “alkarısı” olarak anlatılan efsaneden yararlanmıştır:

*Gök kubbe taklidi bir yurttan geceliyordum,
Uygurca bir mektup vardı elimde,
Heceliyordum...
Bir loğusa yatıyordu döşekte Umayca güzel,
Başında uzun tırnaklı üç **Alkarısı**
Onu boğmayı deniyordu...*²²³

3.2.3.3. Mitolojik Unsurlar

Mitoloji kelime kökeni olarak “mit” şeklinde ifade edilir. Mit, tarih öncesine ve kahramanlık devirlerine ait destansı ve masalsı hikâye, efsane, esatir, üstûre, hurafe;

²²¹ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 119.

²²² Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 161.

²²³ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 121.

efsaneye karışmış kavram veya kişi²²⁴ anlamına gelmektedir. Dilaver Cebeci şiirinde mitolojik birçok unsur kendisine yer bulabilmiştir. Cebeci, Türk mitolojisi kadar Arap ve Fars mitolojilerine de atıfta bulunmuştur. Şiirlerde Türk mitolojisindeki umay ve ayzıt; Babil’e dair anlatılar, Harut, Marut, ve Zühre; İslam mitolojisinde yer göğün yedinci katı, Sidretü’l Müntehâ, Tuba adlı ters “yaşam ağacı”; Mezopotamya mitolojisinde adı geçen tanrılardan birisi olan “Hübel” gibi daha nice unsura rastlamak mümkündür.²²⁵

“Sitare” şiirinde yer verdiği Babil ve Zühre gibi tabirler mitolojik unsurlardandır. Ayrıca “yıldız” anlamına gelen “Sitare”yi “Zühre” yıldızı ile de desteklemiştir:

*Seninle konuşurken Sitare
Aklıma yıldızlar dökülüyor
Bir çaresiz **Zühre** oluyorsun **Babil** caddelerinde
Ateş gözlü kâhinler koşuyorlar arkandan
Binlerce meşalenin ışığı kımıldıyor saçlarında²²⁶*

“Çah-ı Babil” şiirinde “Babil ve Harut” unsurları telmih olarak yer almış olup sevgilinin derin imgeleri şeklinde şiirde yer almıştır:

***Bâbil** kuyusu! Derin, esrarlı, soluk...
Ben saçlarından asılmış **Hârut**.
Bir siyah okyanusta çırpınır parmaklarım,
Kementler ör sarışın huzmelerden;
Parmaklarımı tut!²²⁷*

“Medine” şiirinde İslam ve Mezopotamya mitolojisinden ziyadesiyle örnekler barındırmaktadır. Yine Sidre, Harut, Babil ve Hübel kavramları ile telmih yapılmış olup bunlar, mitolojik olarak şiirde kullanılmıştır:

*Kudurdu kanı içre Tâifli alca şıra,
Tağutun askerleri yürüdü ardı sıra
O anda tâ **Sidrede** yıldızlar yanıyordu;
Zühre Hâruttan emîn **Bâbil’e** iniyordu.*

²²⁴ Doğan, *Doğan Büyük Türkçe Sözlük*, 1213.

²²⁵ Ülker, *Dilaver Cebeci’nin Şiiri*, Yarın Dergisi, 83.

²²⁶ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 62.

²²⁷ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 125.

...

“Karanlık şâha kalktı, burçlar kaydı yerinden.

*Bahtıma ateş düştü **Hübel’in** gözlerinden²²⁸*

“Ellerin” şiirinde Türk mitolojisinde güzelliği simgeleyen “Ayzıt” ile doğurganlığı simgeleyen “Umay” gibi mitolojik unsurlara yer verilmiştir:

Ayzıt, Umay, melek, peri

Yedi acun güzelleri,

Toplanıp da gelse beri,

Ellerin etmez.²²⁹

3.2.3.4. Kozmik Unsurlar

Kozmik unsurlar, yalnızlık veya iç dinamizmi temsil ederler. Gökyüzünü iyi okuyabilen, anlayabilen ve şiirlerinde simgeleştirebilen şairler kozmik unsurlardan bol bol istifade etmiştir. Dilaver Cebeci de bu bağlamda yıldızlardan, ay ve güneşten hem Türk kültüründe önemli yerinin olmasından hem de geceleri yalnız kalmak istediğinde gökyüzüyle ayrı bir bağ kurmasından dolayı etkilenmiş ve şiirlerinde atıflarda bulunmuştur. Ay ve güneşin güzellikleri temsil etmesi; gecenin ve karanlığın hoş olmayan durumları simgelemesi, seher yıldızının (Zühre’nin) bazen sevgiliyi temsil etmesi hep kozmik unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Genelde Türklük bilinciyle Turan ve İslam coğrafyasına atıflarda bulunarak Türk İslam Medeniyet mefkuresi içerisinde metafor olarak kullanmıştır.

Bu başlık altında en güzel örnek, şiirine ve şiir dünyasında büyük bir etkiye sahip olan “Yıldız” manasına gelen “Sitare” isimli şiiridir. Sitare şiiri, içerisinde Zühre, yıldız, ay, gündüz, gece, gök, gökyüzü, kuzey, güney, ufuk ve yağmur gibi kozmik unsurlarla bezenmiş bir şiirdir.

Mesela “Sitare” şiirinin “Ey yıldız bana göz kırp, benden uzak olma” manasına gelen چشمک بزن ستاره

²²⁸ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 83.

²²⁹ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 188.

از من مکن کناره

Çeşmek be-zen Sitare ez men mekon kenâre”

Farsça şiir, hem isim kaynağı, hem de güzel bir atıf örneği olmuştur:

“Medine” şiirinde yıldız, ay, burç, fişek ve şavkımak gibi kozmik unsurlardan faydalanmıştır:

*Görklü **güneş** titrerken bir kılıcın ucunda
Mucizeler **şavkıdı** muhabbetin **burcunda**
Yıldızlara yönelmiş **fişekler** görüyordum
Ben ise çırılçıplak içimde yürüyordum²³⁰*

“Sen Varsın” şiirinde güneş ve yıldızlar üzerinden sevgiliye duyulan hasretin betimlemesi vardır:

***Güneş** göçer gider, kararır dağlar
'Üçgözler' üstünde **yıldızlar** ağlar
Bir türkü yolları sılaya bağlar
Telleri sızılı sazda sen varsın²³¹*

“Ekincikte Bir Gece” şiirinde gökyüzü ile bağlantılı birçok kozmik unsurla bağlantı kurup özellikle maviyle ilgili şiirini süslemektedir:

*Karanlık renkleri sessizce yuttu
Dal yeşili **gök maviyi** unuttu
Masallar canlandı yolları yuttu
Yüz yılın bir âna sığdığı **gece**²³²*

3.3. MENSUR ŞİİRLERİNDE İÇERİK VE BİÇİM ESTETİĞİ

Mensûre ya da mensur şiir olarak adlandırılan tür, şiirin, cümle yapısını ve ahengini korumaya çalışan, fakat vezne ve kafiyeyle bağlı kalmayan bir edebi türdür. Şiirden ayrılan en önemli yönü düzyazı şeklinde olmasıdır.²³³ İçerisinde bilgiyi, duyguyu, ahengi,

²³⁰ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 84.

²³¹ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 108.

²³² Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 49.

²³³ Ülker, *Dilaver Cebeci*, 60.

ünlem ve nidayı şairane bir üslupla vermesidir. Bireysel duyguların ön plana çıktığı içli ve sade metinlerdir. Ritim ve duygu yoğunluğu dikkat çeker.

Mensur şiirin asıl vatanı Fransız edebiyatıdır. Fransa’da Aloysius Bertrand’ın *Gaspard de la Nuit* adlı eseri yayımlanmasıyla mensur şiir ayrı bir tür olarak ele alınmaya başlanmıştır. Baudelaire, Isidore Bucasse ve Arthur Rimbaud gibi isimler bu yeni türün yaygınlaşmasını sağlamıştır.²³⁴

Mensur şiir, Tanzimat’la başlayıp zaman içerisinde Türk edebiyatına da girmiş edebi bir türdür. Bu bağlamda Dilaver Cebeci, diğer şiirlerinden ayrı mensur şiir / mensûre dediğimiz şiir türünde de eserler vermiş bir şairdir. Mensur şiirleri “Panama Yayınları / Temmuz 2017 / Mavi Türkü” isimli kitabında yayımlanmıştır. İlgili kitap dikkate alınarak incelendiğinde birinci bölümde yer alan otuz sekiz mensur şiir olduğu belirlenmiştir.

Dilaver Cebeci, şiir tadında olan bu yazılarında birçok farklı konuyu, Türklük kavramının anlam alanı içerisinde yorumlamakta, millî romantik duygu tarzının Turan sevdasıyla mayalanmış özlemlerini, tutkularını, hayal kırıklıklarını, acılarını ve yarına emanet edilen ülkülerini etkili bir dille okuyucusuna sunmaktadır.²³⁵ Dilaver Cebeci, bu yazılarında ömrü boyunca etkisinde kaldığı tüm yaşanmışlıklardan, yetiştiği aile ortamından, coğrafyanın etkisinden, eğitim hayatından, Anadolu şarkı ve türkülerinden, bozkır kültüründen, kahramanlık destan ve öykülerinden yer yer izler barındıran bir üsluba sahiptir.

Mensur şiirlerde, normal şiirler gibi iki ana etken hâkimdir: İslam inancı ve İslam’la yoğrulmuş Türklük şuuru. Bu iki etken mensur şiirlerde de oldukça belirgindir. Oldukça sade ve duru olan dil, Arapça ve Farsça kelime, kavram ve terkiplerden oldukça ayıklanmıştır. Duygu dolu, yer yer hüznün yer yer de hasret barındıran satırlar samimi bir hissiyatın ifadesidir.

Mavinin rengi olur mu hiç? Sese manalı, yanık duygular yüklenir, ahenk verilir, sonra gürül gürül akışı dinlenir. Bir garip dünyalıdır Dilaver Cebeci, tutar “Mavi Türkü” der, cismi olmayana renk verir. Kolay basittir, basiti sevmez. Zorun peşine takılır, peşine

²³⁴ Ülker, *Dilaver Cebeci*, 60.

²³⁵ Ülker, *Dilaver Cebeci*, 61.

*takar uyuşuk dimağları, bilinmedik diyarların bilinmezlerini beyan eder satır satır; insanın dünyasını genişletir. Mavi Türkü böyle bir kitaptır.*²³⁶

“Sana Gelirim” isimli mensur şiiri;

Çok eskiden çıktım yola. Düşüncelerin varamayacağı kadar eski. Ona “Ezel” diyorlar. Sen ona “Kalû belâ” de. Yolumuzu çizmiş, hedefimi gösteren göstermiş: Sana gelirim.

Sen yağmur sonrası toprak kokusu, sen deniz mavisi, sen yüce dağlar başında duman, sen mücevher kakmalı bir hançer sapı, sen güzelliğin. Güzelliğe giden yollar... Gâhi kan revan içre, gâhi dudaklarımda mutluluk türküleriyle, sana gelirim.

Doru atlar üstünde uçar gibi, ordular dağıtan naralarla, katı yayların kirişinde sabırsız okların temrenlerinde sana gelirim.

Güvercin gagasında, zeytin dalında, şahin kanadında, ulu kafaların burçlarında, çıra aydınlığında sana gelirim.

Ergenekon çıkmazından, demir dağlardan, kurtların yelesinde sana gelirim.

Sen benim ulaşılmaz amacım, sen benim kudret kaynağım, ülküm, dileğim, ereğim, yaşama sebebim. Kavruk çöllerden, karlı dağlardan, ırmaklardan, ulu denizlerden sana gelirim.

Netsem, neylesem, benim sekiz yönlü dileğim? Biliyorum, bütün yolların birleştiği noktada beni bekliyorsun. Bu engelleri sen koydun araya. Bu engeller sana ulaşmama değmezse, yeni engeller isterim. Alnım ak, yüzüm açık sana gelirim.

Elli bin atının önünde, makbul dualar içinde, muzaffer kılıçlar ışığında, nalların kıvılcımında, Anadolu yaylasından aşağı sana gelirim.

Kubbelerle, minarelerle, “Allahuekber”lerle, ibrişim halatlı gemilerle, kösler, kudümler, gülbanklarla sana gelirim.

Bazen bir taşa çarpar ayağım; yıkılırım. İğil iğil kanım akar bir yerimden. Yaram değil, yüreğim sızılar. Osmanlar gelir geçer gözlerimden. Yiğitliğin örneği Osmanlar...

²³⁶ Dilaver Cebeci, *Mavi Türkü*, Panama Yayınları, Ankara 2017, 11.

Osmanlar'ın kurşunlarıyla işini görmüş namlularla, güzel gözlü adalar denizinden, İzmir kıyılarından sana gelirim.

Bayram sabahlarında babalarının elini öpmeden kesilen çocukların kanında, camilerde yakılan babaların, annelerin küllerinde, direklerle sallanan cesetlerin soğukluğunda sana gelirim.

*Adını tırnağımdan saçıma dek yazdım. Sevgin beynime kök saldı. Gâhi parça parça, gâhi bütün, gerek hasta, gerek salam, gerek diri, gerek ölü, ben sana gelirim...*²³⁷

3.4. DİLAVER CEBECİ ŞİİRİNDE ESTETİK İFADE

Estetik, insanda güzellik duygusu uyandıran her şeydir. Etrafını temaşa edebilenler, güzel olan her şeyi idrak eder ve güzelliği kendilerine bir parça edinirler. Kâinat, güzelliklerle doludur. Allah(ın boyasın)'dan daha güzel boyası olan kimdir? Yeter ki insanoğlu hakiki manada bakabilsin ve görebilsin. Şiiri inşa eden insan kendi iç dünyasında oluşturmuş olduğu o âlemde hep güzeli aramış ve güzel olana sevdalanmıştır.

Şiirlerinin içeriği ve biçim yapısıyla Türk halkının gönlünde ender bir yer edinen Dilaver Cebeci, şiir başlıklarıyla da dikkatleri üzerine çekmiştir. Nesirleri, mensurları, akademik çalışmaları kadar şiir dünyası da renkli, düzenli, süslü ve disiplinlidir. Bütün şiirleri göz önüne alınarak söylenebilir ki hiçbir yerde tezata düşmemiştir.

İçerik ve biçim yönünden şiir estetiği incelemesini yaptığımız bütün şiirlerinden yola çıkarak Dilaver Cebeci şiirine, gelenekten geleceğe millî romantizm çatısı altında, beslenmiş olduğu kaynaklar ve süslenmiş olduğu temalar neticesinde duygulu, duru, yerli ve ahlaklı bir şiirdir diyebiliriz. Şiirinin sesini değil sözünü ve muhtevasını yükselten bir nidası vardır. Aşkın bir cezbesi, mütevazı bir ritmi vardır.

Şiirinin ahengini, İslam ve Turan mefkûresi bağlamında ses veren edebî ve edepli tınılar oluşturmaktadır. Âleme, insanlığa, İslam coğrafyasına, Türk yurtlarına, çevresine, ailesine ve kendi iç âlemine hoş bir seda bırakabilme gayretindedir.

Şiirlerinin avazını duyurmaktan çok hissettirmeye çalışan jest ve mimikleri vardır. Çünkü Dilaver Cebeci, mısralarını gönlünde dalgalanmalara kurban etmeyeceği nahif betimlemelerle oluşturmuştur. Doğup büyüdüğü bozkır kültürünün yanık ve esmer huyu

²³⁷ Cebeci, *Mavi Türkü*, 48-49.

gibi şiirlerinin de rengi Anadolu türküleri gibi hasret, hüznün, yalnızlık ve gizli bir iç burukluğu taşır. Aynı zamanda kahramanlık, cevval, cesur, gözü pek ve pusatlı bir iç ahenge de sahiptir.

“Hüzn-i Tahattur” şiirinde:

*Bazen deli Bozlaklar eserdı başımızda poyraz gibi;
Hem dağlara hem devlere benzerdik.
Ulu ırmaklar geçerdı ayaklarımızın ucundan.
Zamanı bir gümüş ibriğin lülesinden süzerdik;
Çimilesi sulardı elâ tebessümlerle baktıklarımız.*²³⁸

mısralarıyla özlemine mahzun bir şekilde ifade etmektedir.

Dilaver Cebeci şiirinde en belirgin ifadelerden birisi de hakaret ve alaylı benzeri bir söyleminin olmamasıdır. O, şiirlerinde daima yapıcı, onarıcı, sevdirci bir üslubu benimsemiştir. Değer ve mukaddesatına karşı son derece hassas ve koruyucudur. Olabilecek olumsuz bir durum karşısında kalemini kılıç olarak kullanmaktan da geri durmamıştır.

“Ve Siperlenirim Geceye” şiirinde:

*Tetik uykularda en yiğit analardan,
Emerim en temiz isyan südünü...
Ergenekonlu örslerde döğülür kollarım
Ve sabrın doruklarında bekler beni,
Büküle büküle giden yollarım...
Çıkar gelirim o zorlu savaşırlardan...*

*Selçuk yurdunu sularken bereketli terim,
Alp yüreğimin en bâkir yerinde,
Çınar fidanları gibi beslenir,
Titrek, solgun, ölümcül ümitlerim...*²³⁹

mısralarında değerleri karşısında nasıl pusatlanacağı hakkında ipuçları vermektedir.

²³⁸ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 77.

²³⁹ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 130.

Dilaver Cebeci, ütopyasında oluşturduğu o güzellik algısıyla harflerini, kelimelerini ve dizelerini Türk-İslam coğrafyasında dolaştırmış bir şair ve mütefekkindir. Bazen mazi ile anı bir vakte getirmiş bazen de kendisi bir “göçebe” kuş misali maziye gitmiştir.

Sitare isimli şiirinde:

Bir çaresiz Zühre oluyorsun Babil caddelerinde

Oturup Aprunçur Tigin ile seni konuştuk

Mısraları onun “tayy-i mekân (mekânlar arası), tayy-i zaman (zamanlar arası)” düsturunca hareket ettiğini göstermektedir.

Millî ve dini tarafı ile Mehmet Akif'e benzetilebilir. İsyankâr tarafıyla, haksızlıklara başkaldırısı ile belki Necip Fazıl'a benzetilebilir. Türk coğrafyasına, tabiata, dünyaya bakış itibariyle, toprağımıza, coğrafi manzaramıza bakış itibariyle de Fazıl Hüsnü Dağlarca'ya rahatlıkla benzetilebilir. Yahya Kemal'e benzetilebilir. Yahya Kemal ürk coğrafyasını çok iyi bilen bir şairdi. Dilaver Cebeci'yi bu noktadan, Yahya Kemal ile rahatlıkla karşılaştırabiliriz. Onun Türk tarihine bakışı, tarzı, edası Yahya Kemalî çok andırır. Bunlardan; renkler, sesler, onun şiirinde vardır.²⁴⁰ İfadesinden de anlaşılmaktadır ki Dilaver Cebeci, kendisinden önceki şairlerden esintiler barındırmasına rağmen onları kuru kuruya taklit etmemiş ve kendi şiir mecrasını oluşturup kendi ifadesini kabul ettirebilmiştir.

Cebeci'nin birlik beraberliğe ve vatan sevgisine önem arz eden bir şiir sesi vardır. Bunu ifade ederken de divan edebiyatı, halk edebiyatı ve tekke edebiyatı özelliklerini harmanlayıp biçim bakımından sade ve duru; içerik bakımından da muhtevası derin olan şiir ifadesi vardır. Bu bağlamda “Türkiyem” şiiri birlik beraberliği ifade eden, Anadolu'nun rengi ve Anadolu insanının sesi olan bir şiirdir. İçerik ve biçim açısından Türk örfüne ait, yürekten söylenmiş samimi bir tarzıdır. Şiirde Cebeci, üzüntüsünü, sevincini, sevdasını, kültürünü, yaşayışını ve medeniyet algısını çok güzel işlemiştir:

Baş koymuşum Türkiye'min yoluna

Düzlüğüne, yokuşuna ölürüm,

Asırlardır kır atımı suladım.

Irmağının akışına ölürüm.

²⁴⁰ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 13.

*Deli sular, salkım-saçak söğütler,
Kışlada kumandan, asker öğütler,
Yaylalarda ata biner yiğitler,
Bozkurt gibi bakışına ölürüm.*

*Sevdalıyım, yangın yeri bu sinem
Doksan yıldır çile çekmiş hep ninem.
Pınarlardan su doldurur Eminem
Mavi boncuk takışına ölürüm.*

*Düğünüm, derneğim, halayım, barım,
Toprağım, ekmeğim, namusum, arım,
Kilimlerde çizgi çizgi efkârım,
Heybelerin nakışına ölürüm.²⁴¹*

Dilaver Cebeci, şiirlerinde “şiir nasıl olmalıdır” noktasından da şairane bakış ve duyusu hakkında bizlere ipuçları vermektedir. “İltica” isimli şiirinde:

Güneş kanlar içinde yavaş yavaş boğulur.²⁴²

ifadesi, gün batımını kızılılıkla en güzel şekilde anlatan mısralardan birisidir.

Metafizik âlemden veya tasavvuftan yer yer misaller barındıran Dilaver Cebeci şiiri, mecazi ifadeler konusunda da güzel örnekler sunmaktadır. “Gece Yürüyüşü Sohbeti” şiirinden:

*Dervişim bana o günü hatırlat
Aklım takılı kaldı turna kanatlarına
Yüzün emdi renkleri, vakit bir sedef tesbih
Varıp yoldaş oldum Ahalteke atlarına
Zağfiran huzmelerden yollar çıktı önüme
Ve gördüm ki boyuna değişmektedir kâinat
Dervişim bana o günü hatırlat*

²⁴¹ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 151.

²⁴² Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 78.

*Yolumuz sonunda deryâya çattı
 Dağlardan nişan veren Rahman'ın gemileri
 Ufuk alacasında kayboldu birer birer
 Esrimiş limanlarda dondu kaldı sesleri
 Gece bir gayret kuşağıdır kuşan ve yürü
 Yine yıldızlar salkım salkım semalar kat kat
 Dervişim, bana o günü hatırlat²⁴³*

Gönlü Yunus Emre gibi narin, yumuşak ve sade olan Dilaver Cebeci, “Zaman Masalı” şiirinde yakalamış olduğu ses ve “sehl-i mümteni” sanatı ile bunu en güzel şekilde ifade edebilmiştir. Bu şiir, zaman, mekân, eşya, metafizik, mecaz, tefekkür, teslimiyet, iman gibi kavramların eriyip kendisine yer bulduğu bir şiirdir. Bu ve buna benzer ifadeler Dilaver Cebeci şiirinde çok fazla vardır ama bu baştan sona kadar şiirde hep vardır. Tasavvuftan bol bol istifade eden Cebeci’nin bu bağlamda en güzel şiiri “Zaman Masalı” şiiridir:

*Susadım, su diye içtim zamanı
 Bindim bir huzmeye geçtim zamanı*

*Dilime verildi sözden anahtar
 Yanaştım onunla açtım zamanı.*

*Dediler ki “vakit kılıçtır, keser”
 Davranıp onunla biçtim zamanı*

*Sonra ellerimde oldu bir tespih
 Koparıp etrafa saçtım zamanı.*

*Silkinip dönüştü bir gök küreye
 Sardım kollarımla koçtım zamanı*

²⁴³ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 79.

*Kırk bin yılda kırk bin belde dolaştım
Nihayet arkadaş seçtim zamanı.*

*Susadım su diye içtim zamanı
Bindim bir huzmeye geçtim zamanı²⁴⁴*

Netice itibarıyla söyleyebiliriz ki Dilaver Cebeci'nin duyuş, seziş, kavrayış ve ses bakımından ifade ettiği şiirleri, Anadolu insanına hiç de yabancı olmadığı İslam hassasiyeti ile örülmüştür. İnsanı, Müslümanı, Türk'ü muhatap alan üslubunun olması hem evrensel dili yakalamasından hem de millî kültürden beslenmesinden kaynaklanmaktadır. Şiirinde kullanmış olduğu temalar bağlamında da Müslüman Türk'ün şiirini yazan şairlerdendir. Dilaver Cebeci şiirini estetik manadan değerli kılan da bu özellikleridir.

²⁴⁴ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 95.

SONUÇ

Bu çalışmada Dilaver Cebeci'nin şiirleri incelenmiş, şekil ve muhteva bakımından şiirde estetiği oluşturan özellikler tespit edilerek değerlendirilmiştir. Millî romantizmin temsilcilerinden eğitimci, şair, yazar, akademisyen ve mütefekkir Dilaver Cebeci, şairlik yönüyle tanınmaktadır. Nesir yazılarından Seyyâh-ı Fakir Evliya Çelebi başlığıyla kaleme aldığı yazıları ile Türk kültür ve medeniyet sahasında yazdığı araştırma ve incelemeleri de bulunmaktadır.

Dilaver Cebeci, şiirlerine içerik ve biçim, beslendiği kaynak ve konular bakımından estetik değerler yüklemiştir. Şekil bakımından güzel olan şiirleri konuları ve ifade edilişleri bakımından da güzeldir. Cebeci, şiirlerinde Anadolu irfanından Türk töresine, tasavvufî düşünceden İslam'la yoğrulmuş Türklük şuuruna, Turan mefkûresinden tarih şuuruna varana kadar insana hitap edebilecek bireysel ve toplumsal içerikli tüm kavramları kullanmıştır. Bozkır kültüründen, yıldızlı gecelerden ve ayazdan aldığı ilham ve duru üslubuyla kendi kelimelerini ilmek ilmek dokuyabilmiş ve bu haliyle şiirini şekillendirip geliştirmiştir.

İlk şiir kitabı *Hun Aşk* son şiir kitabı *Asra Yemin Olsun Ki*'dir. Millî bir söylemle başlayan şiir yolculuğu, tasavvufî bir söylemle tefekküre yönelmiştir. Gönüllerde güzel izler ve gök kubbede hoş seda bırakabilmiş şairlerdendir. Şiirlerinde Kur'an-ı Kerim'den, Hz. Peygamberden, tasavvuftan, tarihten, kahramanlardan ve Anadolu irfanından beslenmiş bir ruh halini yansıtır. Aşk, sevgiyi, yalnızlığı, ölümü, inancı ve kutsal değerleri samimi duygularla yorumlar. Dilaver Cebeci, şiir coğrafyasını geniş bir alana yayabilmiş; Turan ve İslam coğrafyası onun kalem oynattığı bir saha olmuştur.

Dilaver Cebeci, ferdi hassasiyetler doğrultusunda kendisine has bir şiir dünyası oluşturabilmiştir. Şiirlerinde en çok önem verdiği hususlar duygu, ahenk, değer ve şuurdur. Sahip olduğu şiir bilgisi bağlamında estetiğe önem verdiği kadar bölgesel kelimeleri kullanmaya da özen göstermiştir. Bu kelimeler arasında unutulmaya yüz tutmuş kelimeler, kavramlar, yer ve mekân isimleri dikkat çekmektedir.

Dilaver Cebeci şiirinde dikkat çeken bir diğer husus da imge zenginliğidir. Telmihler ve edebî sanatlarla örmüş olduğu şiir dünyasını genelde Kur'an'dan, Türk töresinden, Türk ve İslam tarihinden, peygamber kıssalarından, hadislerden ve siyerden, mitolojik ve kozmik unsurlardan, menkıbelerden, Anadolu kültüründen, türkülerden ve

Dede Korkut hikâyelerinden almaktadır. Zihnen, kalben ve ruhen sağlam bir iradeye sahip olan Dilaver Cebeci, iman ve ahlak esaslarına yönelik motifleriyle de dikkat çekmektedir.

Dilaver Cebeci, mensur şiirleri bakımından da dikkat çeken bir şairdir. Diğer şiirleri gibi mensur şiirlerinde de İslam inancından, Türk kültür, töre ve tarihinden ziyadesiyle istifade etmiştir. Alanında güzel örnekleri olan mensur şiirleri de Dilaver Cebeci'yi ayrıcalıklı kılmıştır.

Bu çalışmada, Dilaver Cebeci şiirinin, içerik ve biçim, dil ve üslup açısından okuyucunun duygu ve düşüncelerine güzellikler sunan, bütün yönleriyle estetik özelliklere sahip olduğu görülmüştür.

...
Ve sonra bir şafak sarışın mahcup
Sıyrılır gözlerden gecenin sisi,
Başlar o tertemiz barış mavisi...
Mavide her derde bir kesin çare
Mavide!
Mavide, siz bilmezsiniz,
*Her türlü ah için bir aman vardır!*²⁴⁵

²⁴⁵ Cebeci, *Bütün Şiirleri*, 246.

KAYNAKÇA

- Akalın, Nazir, *Şairin Eldivenleri*, Meneviş Yayınları, Ankara 2003.
- Albayrak, Nurettin, “Koşma”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2002, XVI, 226-227.
- _____, “Kafiye”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2007, XXXIV, 523-524.
- Arslantürk, Zeki, “Şair-i Muazzam Dilaver Cebeci”, *Türk Yurdu Dergisi*, Ankara 2008, CCLII, 49.
- Bulut, Yıldırım, *Dilaver Cebeci Hayatı, Sanatı ve Eserleri*, (Yüksek Lisans Tezi) Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2009.
- Canım, Rıdvan, *Divan Edebiyatında Türler*, Grafiker Yayınları, Ankara 2016.
- Cebeci, Ayla, “Dilaver’in Dünyası”, *Türk Yurdu Dergisi*, Sayı: 252, 2008, 35-36.
- Cebeci, Dilaver, *Büyü*, Panama Yayınları, Ankara 2017.
- Cebeci, Dilaver, *Devrannâme*, Panama Yayınları, Ankara 2017.
- Cebeci, Dilaver, *Divan Şiirinde Kadın*, Panama Yayınları, Ankara 2017.
- Cebeci, Dilaver, *Farklı Yönleriyle Türkler*, Panama Yayınları, Ankara 2017.
- Cebeci, Dilaver, *Kur'an'dan Gerçekler*, Panama Yayınları, Ankara 2017.
- Cebeci, Dilaver, *Mavi Türkü*, Panama Yayınları, Ankara 2017.
- Cebeci, Dilaver, *Men Kananga Baraman*, Panama Yayınları, Ankara 2017.
- Cebeci, Dilaver, *Tanzimat ve Türk Ailesi*, Panama Yayınları, Ankara 2017.
- Cebeci, Dilaver, *Türk'e Dair*, Panama Yayınları, Ankara 2017.
- Cebeci, Dilaver, *Türkiyem / Bütün Şiirleri*, Panama Yayınları, Ankara 2017.
- Coşkun, Reşat, “Bizim Güzelliğimiz”, *Hüma Dergisi*, Sayı: 5, 2019, 52-55.
- Çetin, Nihad M., “Aruz”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1991, III, 424-437.
- Doğan, D. Mehmet, *Doğan Büyük Türkçe Sözlük*, Yazar Yayınları, Ankara 2014.

- Durmuş, İsmail, Öztürk, Mürsel, Pala, İskender, “Kafiye”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2001, XXIV, 149-153.
- Fındıkoğlu, Ziyaeddin Fahri, *Estetik*, (Haz. Rıdvan Canım), Yazar Yayınları, Ankara 2009.
- Garip, Recep, *Şiir ve Medeniyet*, İncir Yayınları, Kayseri 2016.
- Göktaş, Mehmet, *Kavram Atlası Türk İslam Edebiyatı I*, Gazi Kitabevi, Ankara 2020.
- Halman, Talat Sait, İsen Mustafa, Horata Osman, Çelik Yakup, Demir Nurettin, Kalpaklı Mehmet, Korkmaz Ramazan, Oğuz M. Öcal, *Türk Edebiyatı Tarihi*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, C.3, İzmir 2019.
- İpekten, Haluk, *Eski Türk Edebiyatı*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2008.
- Kabaklı, Ahmet, *Türk Edebiyatı*, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, İstanbul 2002.
- Kalkandelen, A. Hilal, *Mevlâna’da Estetik*, Araştırma Yayınları, Ankara 2018.
- Karataş, Turan, *Şiirin Ardında*, Sütun Yayınları, İzmir 2010.
- Keleş, Reyhan, *Kavram Atlası Türk İslam Edebiyatı II*, Gazi Kitabevi, Ankara 2020.
- Köse, Fatih, *Dilaver Cebeci’nin Hikâye ve Şiirlerinde Millî Kültür Unsurları*, (Yüksek Lisans Tezi). Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Üniversitesi, Tokat 2019.
- Kocakaplan, İsa, *Açıklamalı Türk Edebî Sanatları*, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, İstanbul 2014.
- Kurnaz, Cemal, Çeltik, Halil, *Divan Şiiri Şekil Bilgisi*, H Yayınları, Ankara 2010.
- Küpçük, Selçuk, “Romantik Milliyetçiliğin Estetik Metni: Dilaver Cebeci Şiiri Üzerine”, *Yarın Dergisi*, Sayı:5, 2018, 60-65.
- Levend, Ağâh Sırrı, *Türk Edebiyatı Tarihi*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2018.
- Okay, M. Orhan, *Sanat ve Edebiyat Yazıları*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2015.
- Özel, İsmet, *Şiir Okuma Kılavuzu*, TİYO Yayınları, İstanbul 2015.
- Saraç, M. A. Yekta, *Klasik Edebiyat Tarihi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2019.
- Sarıtaş, Mehmet, *Dilaver Cebeci’nin Şiirlerinde Zarf Tamlayanları*, (Yüksek Lisans

- Tezi). Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli 2013.
- Tarlan, Ali Nihad, *Edebiyat Meseleleri*, (Haz. Emrah Gökçe), Akçağ Yayınları, Ankara 2017.
- Taşdemir, İpek, “Doğu ve Batı’nın Estetik Sanat Anlayışı Üzerine Bir Deneme”, Uluslararası Necatibey Eğitim ve Sosyal Bilimler Kongresi, *Bildiri Tam Metin Kitabı*, Balıkesir 2018, 6/14.
- Timurtaş, Faruk K., *Tarih İçinde Türk Edebiyatı*, Akçağ Yayınları, Ankara 2005.
- Townsend, Dabney, Estetiğe Giriş, (Çev. Sabri Büyükdüvenci), İmge Kitabevi, Ankara 2002.
- Uçak, Salih, “Türk Şiir Poetikasına Bütüncül Bir Bakış”, *Ay Vakti Dergisi*, Sayı:188, 2020, 23-26.
- Uzun, Mustafa İsmet, “İktibas”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2000, XXII, 52-54.
- _____, “Aşk”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1991, VI, 18-21.
- Ülker, Talat, *Dilaver Cebeci Hayatı, Sanatı, Eserleri*, Gümüşhane Belediyesi Yayınları, Trabzon.
- Ülker, Talat, “Dilaver Cebeci’nin Şiiri”, *Yarın Dergisi*, Sayı: 5, 2018, 78-88.
- Ülker Talat, Yılmaz Necati, Kazancı Şahin, *Dilaver Cebeci*, Taş Medrese Yayınları, Trabzon 2013.
- Yalçın, Fatih, “Dilaver Cebeci’nin Şiir Dili ve Coğrafyası”, *Yarın Dergisi*. Sayı: 5, 2018, 66-71.
- Yetiş, Kazım, “Destan”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1994, IX, 2002-205.

EKLER

EK-1

EK-2

Abdurrahim KARAKOÇ ile...

EK-3

Ahmet KABAKLI ile...

EK-4

Ailesi ile birlikte...

EK-5

Ailesi ile birlikte...

EK-6

Ankara İlahiyat Fakültesi'nde öğrenci iken...

EK-7

Aydın'da askerlik yılları...

EK-8

Aydın Halk Eğitim Müdürlüğü'nde bir etkinlikte konuşma yaparken...

EK-9

Aydın İmam Hatip Lisesi'nde talebeleriyle birlikte...

EK-10

Ayhan İNAL ile...

EK-11

Bahattin KARAKOÇ ile...

EK-12

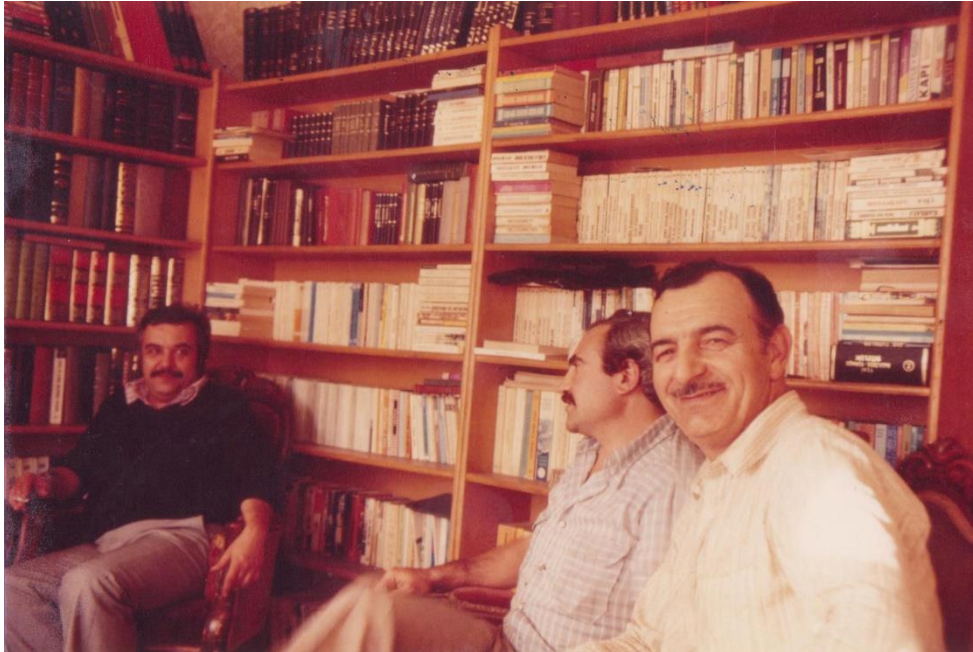
Gülbüz AZAK ile...

EK-13

Kazan'da öğrencilerle...

EK-14

Niyazi Yıldırım GENÇOSMANOĞLU ile...

EK-15

Şiir okurken

EK-16

Üsküdar Kız Lisesi öğrencileriyle...

EK-17

Zekai TUNCA ile...

EK-18

BOZKURT DERGİSİ (ARALIK 1972)

EK-19

Mefia D/ascalar

BOZKURT

Musafa Kasa

aylık
ölkü
dergisi

İstanbul Eibet
Birgün
Fetholunacaktır
O'nu Fetheden
Kumandan Ne Güzel
Kumandan
Ve O'nun Askeri
Ne Güzel
Askerdir.»

Hz. MUHAMMED (S.A.V.)

EMİNE İŞİNSU
Bozkurt'tan Bozkurtlara
SADI SOMUNCUOĞLU
3 Mayıs Türkiye
Günü
SEVKET B. YAHİNGİ
Fethit, 3 Mayıs,
Yeniden Fethit
DİNC YAYLALER
Battı Anlamak
MUSTAFA BAS
Bayrak, I. Marşı ve Gençlik
MURAT CETİN
İtariş Kutlu Kağan
Destağı
DİLÂVER CEBECİ
Dokuzlama
METİN ÖNEK
Neden Ölkücü Olsun
Siberler
Haberler
Bizim Türkeli
Türklerden Esen Yeller

MAYIS
1973 8

Herşey
Türk için
Türk'e göre
Türk tarafından

HUN AŞKI

DİLÂVER CEBECİ

Fiyatı : 5 TL.
İsteme adresi : Töre
Devlet Yayınevi
Konur Sok. Kızıllay Pasajı
no : 37/2 - ANKARA

Yargılanan öğretmenler
TÖRE DOSYASI'nda

TÖRE DOSYASI Çıktı

Menşur adlet hüsnünde
heşap veren TÖRE'ye iş yitir.

TÖRE-DEVLET
Yayın ve Dağıtım Evi
Konur Sok. No: 37 C/8
KIZILAY/ANKARA

FLATİ : 150 Kr.

DOKUZLAMA

DİLÂVER CEBECİ

Seni boşuna mı seviyorum sanıyorsun? Biz, «Kâli belâ» da beraber değildik miydi? Ben o günde hatırlıyorum. Sen de hatırlıyorsun. Ama, mutlaka yazmaya iddi. Tannı buyruğuna beraber has eymedik mi? Evet demedik mi? Çünkü seniz eksik oluyorum. Yarım oluyorum. Biz, birbirimize «Kâli belâ» da varırdık.

Peteng Kâli'inde Hakan'ın buyruğunu hatırlıyor musun? Atalarımız dört reşe yarp yazıp dört yenden kusatmıştık. Biz el atlarını bulduğumuz safa yazmaya iddi. Hic unuttuğunuz, doğudan esen bir hafif yel, sav saçlarını ve birkim yel muşak tiylerini dalgalandırıyor. Saçların o güdenberi seviyorum.

Ağladığın zaman hep Ergenekon'u hatırlarım. Ergenekon'u unutmak istemiyorum. Hatırlamak için de seni ajlatmak mı gerek? O günün aşkına başla. Bu gibi akan kan aşkına, alman (1) dolıran erler aşkına, geçit vermez deşler ve benekelli soyuz aşkına beni başla.

İtariş Kutlu Kağan'ın buyruğuna ilk uyandı bir deşli miydik? Kurt başlı tuşlar altında yüce dağlardan geçitleri seyrederdik. Kartalca hür olmanın tadını birlikte tadırdık mı? Çoğalıp acuna yayılmaya gök kılcıkları üzerinde andımız var. Nibelius cenkler fore gösterdiğimiz kritik ile kavetizümüz dölize hamdolsun.

Bugün gülleriniñ östüde. Güldüğün zaman, bombayaz dölizleri görünür, güzel yüzünden her tarafa dolunay ısıkları yayılır. O zaman bir eşiz toy olur ki; Dodem Korkut gelir, boy boylar soy soyar, blaze kutlu adlar koyar, alkış verir. Çapıktaki cümle toylarda beraberlik, geleceği büyük toylarda beraberliğimiz için gel Tanrıya yazaralım.

Neydi o cuma sabahı? Üstümüzde beyaz dua bulutları doluyor. Çadır bayır oğlu, bu dua bulutlarından örlü bir kaftana bürünüyordu. Alınlarımız yadı yere değdiğinde Tanrıdan gıyranı kutlu otmanının sevindici sen de duyuyor muydun? Bu yıl önce asede ettiğimiz bu toprağa beraber döliz.

Sen İstanbul gecelerini iyi bilirsin. İstanbul'da gece oldumu, yıldızlar, boğazın sularına düşer. Ay, güzelsa, ykamsa, saçlarını tarıyorsa, gönlünde yadı kat bir mahlerin hestisi versı döliz doğar. Deşilse hic görmez. Biz bu ay'ın, bu yıldızların altında gölmüş telceli gamteli dağlardan cökmecek mi? O gece emustarımızda acıdan halat yaranları otkan geçti. Ama o yaraların doymusuz sızması şimdiki yüreklerimizde saklıyord.

Anada bir ajlamaya mutlak mıyız ne? Biliş mısın ki, bir yerin ve göğün ayrılanıydı kutlu kıstırlar. Biz, acıdan toprak, gök ile Umutla cöliz. Ey toprak, Ey umut! Can istedin vermedik mi? Kan istedin vermedik mi ki, ellerimizi arkamdan başlayıp, gözlerinin feri adımı, su insancağın dölizinde boymusuz lpe veriyorsun. Bu orca ölmüş herkesten iyi bilite.

Bizden mısın yınacak sevdiğin. Varın karalıca olsun. Ayın göğün altında yaz ya... Nabızlarımız birlikte vucuyor ya... Güzellik, doymusuzluğumuz, ebeditli- li biliyoruz. Bu karalığin ortasında karıncaların kıkıracığı bir gayret içinde- yim. Biliyoruz ki, soklar sevdiğimiz zaman, bir daha ölmüşümüz kire ellerimize lile- birine kenetlenerek ve acıdan bizim töreniz ilayacak. Seni boşuna mı seviyordum sanıyorsun?

(1) Alınan : Tuzak ile, kalleşlik ile.

BOZKURT DERGİSİ (MAYIS 1973)

EK-20

BOZKURT

AYLIK ÖLKÜ DERGİSİ

15
ARALIK
1973

Herşey
Türk için
Türk'e göre
Türk
Tarafından

BU SAYIDA

- ★ GALİP ERDEM : Mukaddes İhanet
- ★ SADI SOMUNCUOĞLU : Türk Milliyet
- ★ DİLÂVER CEBECİ : İhanet İskemleleri
- ★ SEVKET B. YAHİNGİ : Büyük Ölkü
- ★ OSMAN OKTAY : Türk Mührü
- ★ DİNC YAYLALER : Millet Gerçeği
- ★ MAHİR DURAKOĞLU : Milli Eğitimin
- ★ SINAN NACAĞ : Büyük Türkiye Uğrına

İHANET İSKEMLELERİ

DİLÂVER CEBECİ

BOZKURT

ÖLKÜCÜLERİN
Okuyacağı Bütün Kitaplar
TÖRE - DEVLET
Yayınevi'nde
İsteme Adresi
Konur Sok. 37 - C/8
Bakanlıklar/ANKARA

GARPLI GÖZÜYLE
TÜRK MÜSİKİSİ
Lâika Karabey AKINCI'nın
Eseri
Fiyatı : 3 TL.
TÖRE - DEVLET
Yayınevi'nden İsteyiniz

PRİMO TÜRK ÇOCUĞU
Ömer SEYFİDİN
Fiyatı : 5 TL.
8 İskân Nüfus Politikası
Enis Gökçiyaz YÖRÜKOĞLU
Fiyat : 3 TL.
TÖRE - DEVLET
Yayınevi'nden İsteyiniz

FLATİ : 150 Krs.

BOZKURT DERGİSİ (ARALIK 1973)

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Abdulnasir KIMIŞOĞLU
Doğum Yeri ve Tarihi	
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	
Y. Lisans Öğrenimi	
Bildiği Yabancı Diller	
Bilimsel Faaliyetleri	
İş Deneyimi	
Çalıştığı Kurumlar	
E-Posta Adresi	
Tarih	20.09.2023